

Fri rörlighet för varor

Handledning för tillämpningen
av fördragets bestämmelser
om fri rörlighet för varor

Fri rörlighet för varor

Handledning för tillämpningen
av fördragets bestämmelser
om fri rörlighet för varor

Utarbetad och redigerad av direktorat C, regleringspolitik,
vid generaldirektoratet för näringsliv

Rättsligt meddelande:

Varken Europeiska kommissionen eller någon annan part som verkar i kommissionens namn kan ta ansvar för hur informationen i denna publikation kan användas eller för eventuella fel trots omsorgsfulla förberedelser och kontroller. Denna publikation återger inte nödvändigtvis Europeiska kommissionens åsikt eller ståndpunkt.

Alla kommentarer och förslag om denna publikation bör skickas till: generaldirektoratet för näringsliv, enhet C.2.

The Enterprise & Industry online magazine (http://ec.europa.eu/enterprise/e_i/index_en.htm) covers issues related to SMEs, innovation, entrepreneurship, the single market for goods, competitiveness and environmental protection, better regulation, industrial policies across a wide range of sectors, and more.

The printed edition of the magazine is published three times a year. You can subscribe online (http://ec.europa.eu/enterprise/e_i/subscription_en.htm) to receive it — in English, French or German — free of charge by post.

**Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar
på dina frågor om Europeiska unionen.**

**Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Vissa mobiltelefonoperatörer tillåter inte 00 800-nummer eller
avgiftsbelägger dem.

Mer information om Europeiska unionen finns på Internet (<http://europa.eu>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2010

ISBN 978-92-79-13492-0

doi:10.2769/30084

© Europeiska unionen, 2010

Kopiering tillåten med angivande av källan, om inte annat anges.

För användning eller efterbildning av sådant material som tredje part anges ha upphovsrätt till måste tillstånd inhämtas från rättighetshavaren.

Omslagsbild: Freight containers © Binski #15628201 – Fotolia.com

Printed in Belgium

TRYCKT PÅ ICKE KLORBLEKT PAPPER

Förord

Denna handledning för tillämpningen av fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor är tänkt att ur en rättstillämpares synvinkel belysa såväl den historiska utvecklingen som nya utmaningar på ett område som är grundläggande för den europeiska integrationen. Den inre marknaden för varor har blivit en av det europeiska projektets stora framgångar och fortsätter att skapa tillväxt i Europeiska unionen (EU).

Även om denna handledning inte är den första i sitt slag utarbetades tidigare utgåvor för att kandidatländer och/eller nationella myndigheter skulle ges möjlighet att bekanta sig med koncepten i artiklarna 28–30 i EG-fördraget. Denna version är mer detaljerad. Den speglar erfarenheterna från den tjänsteavdelning hos kommissionen som ansvarar för tillämpningen av fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor (*) och ger en bild av de praktiska hinder som fanns och fortfarande finns. I handledningen sammanfattas relevant rättspraxis och detta kompletteras med kommentarer, även om syftet inte är att ge en uttömmande beskrivning av ämnet. Handledningen ska snarare ses som en handbok där man lyfter fram och besvarar frågor som har dykt upp under den praktiska tillämpningen av dessa fördragsbestämmelser.

Handledningen kan vara användbar för medlemsstaternas nationella myndigheter, både när det gäller att följa det befintliga regelverket men även för att utarbeta ny nationell lagstiftning. Rättstillämpare som ger klienter råd i inre marknadsfrågor kan också ha nytta av vägledning på de områden som inte är harmoniserade. Avslutningsvis har den inre marknaden alltid varit intressant för tredjeländer som vill förstå det regelverk som styr EU-marknaden och lära sig av EU:s erfarenheter de senaste 50 åren. Även på detta område kan denna handledning ge vissa värdefulla insikter.

Handledningen speglar aktuell lagstiftning och rättspraxis per den 31 december 2009. EU-lagstiftningen och domstolens domar går att hitta i *EUR-Lex* (<http://eur-lex.europa.eu>). Domar som har avkunnats efter den 17 juni 1997 finns även på domstolens webbplats (<http://curia.europa.eu>).

Denna handledning är inte ett juridiskt bindande dokument och ger inte nödvändigtvis uttryck för kommissionens officiella ståndpunkt.

Till följd av att Lissabonfördraget har trätt i kraft har EG-fördraget ändrats och döpts om till fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Bestämmelserna om fri rörlighet för varor (f.d. artiklarna 28–30 EG) har inte ändrats i sak men har nummerats om till artiklarna 34–36 EUF-fördraget. Andra artiklar har också fått ny numrering. I denna handledning används den nya numreringen i EUF-fördraget, även när det hänvisas till domar som domstolen har avkunnat enligt EG-fördraget.

(*) Denna andra utgåva av handledningen utarbetades och redigerades av Santiago Barón Escámez, Sylvia Ferretti, Juliana Frendo, Octavien Ginalski, Maciej Górk, Hans Ingels, Christos Kyriatzi, Florian Schmidt, Carolina Stege, Laura Stočkutė och Yiannos Toliás. Kommentarer och förslag om handledningen kan skickas till generaldirektoratet för näringsliv, enhet C.2.

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Den roll och betydelse som den fria rörligheten för varor har haft för den inre marknaden under 2000-talet	8
2. Fördragets bestämmelser	9
3. Räckvidden för artikel 34 EUF-fördraget	9
3.1 Allmänna villkor	9
3.1.1 <i>Icke-harmoniserat område</i>	9
3.1.2 <i>Vad som avses med "varor"</i>	9
3.1.3 <i>Gränsöverskridande handel/transithandel</i>	10
3.1.4 <i>Adressater</i>	10
3.1.5 <i>Aktiva och passiva åtgärder</i>	10
3.1.6 <i>Ingen uttrycklig de minimis-regel</i>	11
3.1.7 <i>Territoriell tillämpning</i>	11
3.1.8 <i>Kvantitativa restriktioner</i>	11
3.1.9 <i>Åtgärder med motsvarande verkan</i>	11
3.1.10 <i>Försäljningsformer</i>	12
3.1.11 <i>Restriktioner i fråga om användning</i>	14
3.2 Principen om ömsesidigt erkännande	15
3.3 Typiska handelshinder	16
3.3.1 <i>Nationella importbestämmelser (importlicenser, inspektioner och kontroll)</i>	16
3.3.2 <i>Skyldighet att utse en representant eller tillhandahålla lagerlokaler i den importerande medlemsstaten</i>	16
3.3.3 <i>Nationella priskontroller och ersättningar</i>	16
3.3.4 <i>Nationella förbud mot vissa produkter/ämnen</i>	17
3.3.5 <i>Typgodkännande</i>	18
3.3.6 <i>Tillståndsförfarande</i>	19
3.3.7 <i>Tekniska bestämmelser som innehåller krav på varors utformning (vikt, sammansättning, utformning, märkning, form, storlek och förpackning)</i>	19
3.3.8 <i>Reklamrestriktioner</i>	19
3.3.9 <i>Pantskyldigheter</i>	20
3.3.10 <i>Ursprungsangivelse, kvalitetsmärkning, incitament att köpa nationella produkter</i>	20
3.3.11 <i>Skyldighet att använda det nationella språket</i>	21
3.3.12 <i>Restriktioner för distansförsäljning (Internetförsäljning, postorder etc.)</i>	21
3.3.13 <i>Restriktioner för import av varor för personligt bruk</i>	22
4. Andra specifika frågor i samband med artikel 34 EUF-fördraget	23
4.1 Parallelimport av läkemedel och växtskyddsmedel	23
4.2 Bilregistrering	23
5. Exporthinder (artikel 35 EUF-fördraget)	25
5.1 "Export"	25
5.2 Kvantitativa restriktioner och åtgärder med motsvarande verkan	25

6. Motiveringar för handelshinder	26
6.1 Artikel 36 EUF-fördraget	26
6.1.1 Allmän moral, allmän ordning och allmän säkerhet	26
6.1.2 Skydd för människors, djurs och växters liv och hälsa (försiktighetsprincipen)	27
6.1.3 Skydd av nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde	27
6.1.4 Skydd av industriell och kommersiell äganderätt	28
6.2 Tvingande hänsyn	28
6.2.1 Miljöskydd	28
6.2.2 Konsumentskydd	29
6.2.3 Andra tvingande hänsyn	29
6.3 Proportionalitetsprövning	30
6.4 Bevisbörda	30
7. Förhållande till andra friheter och artiklar i EUF-fördraget som rör fri rörlighet för varor	31
7.1 Artikel 45 EUF-fördraget – Fri rörlighet för arbetstagare	31
7.2 Artikel 56 EUF-fördraget – Frihet att tillhandahålla tjänster	31
7.3 Artikel 63 EUF-fördraget – Fri rörlighet för kapital	32
7.4 Artikel 37 EUF-fördraget – Statliga monopol	32
7.5 Artikel 107 EUF-fördraget – Statligt stöd	33
7.6 Artikel 30 EUF-fördraget – Tullunionen	33
7.7 Artikel 110 EUF-fördraget – Skattebestämmelser	33
7.8 Artikel 114 EUF-fördraget – Tillnärmning av lagstiftning	34
7.9 Artiklarna 346, 347 och 348 EUF-fördraget	34
7.10 Artikel 351 EUF-fördraget	35
8. Närbesläktade sekundärlagstiftningsinstrument	36
8.1 Direktiv 98/34/EG – om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter	36
8.2 Förordning (EG) nr 2679/98 – "Jordgubbsförordningen"	36
8.3 Förordning (EG) nr 764/2008 – Förordningen om "ömsesidigt erkännande"	36
9. Genomförande av artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget	37
9.1 Direkt effekt – privat verkställande	37
9.2 Solvit	37
9.3 Överträdelseförfaranden enligt artiklarna 258 och 260 EUF-fördraget	37
9.3.1 Förfarandet enligt artikel 258/260	37
9.3.2 Klagomål	37
9.3.3 Kommissionens prioriteringar och utrymme för skönsmässig bedömning att agera	38

Bilagor	39
A. Viktiga meddelanden som rör artikel 34 EUF-fördraget	39
B. Territoriell tillämpning	40
Territorier där artikel 34 EUF-fördraget är tillämplig	40
Territorier där artikel 34 EUF-fördraget inte är tillämplig	40

1. Den roll och betydelse

som den fria rörligheten för varor har haft för den inre marknaden under 2000-talet

Den fria rörligheten för varor är en av det europeiska projektets stora framgångar. Den har bidragit till att bygga upp den inre marknad som EU:s medborgare och företag nu kan dra nytta av och utgör själva hjärtat i EU:s politik. Dagens inre marknad gör det lätt att köpa och sälja produkter i 27 medlemsstater med en sammanlagd befolkning på mer än 490 miljoner personer. Den ger konsumenterna ett stort urval produkter och ger dem möjlighet att leta efter det bästa erbjudandet. Samtidigt är den fria rörligheten bra för företagen. Ungefär 75 % av handeln inom EU utgörs av handel med varor. EU:s inre marknad skapades för att hjälpa EU:s företag att bygga upp en stark plattform i en öppen, diversifierad och konkurrensutsatt miljö. Denna inre styrka främjar tillväxt och skapar sysselsättningstillfällen i EU och ger EU:s företagare de resurser de behöver för att lyckas på andra världsmarknader. En ordentligt fungerande inre marknad för varor är därför avgörande för EU:s nuvarande och framtida välstånd i en global ekonomi (!).

Ur rättslig synvinkel har principen om fri rörlighet för varor varit en central beståndsdel i skapandet och utvecklingen av den inre marknaden. Den är en av de ekonomiska friheter som anges i EG-fördraget. I artiklarna 28–30 i EG-fördraget angavs principens tillämpningsområde och innehåll genom att omotiverade handelsrestriktioner inom EU förbjöds. Numera går den inre mark-

naden längre än dessa tre artiklar i fördraget. Genom harmoniserad lagstiftning på många områden har man specificerat betydelsen av den inre marknaden och på så sätt slagit fast principen om fri rörlighet för varor i konkreta termer för särskilda produkter. Trots detta har fördragsprincipens grundläggande funktion som en betydelsefull förankringspunkt och ett skydds nät för den inre marknaden inte förändrats.

Många av de mer omfattande restriktionerna för den fria rörligheten för varor har nu undanröjts. Grundarbetet hade redan gjorts, tillsammans med införandet av den gemensamma europeiska marknaden 1993, men den ständiga ström av klagomål som medborgare och företag lämnar in till kommissionen visar att man inte har lyckats undanröja alla handelshinder, trots de stora insatser som gjorts. Detta är framför allt ett problem för små och medelstora företag. Det är därför som dessa företag ofta föredrar att koncentrera sin verksamhet till endast några få medlemsstater i stället för hela den inre marknaden, eftersom de har svårt att uppfylla olika nationella regler och tekniska krav för produkter som fortfarande inte är harmoniserade. Marknadstillträdet kan dessutom försvåras av skillnader i detaljhandels- eller prisregleringar som företag i andra medlemsstater inte känner till.

Samtidigt innebär innovativa nya produkter och tekniska framsteg nya utmaningar. En natio-

nell tillsynsmiljö som inte håller sig à jour med denna utveckling kan snabbt bli ett hinder för gränsöverskridande handel. Modern informationsteknik som Internet underlättar dessutom gränsöverskridande handel och ökar behovet av snabba och enkla varuleveranser mellan medlemsstaterna. Till följd av detta har det inom vissa områden uppkommit handelshinder som tidigare inte fanns.

Fri rörlighet av varor är emellertid inte ett absolut värde. Under vissa omständigheter kan vissa högre politiska mål göra det nödvändigt med inskränkningar eller till och med förbud som, trots att de hindrar frihandeln, tjänar viktiga syften som skyddandet av miljön eller människors hälsa. Mot bakgrund av de stora globala utvecklingstendenserna kommer det inte som någon överraskning att den fria rörligheten för varor har blivit "grönare" de senaste åren. Detta visar hur synsättet förändras över tiden. Vid tillämpning av EU-rätten måste man därför hela tiden försöka förena de olika och ibland motstridiga målen och se till att man följer en balanserad, proportionell strategi.

I dag omfattar fri rörlighet för varor många politikområden som är väl anpassade till en ansvarsfull inre marknad som garanterar lätt tillgång till produkter av hög kvalitet, samtidigt som andra allmänna intressen ges ett starkt skydd.

(!) Jämför kommissionens meddelande "Den inre marknaden för varor: en hörnsten för Europas konkurrenskraft" KOM(2007) 35 slutlig.

2. Fördragets bestämmelser

De viktigaste bestämmelserna i fördraget som styr den fria rörligheten för varor är

- artikel 34 EUF-fördraget, som handlar om import inom EU och innehåller ett förbud mot "kvantitativa importrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan" mellan medlemsstaterna,
- artikel 35 EUF-fördraget, som handlar om export från en medlemsstat till en annan och innehåller samma förbud mot "kvantitativa importrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan" och
- artikel 36 EUF-fördraget, där det anges vilka undantag från inre marknadsfriheterna i artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget som av vissa särskilda skäl kan motiveras.

Fördragets kapitel om förbud mot kvantitativa restriktioner mellan medlemsstater innehåller även (i artikel 37 EUF-fördraget) bestämmelser om anpassning av statliga handelsmonopol. Dessa bestämmelsers roll och förhållande till artiklarna 34–36 EUF-fördraget beskrivs kortfattat i kapitel 7 i denna handledning.

3. Räckvidden för artikel 34 EUF-fördraget

3.1 Allmänna villkor

3.1.1 ICKE-HARMONISERAT OMRÅDE

Även om de allmänna principerna om fri rörlighet för varor anges i artiklarna 34–36 EUF-fördraget är dessa artiklar inte den enda måttstocken för att avgöra om nationella åtgärder är förenliga med inre marknadsreglerna. Dessa tre artiklar i fördraget gäller inte när en viss produkts fria rörlighet är fullständigt harmoniserad genom mer specifik EU-lagstiftning, dvs. där en viss produkts tekniska specifikationer eller försäljningsvillkor harmoniseras genom direktiv eller förordningar som EU har antagit. I vissa andra fall kan mer specifika fördragsbestämmelser, exempelvis artikel 110 EUF-fördraget om skattebestämmelser som hindrar den inre marknaden, gå före de allmänna bestämmelserna i artiklarna 34–36 EUF-fördraget.

Om sekundärlagstiftning är relevant måste de nationella bestämmelserna bedömas mot bakgrund av harmoniseringsåtgärdens bestämmelser och inte mot bakgrund av fördragets bestämmelser⁽²⁾.

Detta beror på att harmonisering av lagstiftningen kan ses som ett sätt att förverkliga principen om fri rörlighet för varor genom att konkreta rättigheter och skyldigheter införs för specifika produkter. Alla problem i samband med harmoniseringen av lagstiftningen måste därför analyseras i ljuset av sådana konkreta termer och inte utifrån de allmänna principer som anges i fördraget.

Även om gemenskapslagstiftaren i 50 år aktivt har arbetat för att införa harmoniserade regler har emellertid fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor inte blivit överflödiga. De har fortfarande ett ytterst stort tillämpningsområde. Antingen är vissa omständigheter och/eller produkter över huvud taget inte harmoniserade eller så är de endast delvis harmoni-

serade. Varje gång det inte går att identifiera någon harmoniserande lagstiftning kan man förlita sig på artiklarna 34–36 EUF-fördraget. På så sätt fungerar fördragsartiklarna som ett skyddsnät för att se till att varje hinder för handeln på den inre marknaden kan granskas för att se om det är förenligt med EU-rätten.

3.1.2 VAD SOM AVSES MED "VAROR"

Artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget omfattar alla typer av import och export av varor och produkter. Omfattningen av varor som täcks av artiklarna är lika stor som omfattningen av de varor som finns, så länge de har ett ekonomiskt värde: "Med varor avses enligt... fördraget produkter som kan värderas i pengar och som därmed kan vara föremål för kommersiella transaktioner"⁽³⁾.

I sina domar har EG-domstolen vid flera tillfällen förtydligt hur en viss produkt ska betecknas. Konstföremål ska betraktas som varor⁽⁴⁾. Mynt som inte längre är i omlopp ska också omfat-

⁽²⁾ Dom av den 14 december 2004 i mål C-309/02, *Radlberger Getränkegesellschaft och S. Spitz* (REG 2004, s. I-11763), punkt 53.

⁽³⁾ Dom av den 10 december 1968 i mål 7/68, *kommissionen mot Italien* (REG 1968, s. 423).

⁽⁴⁾ Dom av den 23 november 1978 i mål 7/78, *Thompson* (REG 1978, s. 2247).

tas av definitionen av varor, liksom sedlar och innehavarbankcheckar⁽⁵⁾, men inte gåvor in natura⁽⁶⁾. Avfall ska betraktas som varor även när det inte kan återvinnas, men är föremål för en handelstransaktion. El⁽⁷⁾ och naturgas⁽⁸⁾ räknas som varor, men inte tv-signaler⁽⁹⁾.

Det sista exemplet visar att det rent juridiskt kan vara viktigt att skilja mellan varor och tjänster. Medan fisk utan tvekan är varor, omfattas inte fiskerättigheter och spinnfisketillstånd av principen om fri rörlighet för varor. De hänför sig i stället till "tjänsteverksamhet" i den mening som avses i fördragets bestämmelser om frihet att tillhandahålla tjänster⁽¹⁰⁾.

3.1.3 GRÄNSÖVERSKRIDANDE HANDEL/TRANSITHANDEL

Enligt lydelsen i artikel 34 EUF-fördraget gäller denna för handelshinder "mellan medlemsstater". Ett gränsöverskridande element är därför en nödvändig förutsättning för att man ska bedöma ett ärende enligt denna artikel. Enbart nationella åtgärder, som endast påverkar inhemska varor, faller utanför tillämpningsområdet för artiklarna 34–36 EUF-fördraget. Villkoren för att uppfylla kravet på gränsöverskridande handel är enkla. Det räcker att åtgärden i fråga indirekt kan utgöra ett hinder för handeln inom EU⁽¹¹⁾.

Behovet av ett gränsöverskridande element innebär att EU-rätten inte hindrar medlemsstaterna från att behandla sina inhemska produkter mindre fördelaktigt än importprodukter ("omvänd diskriminering"). Detta problem uppstår dock sällan i praktiken eftersom medlemsstaterna i normala fall inte har något intresse av att behandla varor som tillverkas i det egna landet på ett mindre fördelaktigt sätt. Även om artikel 34 EUF-fördraget är tillämplig

om en inhemsk produkt lämnar medlemsstaten men importeras tillbaka, dvs. återimporteras⁽¹²⁾, gäller den inte om det enda syftet med återimporten är att kringgå den nationella lagstiftningen⁽¹³⁾.

Kravet på gränsöverskridande handel kan även uppfyllas om produkten bara transiteras genom den berörda medlemsstaten. Domstolen har klargjort att till följd av den fria rörligheten ska fri transitering av varor inom EU anses utgöra en allmän princip⁽¹⁴⁾.

Oavsett var någonstans inom eller utanför den inre marknaden som en vara ursprungligen tillverkades ska alla varor omfattas av principen om fri rörlighet när de väl är i fri omsättning på den inre marknaden.

3.1.4 ADRESSATER

Artiklarna 34–36 EUF-fördraget rör åtgärder som vidtas av medlemsstaterna. I detta sammanhang har emellertid "medlemsstater" getts en vid tolkning och inkluderar alla myndigheter i ett land, oavsett om det rör sig om centrala myndigheter, en delstatsmyndighet eller andra territoriella myndigheter⁽¹⁵⁾. De bestämmelser som anges i dessa artiklar gäller samtliga myndigheter i medlemsstaterna, såväl domstolar som administrativa myndigheter⁽¹⁶⁾. Detta innefattar uppenbarligen åtgärder som vidtagits av offentligrättsliga organ. Även åtgärder som vidtas av civilrättsliga organ kan emellertid tillskrivas staten. Domstolen har nämligen slagit fast följande:

- Åtgärder som vidtas av ett branschorgan som i nationell lagstiftning har tilldelats föreskrivande och disciplinära befogenheter kan omfattas av tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget⁽¹⁷⁾.

- Verksamheter som bedrivs av privaträttsliga organ som har skapats med stöd av lag, i huvudsak finansieras av regeringen eller genom obligatoriska bidrag från företag inom en viss sektor och/eller vars medlemmar utses av de offentliga myndigheterna, eller som de offentliga myndigheterna utövar tillsyn över, kan tillskrivas staten⁽¹⁸⁾.

I ett mål nyligen konstaterade domstolen att offentliga och officiella uttalanden, även om de inte har någon rättsverkan, kan tillskrivas en medlemsstat och utgöra ett hinder för den fria rörligheten för varor om adressaten rimligen kan anta att det rör sig om ställningstaganden som statstjänstemannen gör med den auktoritet som följer av tjänsten⁽¹⁹⁾.

Även om begreppet "medlemsstat" har getts en vid tolkning gäller denna i allmänhet inte för rent "privata" åtgärder, dvs. åtgärder som vidtas av privatpersoner eller företag.

Enligt fast rättspraxis gäller förbudet i artikel 34 EUF-fördraget även för åtgärder som EU-institutionerna vidtar. Vad gäller domstolskontrollen av dessa krav måste det framhållas att EU-lagstiftaren ska ges ett vidsträckt utrymme för skönsmässig bedömning. Följaktligen kan en åtgärd på detta område endast förklaras ogiltig om den är uppenbart olämplig i förhållande till det mål som den behöriga institutionen eftersträvar⁽²⁰⁾.

3.1.5 AKTIVA OCH PASSIVA ÅTGÄRDER

Artikel 34 EUF-fördraget beskrivs ofta som en skydds rätt som kan åberopas mot nationella åtgärder som skapar omotiverade hinder för gränsöverskridande handel. Överträdelse av

⁽⁵⁾ Dom av den 23 februari 1993 i mål C-358/93, *Bordessa med flera* (REG 1995, s. I-361).

⁽⁶⁾ Dom av den 27 januari 2009 i mål C-318/07, *Persche*, (REG 2009, s. I-359, punkt 29).

⁽⁷⁾ Dom av den 27 april 1994 i mål C-393/92, *Almelo mot Energiebedrijf Ijsselmij* (REG 1994, s. I-1477).

⁽⁸⁾ Dom av den 23 oktober 1997 i mål C-159/94, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1997, s. I-5815).

⁽⁹⁾ Dom av den 30 april 1974 i mål 155/73, *Sacchi* (REG 1974 s. 409).

⁽¹⁰⁾ Dom av den 21 oktober 1999 i mål C-97/98, *Jägerskiöld* (REG 1999 s. I-7319).

⁽¹¹⁾ Dom av den 11 juli 1974 i mål 8/74, *Dassonville* (REG 1974, s. 837), punkt 5.

⁽¹²⁾ Dom av den 8 juni 1971 i mål 78/70, *Deutsche Grammophon v Metro* (REG 1971, s. 487).

⁽¹³⁾ Dom av den 10 januari 1985 i mål 229/83, *Leclerc med flera* (REG 1985, s. 1).

⁽¹⁴⁾ Dom av den 15 november 2005 i mål C-320/03, *kommissionen mot Österrike* (REG 2005, s. I-9871), punkt 65.

⁽¹⁵⁾ Dom i de förenade målen C-1/90 och C-176/90 av den 25 juli 1991, *Aragonesa de Publicidad Exterior och Publivia* (REG 1991, s. I-4151).

⁽¹⁶⁾ Dom av den 3 mars 1988 i mål 434/85 *Allen & Hanburys* (REG 1988, s. 1245), punkt 25 och av den 13 mars 2008 i mål C-227/06 *kommissionen mot Belgien* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen), punkt 37.

⁽¹⁷⁾ Se dom i de förenade målen 266–267/87, *R mot Royal Pharmaceutical Society of Great Britain* (REG 1989, s. 1295) och av den 15 december 1993 i mål C-292/92, *Hünemund med flera* (REG 1993, s. I-6787).

⁽¹⁸⁾ Se dom av den 24 november 1982 i mål 249/81, *kommissionen mot Irland* (Buy Irish) (REG 1982, s. 4005), av den 5 november 2002 i mål C-325/00, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2002, s. I-9977) och av den 13 mars 2008 i mål C-227/06, *kommissionen mot Belgien* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen).

⁽¹⁹⁾ Dom av den 17 april 2007 i mål C-470/03, *AGM COS.MET* (REG 2007, s. I-2749).

⁽²⁰⁾ Dom av den 12 juli 2005 i de förenade målen C-154/04 och C-155/04, *Alliance for Natural Health med flera* (REG 2005, s. I-6451), punkterna 47 och 52.

artikel 34 EUF-fördraget verkar därför förut-sätta statlig aktivitet. I denna mening består de åtgärder som faller inom tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget huvudsakligen av bindande bestämmelser i medlemsstaternas lagstiftning, men även åtgärder som inte är bindande kan utgöra överträdelse av arti-kel 34 EUF-fördraget ⁽²¹⁾. En förvaltningspraxis kan bli föremål för en fördragsbrottsalan om den är tillräckligt utbredd och allmängiltig ⁽²²⁾.

Mot bakgrund av medlemsstaternas skyldighe-ter enligt artikel 4.3 i fördraget om Europeiska unionen (f.d. artikel 10 EG), enligt vilka med-lemmsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som följer av fördraget och EU-rätten, kan arti-kel 34 EUF-fördraget även överträdas om en medlemsstat underlåter att vidta de åtgärder som krävs för att hantera vissa hinder för den fria rörligheten av varor. I mål C-265/95 befanns Frankrike ansvarigt för att landets inhemska jordbrukare försökte begränsa importen av jordbruksprodukter från angränsande med-lemmsstater genom att hejda lastbilar som trans-porterade dessa varor eller förstöra deras last. De nationella myndigheternas underlåtenhet att ingripa mot dessa handlingar betraktades som en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget eftersom medlemsstaterna är skyldiga att säke-rställa fri rörlighet av varor på deras territorium genom att vidta de åtgärder som är nödvändiga och lämpliga för att förhindra att enskildas age-rande orsakar hinder för denna rörlighet ⁽²³⁾.

Artikel 34 EUF-fördraget kan dessutom inne-bära att medlemsstaten har en skyldighet att nå ett visst resultat. Medlemsstaten bryter mot denna skyldighet om den inte uppnår målen på grund av inaktivitet eller bristande aktivitet. I domen i mål C-309/02, som hand-lade om ett tyskt obligatoriskt system för att returnera engångsförpackningar för drycker,

gjorde domstolen frågan huruvida pantsyste-met var förenligt med den fria rörligheten för varor beroende av förekomsten av ett system där varje producent eller distributör faktiskt kan medverka. Även om uppgiften att inrätta retur-systemet anförtroddes ett privat företag ansågs medlemsstaten vara ansvarig för de resultat som hade eller inte hade nåtts ⁽²⁴⁾.

3.1.6 INGEN UTTRYCKLIG DE MINIMIS-REGEL

De minimis-principen gäller inte för de artik-lar som avser fri rörlighet för varor. Enligt fast rättspraxis faller inte en nationell åtgärd utanför tillämpningsområdet för artiklarna 34–35 EUF-fördraget enbart på grund av att det hinder som skapas är litet och för att det går att salu-föra produkterna på andra sätt ⁽²⁵⁾. En statlig åtgärd kan därför utgöra en förbjuden åtgärd med motsvarande verkan även om den

- har relativt liten ekonomisk betydelse,
- endast gäller i ett mycket begränsat geogra-fiskt område av det nationella territoriet ⁽²⁶⁾,
- endast påverkar ett begränsat antal impor-törer/exportörer eller ett begränsat antal ekonomiska aktörer.

Vissa nationella regler har ansetts falla utanför tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördra-get om de hinder för handeln mellan medlems-staterna som dessa leder till är för osäkra eller indirekta ⁽²⁷⁾. Detta ska emellertid inte betraktas som en de minimis-regel.

3.1.7 TERRITORIELL TILLÄMPNING

Skyldigheten att respektera bestämmelserna i artikel 34 EUF-fördraget gäller EU:s samtliga medlemsstater och i vissa fall även för europe-

iska territorier där en medlemsstat ansvarar för utrikesfrågor, samt utomeuropeiska territorier som är beroende av eller på annat sätt associe-ras med en medlemsstat.

När det gäller vissa andra länder styrs handeln med varor mellan dessa länder och EU:s medlemsstater av särskilda avtal och inte av bestämmelserna i EUF-fördraget. Exempelvis omfattas produkter från Island, Liechtenstein och Norge av fri rörlighet enligt artikel 11 i EES-avtalet och industriprodukter från Turkiet av fri rörlighet enligt artiklarna 5–7 i beslut nr 1/95 av associeringsrådet för EG och Turkiet om den slutliga fasen av tullunionen ⁽²⁸⁾.

Se bilaga B till denna handledning för en närmare redogörelse av i vilka territorier arti-kel 34 EUF-fördraget är tillämplig.

3.1.8 KVANTITATIVA RESTRIKTIONER

Kvantitativa restriktioner har definierats som åtgärder som avser totala eller partiella förbud mot import, export eller transitering ⁽²⁹⁾. Det kan till exempel röra sig om ett förbud eller kvot-system ⁽³⁰⁾, dvs. att kvantitativa restriktioner tillämpas när vissa import- eller exporttrösklar har nåtts. Det är emellertid så att endast tull-fria kvoter omfattas av denna artikel, eftersom tullkvoter omfattas av artikel 30 EUF-fördraget.

En kvantitativ restriktion kan baseras på lag-stadgade bestämmelser eller endast utgöras av förvaltningspraxis. Även ett hemligt eller dolt kvotssystem fångas därigenom upp av artikel 34 EUF-fördraget.

3.1.9 ÅTGÄRDER MED MOTSVARANDE VERKAN

Begreppet "åtgärder med motsvarande verkan" har mycket större räckvidd än en kvantitativ

⁽²¹⁾ Dom av den 24 november 1982 i mål C-249/81, *kommissionen mot Irland* (Buy Irish) (REG 1982, s. 4005) och av den 13 mars 2008 i mål C-227/06, *kommissionen mot Belgien* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen).

⁽²²⁾ Dom i mål 21/84, *kommission mot Frankrike* (REG 1985, s. 1355), av den 29 april 2004 i mål C-387/99, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2004, s. I-3751), punkt 42 och citerad i rättspraxis, och av den 5 mars 2009 i mål C-88/07, *kommissionen mot Spanien* (REG 2009, s. I-1353).

⁽²³⁾ Dom i mål C-265/95, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1997, s. I-6959), punkt 31. Se även domen i mål C-112/00, *Schmidberger* (REG 2003, s. I-5659), punkt 60, särskilt om möjliga motiveringar (yttrandefrihet och mötesfrihet).

⁽²⁴⁾ Dom av den 14 december i mål C-309/02, *Radlberger Getränkegesellschaft och S. Spitz* (REG 2004, s. I-11763), punkt 80.

⁽²⁵⁾ Dom av den 5 april 1984 i de förenade målen 177/82 och 178/82, *Van de Haar* (REG 1984, s. 1797), dom av den 14 mars 1985 i mål 269/83, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1985, s. 837) och dom av den 5 juni 1986 i mål 103/84, *kommissionen mot Italien* (REG 1986, s. 1759).

⁽²⁶⁾ Dom av den 3 december 1998 i mål C-67/97, *Bluhme* (REG 1998, s. I-8033).

⁽²⁷⁾ Dom av den 7 mars 1990 i mål C-69/88, *Krantz* (REG 1990, s. I-583), av den 13 oktober 1993 i mål C-93/92, *CMC Motorradcenter* (REG 1993, s. I-5009), av den 14 juli 1994 i mål C-379/92, *Peralta* (REG 1994, s. I-3453) och av den 21 september 1999 i mål C-44/98, *BASF* (REG 1999, s. I-6269). Jämför även domen av den 26 maj 2005 i mål C-20/03, *Burmanjer med flera* (REG 2005, s. I-4133) i vilken domstolen slog fast att de ifrågavarande nationella reglerna, enligt vilka förhandstillstånd krävdes för ambulerande försäljning av tidskriftsprenumerationer, på ett för obetydligt och slumpartat sätt inverkade på saluföringen av produkter från andra medlemsstater för att de skulle kunna anses hindra eller på annat sätt störa handeln mellan medlemsstaterna.

⁽²⁸⁾ EGT L 35, 13.2.1996, s. 1.

⁽²⁹⁾ Dom av den 12 juli 1973 i mål 2/73, *Geddo* (REG 1973, s. 865).

⁽³⁰⁾ Dom av den 19 december 1968 i mål 13/68, *Salgoil* (REG 1968, s. 453).

restriktion. Även om det är svårt att dra en exakt gräns mellan kvantitativa restriktioner och åtgärder med motsvarande verkan har detta inte så stor praktisk betydelse eftersom kvantitativa restriktioner och åtgärder av motsvarande verkan omfattas av samma regler.

I domen i målet *Dassonville* angav domstolen hur åtgärder av motsvarande verkan ska tolkas och deras räckvidd⁽³¹⁾.

”Alla handelsregler antagna av medlemsstater som kan utgöra ett hinder, direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt, för handeln inom gemenskapen ska anses som åtgärder med motsvarande verkan som kvantitativa restriktioner.”

Denna definition har med smärre variationer bekräftats i domstolens rättspraxis. Begreppet ”handelsregler” brukar inte förekomma nuförtiden, eftersom definitionen i domen i målet *Dassonville* i praktiken inte begränsas till handelsregler utan även omfattar exempelvis tekniska bestämmelser.

I direktiv 70/50/EEG⁽³²⁾, som formellt gällde under gemenskapens övergångsperiod, anges att kommissionens avsikt inte bara var att fånga upp åtgärder som på ett uppenbart sätt ledde till att inhemska och importerade varor behandlades annorlunda, utan även sådana åtgärder som i lika grad gällde för dessa varor. Följaktligen betonade domstolen i domen i målet *Dassonville* att det viktigaste för att avgöra om en nationell åtgärd omfattas av artikel 34 EUF-fördraget är dess effekt (... som kan utgöra ett hinder, direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt...). Åtgärdens diskriminerande effekt är därför inte längre den avgörande faktorn för artikel 34 EUF-fördraget. För domstolen framgick det tydligt att inte bara öppet diskriminerande åtgärder kunde skapa hinder i handeln med produkter mellan medlemsstater.

I sin dom i målet *Cassis de Dijon*⁽³³⁾ bekräftade domstolen de tidigare uttalandena om direktiv 70/50/EEG och domen i målet *Dassonville*. Genom att uppmärksamma att det kan finnas skillnader mellan medlemsstaternas nationella regler och att detta kan hämma handeln med varor bekräftade domstolen att artikel 34 EUF-fördraget även kan omfatta nationella åtgärder som i lika grad gäller för inhemska och importerade varor. I detta fall kunde medlemsstaterna göra ett undantag genom att tillämpa inte bara artikel 36 EUF-fördraget utan även ”tvingande hänsyn”, ett koncept som slogs fast för första gången i just denna dom.

Slutsatsen är därför att artikel 34 EUF-fördraget inte bara gäller för nationella åtgärder som diskriminerar gentemot importerade varor, utan även sådana åtgärder som rent juridiskt i lika grad verkar gälla för inhemska och importerade varor, men som i praktiken utgör en större börda för importerade varor (denna extra börda beror på att de importerade varorna måste uppfylla två uppsättningar regler – dels reglerna i tillverkningslandet, dels reglerna i importlandet). Ibland hänvisar man till dessa regler som ”tillämpliga utan åtskillnad” (se domen i målet kommissionen mot Italien⁽³⁴⁾).

Till följd av detta, och efter domstolens dom i målet *Dassonville* och därefter i mål *Cassis de Dijon*, behöver en nationell åtgärd inte vara diskriminerande för att omfattas av artikel 34 EUF-fördraget.

3.1.10 FÖRSÄLJNINGSFORMER

Nästan tjugo år⁽³⁵⁾ efter domen i målet *Dassonville* ansåg sig domstolen tvungen att påpeka vissa begränsningar i räckvidden för begreppet ”åtgärder med motsvarande verkan” i artikel 34 EUF-fördraget.

I domen i målet *Keck och Mithouard*⁽³⁶⁾ ansåg domstolen att ”mot bakgrund av att näringsidkarna i allt större utsträckning åberopar artikel [34] i fördraget mot snart sagt varje regel som begränsar deras kommersiella frihet, även när dessa regler inte avser varor från andra medlemsstater, finner domstolen det nödvändigt att ompröva och förtydliga sin rättspraxis på detta område”. Ursprunget till och avsikten med omprövningen av rättspraxisen verkar med andra ord bland annat ha varit behovet att begränsa antalet mål som syftar till att bestrida sådana centrala delar av medlemsstaternas nationella välfärds- och sociallagstiftning som aldrig var avsedda att störa den fria rörligheten⁽³⁷⁾.

Med hänvisning till domen i målet *Cassis de Dijon* ansåg domstolen i domen i målet *Keck* att ”med åtgärder med motsvarande verkan, vilka enligt artikel [34] är förbjudna, [förstås] ... bestämmelser rörande de villkor som sådana varor ska uppfylla”⁽³⁸⁾. Direkt efteråt konstaterade domstolen att ”däremot är tillämpningen på varor från andra medlemsstater av nationella bestämmelser, som begränsar eller förbjuder vissa försäljningsformer, i motsats till vad domstolen hittills slagit fast inte ägnad att direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt hindra handeln mellan medlemsstaterna i den mening som avses i *Dassonville*-domen”⁽³⁹⁾.

Bestämmelser rörande vilka villkor sådana varor ska uppfylla behandlas fortfarande enligt domstolens *Cassis de Dijon*-praxis och anses därför av sig själva falla inom tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget oberoende av om de även har en diskriminerande verkan på grund av produkternas ursprung⁽⁴⁰⁾. I motsats till detta faller försäljningsformer inom tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget endast på villkor att den part som hävdar en kränkning kan bevisa att de innebär diskriminering på

⁽³¹⁾ Dom av den 11 juli 1974 i mål 8/74, *Dassonville* (REG 1974, s. 837).

⁽³²⁾ Direktiv 70/50 (EGT L 13, 19.1.1970, s. 29) om upphävande av åtgärder med motsvarande verkan som kvantitativa importrestriktioner som inte föreskrivs i andra bestämmelser som antagits enligt fördraget. (Finns ej i svensk översättning).

⁽³³⁾ Dom av den 20 februari 1979 i mål 120/78, *Rewe-Zentral (Cassis de Dijon)* (REG 1979, s. 649).

⁽³⁴⁾ Dom av den 10 februari 2009 i mål C-110/05 *kommissionen mot Italien* (REG 2009, s. I-519, punkt 35).

⁽³⁵⁾ Resonemanget i domen i målet *Keck och Mithouard* (dom av den 24 november 1993 i de förenade målen C-267/91 och C-268/91, *Keck och Mithouard*, REG 1993, s. I-6097) verkar även förekomma i de tidigare målen 155/80, *Oebel* (REG 1981, s. 1993), 75/81, *Blesgen* (REG 1982, s. 1211), C-23/89, *Quietlynn* (REG 1990, s. I-3059), och 148/85, *Forest* (REG 1986 s. 3449). Som kontrast till detta resonemang se dom av den 11 juli 1985 (före domen i målet *Keck och Mithouard*) i de förenade målen 60/84 och 61/84, *Cinéthèque* (REG 1985, s. 2605) och av den 23 november 1989 i mål C-145/88, *Torfaen* (REG 1989, s. 3851) (första målet om lagstiftning om söndagshandel). Svårigheten att tillämpa testet i målet *Torfaen* är uppenbar i brittisk rättspraxis, exempelvis *B&Q plc mot Shrewsbury BC* [1990] 3 CMLR 535 och *Stoke City Council mot B&Q* [1990] 3 CMLR 31. För en sammanfattning av rättspraxis avseende artikel 28 EG före domen i målet *Keck och Mithouard* se generaladvokat Jacobs förslag till avgörande i domen i mål C-412/93, *Leclerc-Siplec* (REG 1995, s. I-179), punkterna 23–33.

⁽³⁶⁾ Dom den 24 november 1993 i de förenade målen C-267/91 och C-268/91, *Keck och Mithouard* (REG 1993, s. I-6097), punkt 14.

⁽³⁷⁾ C. Barnard, ”Fitting the Remaining Pieces into the Goods and Persons Jigsaw” (2001) EL Rev. 35 s. 50 och J. Schwarze, *Europäisches Wirtschaftsrecht*, 2007, punkt 72.

⁽³⁸⁾ Dom av den 24 november 1993 i de förenade målen C-267/91 och C-268/91, *Keck och Mithouard* (REG 1993, s. I-6097), punkt 15.

⁽³⁹⁾ Dom av den 24 november 1993 i de förenade målen C-267/91 och C-268/91, *Keck och Mithouard* (REG 1993, s. I-6097), punkt 16.

⁽⁴⁰⁾ P. Oliver, *Free Movement of Goods in the European Community*, 2003, s. 124.

grundval av produktens tillverkningsursprung, antingen rättsligt eller i praktiken. Diskriminering i lagen inträffar när åtgärder är uppenbart diskriminerande⁽⁴¹⁾. Diskriminering är emellertid mer komplex än så.

Det är enklare att förstå vilka åtgärder som rör produktens särdrag än vilka åtgärder som rör försäljningsformer. Åtgärder som rör produktens särdrag kan exempelvis vara åtgärder som rör form, storlek, vikt, sammansättning, utformning, märkning och uppsättning. Samtidigt finns det fall där åtgärder som vid första anblicken inte verkar röra produkternas särdrag av domstolen bedöms göra just detta⁽⁴²⁾.

I domen i målet *Canal Satellite Digital*⁽⁴³⁾ var den fråga som hänsköts till domstolen huruvida det aktuella registreringsinförandet, som innefattade en skyldighet att föra upp både tjänsteleverantörerna och deras produkter i ett officiellt register, utgjorde en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget. För att få denna registrering skulle tjänsteleverantörerna ha åtagit sig att följa de tekniska specifikationerna och erhållit en i förväg upprättad teknisk rapport från de nationella myndigheterna och tidigare administrativ certifiering som angav att de tekniska kraven och andra krav hade uppfyllts. Domstolen fann att dessa krav stred mot artikel 34 EUF-fördraget. Den påpekade att behovet av att anpassa de berörda produkterna till de nationella reglerna innebar att de ovanstående kraven inte kunde behandlas som en försäljningsform.

I domarna i målen *Alfa Vita Vassilopoulos och Carrefour-Marinopoulos*⁽⁴⁴⁾ och *kommissionen mot Grekland*⁽⁴⁵⁾ fann domstolen att en nationell

lagstiftning som innebär att bake off-varor måste uppfylla samma krav som dem som gäller för tillverkning och saluföring av traditionellt bröd och bageriprodukter strider mot artikel 34 EUF-fördraget. Domstolen kom fram till sin slutsats eftersom syftet med bestämmelserna i den nationella lagstiftningen är att reglera *villkoren för tillverkning* av bageriprodukter, inbegripet bake off-varor⁽⁴⁶⁾. Den huvudsakliga egenskapen hos bake off-varor är att varorna till stora delar är färdigberedda när de levereras till försäljningsställena. Att under dessa förhållanden kräva att de som säljer bake off-varor ska följa alla bestämmelser som gäller för traditionella bagerier och bland annat ha ett mjöllager, ett rum för bearbetning eller ett lager för fast bränsle innebär att särdragen hos dessa varor inte beaktas och medför ytterligare kostnader som försvårar saluföringen av dem. Lagstiftningen utgör således ett importhinder och kan inte anses ställa upp regler för vissa säljformer. Domstolen verkar följa generaladvokatens uppfattning om att regler för att fastställa villkor som är en del av tillverkningsprocessen är en del av varornas särdrag⁽⁴⁷⁾.

En annan dom som domstolen nyligen avkunnade och som är värd att nämna i detta sammanhang är domen i målet *kommissionen mot Grekland* om underhållningsspel⁽⁴⁸⁾. Detta mål rörde grekisk lagstiftning om förbud mot uppställning och drift av elektriska, elektromekaniska och elektroniska spel, inbegripet tekniska underhållningsspel och samtliga dataspel, på offentliga eller privata platser, med undantag för kasinon. Enligt domstolen stred denna grekiska lag mot artikel 34 EUF-fördraget. Domstolen fortsatte med att hävda att detta gäller trots att det i lagen inte föreskrivs något förbud mot att

importera de berörda produkterna och att släppa ut dem på marknaden⁽⁴⁹⁾. Domstolen påpekade att efter lagens ikraftträdande hade importen av sådana spel från andra medlemsstater minskat. Domstolen fann emellertid även att importen av spelmaskiner faktiskt upphörde när det lagstadgade förbudet trädde i kraft. Domstolens sista kommentar skulle kunna vara en avgörande faktor till varför åtgärden ansågs falla inom tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget.

I förteckningen över försäljningsformer inkluderar domstolen åtgärder som rör villkor och metoder för avsättning⁽⁵⁰⁾, åtgärder som rör tidpunkten för försäljningen av varorna⁽⁵¹⁾, åtgärder som rör platsen för försäljningen av varorna eller restriktioner för vem som får sälja varorna⁽⁵²⁾ och åtgärder som rör priskontroller⁽⁵³⁾.

Vidare kan vissa förfaranden/skyldigheter som inte avser produkten eller dess förpackning anses som säljformer, vilket visas i domen i målet *Sapod Audic*⁽⁵⁴⁾. Enligt de nationella åtgärderna i målet *Sapod Audic* är tillverkare eller importörer skyldiga att bidra till eller ombesörja bortscaffandet av allt sitt förpackningsavfall. Domstolen bedömde huruvida denna åtgärd var förenlig med artikel 34 EUF-fördraget i det fall den endast införde "en allmän skyldighet att identifiera de förpackningar som omhändertas för bortscaffande av ett auktoriserat företag"⁽⁵⁵⁾. Med stöd av denna tolkning konstaterade domstolen att i så fall "hänvisar den skyldighet som bestämmelsen innehåller inte till produkten eller dess förpackning och avser därför inte en föreskrift beträffande de villkor som varorna ska uppfylla, till exempel beträffande etikettering eller förpackning"⁽⁵⁶⁾. Till följd av detta

⁽⁴¹⁾ P. Oliver, *Free Movement of Goods in the European Community*, 2003, s. 127. Domen av den 10 november 1994 i mål C-320/93, *Ortscheit mot Eurim-Pharm* (REG 1994, s. I-5243), var enligt mångas förmenande ett sådant mål.

⁽⁴²⁾ Se exempelvis dom av den 6 juli 1995 i mål C-470/93, *Mars* (REG 1995, s. I-1923) och av den 26 juni 1997 i mål C-368/95, *Familiapress* (REG 1997 s. I-3689), punkt 11.

⁽⁴³⁾ Dom av den 22 januari 2002 i mål C-390/99, *Canal Satellite Digital* (REG 2002, s. I-607), punkt 29. Se även domen av den 14 juli 1998 i mål C-389/96, *Aher-Waggon* (REG 1998, s. I-4473), punkt 18.

⁽⁴⁴⁾ Dom av den 14 september 2006 i de förenade målen C-158/04 och C-159/04, *Alfa Vita Vassilopoulos och Carrefour-Marinopoulos* (REG 2006, s. I-8135).

⁽⁴⁵⁾ Dom av den 14 september 2006 i mål C-82/05, *kommissionen mot Grekland* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen, se upplysning, REG 2006, s. I-93).

⁽⁴⁶⁾ Dom av den 14 september 2006 i de förenade målen C-158/04 och C-159/04, *Alfa Vita Vassilopoulos och Carrefour-Marinopoulos* (REG 2006, s. I-8135), punkt 18.

⁽⁴⁷⁾ Generaladvokat Poiares Maduros förslag till avgörande, punkt 16.

⁽⁴⁸⁾ Dom av den 26 oktober 2006 i mål C-65/05, *kommissionen mot Grekland* (REG 2006, s. I-10341).

⁽⁴⁹⁾ Dom av den 26 oktober 2006 i mål C-65/05, *kommissionen mot Grekland* (REG 2006, s. I-10341), punkt 28.

⁽⁵⁰⁾ Se dom av den 9 februari 1995 i mål C-412/93, *Leclerc-Sipeck* (REG 1995, s. I-179), punkt 22 och av den 28 oktober 1999 i mål C-6/98 *ARD* (REG 1999, s. I-7599), punkt 46.

⁽⁵¹⁾ Se dom av den 2 juni 1994 i de förenade målen C-401/92 och C-402/92, *Tankstation 't Heukske och Boermans* (REG 1994, s. I-2199), punkt 14, av den 2 juni 1994 i de förenade målen C-69/93 och 258/93 *Punto Casa och PPV* (REG 1994, s. I-2355) samt domarna i de förenade målen C-418/93–C-421/93, C-460/93–C-462/93, C-464/93, C-9/94–C-11/94, C-14/94, C-15/94, C-23/94, C-24/94 och C-332/94, *Semeraro* (REG 1996, s. I-2975, punkterna 9–11, 14–15, 23–24).

⁽⁵²⁾ Se dom av den 29 juni 1995 i mål C-391/92, *kommissionen mot Grekland* (REG 1995, s. I-1621), punkt 15, och av den 2 juni 1994 i mål C-69/93 och C-258/93 *Punto Casa och PPV* (REG 1994, s. I-2355).

⁽⁵³⁾ Se dom av den 11 augusti 1985 i mål C-63/94, *Belgapom* (REG 1995, s. I-2467).

⁽⁵⁴⁾ Dom av den 6 juni 2002 i mål C-159/00 *Sapod Audic* (REG 2002, s. I-5031).

⁽⁵⁵⁾ Ibid. punkt 71 (kursivering tillagd). Om detta ska tolkas som en skyldighet att använda ett märke eller en märkning skulle denna åtgärd utgöra en teknisk föreskrift i den mening som avses i direktiv 98/34. I så fall kan den enskilde åberopa underlåtenhet att meddela den nationella bestämmelsen. Det är sedan upp till den nationella domstolen att vägra att tillämpa bestämmelsen.

⁽⁵⁶⁾ Ibid. punkt 72.

kom domstolen fram till att bestämmelsen kan betraktas som en försäljningsform.

De åtgärder som rör restriktioner är något mer komplicerade. Reklamens viktiga roll för att göra det möjligt för en produkt från en medlemsstat att nå ut på marknaden i en annan medlemsstat har uppmärksammats av generaladvokater⁽⁵⁷⁾ och domstolen⁽⁵⁸⁾. Sedan domen i målet *Keck och Mithouard* behandlar domstolen reklamrestriktioner som försäljningsvillkor⁽⁵⁹⁾. Det är intressant att notera att i vissa fall verkar domstolen koppla reklamrestriktionernas räckvidd till diskriminering. Mer specifikt konstaterar domstolen att "totala reklamförbud som avser vissa varors särskiljande kännetecken"⁽⁶⁰⁾ skulle kunna hindra tillträdet till marknaden för produkter från andra medlemsstater i högre grad än det hindrar tillträdet för inhemska produkter, som är mer välkända för konsumenterna⁽⁶¹⁾.

Sammanfattningsvis verkar domstolen anse att försäljningsvillkor är åtgärder som kan kopplas till saluföringen av varan snarare än varans särdrag⁽⁶²⁾. Domstolen var emellertid tvungen att specificera den enkla distinktion som angavs i domen i målet *Keck och Mithouard*⁽⁶³⁾. Vissa regler som verkar tillhöra kategorin försäljningsvillkor behandlas därför som regler som rör produkter. På motsvarande sätt har förpackningsregler som till följd av domen i målet *Keck och Mithouard* vid första påseendet har inkluderats bland produktregler efter prövning av de särskilda omständigheterna i det specifika fallet kategoriserats som försäljningsform⁽⁶⁴⁾. Dessa lösningar visar att domstolen tillämpar ett visst mått av pragmatism på området.

I domen i målet kommissionen mot Italien⁽⁶⁵⁾ påpekade domstolen att dess rättspraxis i fråga om artikel 34 EUF-fördraget speglar skyldigheten att respektera tre principer: a) icke-diskrimineringsprincipen, b) principen om ömsesidigt erkännande och c) principen om att garantera gemenskapsvaror fritt tillträde till de nationella marknaderna. I punkt 35 i domen återges den klassiska motiveringen till domen i målet *Cassis de Dijon* och i punkt 36 i domen återges den klassiska motiveringen till domen i målet *Keck och Mithouard*. I punkt 37 konstaterar domstolen följande: "Sålunda ska åtgärder som vidtas av en medlemsstat och som syftar eller leder till att varor från andra medlemsstater behandlas mindre förmånligt, såsom de åtgärder som avses i punkt 35 i förevarande dom, betraktas som åtgärder med verkan motsvarande den som kvantitativa importrestriktioner har i den mening som avses i artikel [34 EUF-fördraget]. Begreppet omfattar också varje annan åtgärd som hindrar tillträdet till marknaden i en medlemsstat för varor med ursprung i andra medlemsstater" (kursivering tillagd). Det återstår att se om detta ökar räckvidden för artikel 34 EUF-fördraget och i så fall under vilka omständigheter.

3.1.11 RESTRIKTIONER I FRÅGA OM ANVÄNDNING

En kategori restriktioner som nyligen lyfts fram i domstolens rättspraxis är restriktioner i fråga om användning. Denna typ av restriktioner är nationella regler om tillstånd för försäljning av en produkt samtidigt som de i viss utsträckning leder till att produktens användningsområde begränsas.

I sådana villkor kan ingå restriktioner som rör den särskilda användningens syfte eller metod, användningens kontext eller tidpunkt, användningens omfattning eller vilka typer av användning det rör sig om. Detta slags åtgärder kan under vissa omständigheter anses utgöra åtgärder med motsvarande verkan.

Det finns tre aktuella mål som rör denna fråga. Det första målet är *kommissionen mot Portugal*⁽⁶⁶⁾ där kommissionen väckte talan mot Portugal eftersom det enligt portugisisk lagstiftning var förbjudet att anbringa solskyddsfilm på glasrutor på motorfordon. Kommissionen hävdade att detta förbud utgjorde en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget och inte kunde motiveras med stöd av artikel 36 EUF-fördraget. Enligt kommissionen skulle eventuella intressenter, vare sig dessa är näringsidkare eller privatpersoner, inte köpa någon sådan solskyddsfilm, eftersom de visste att de inte kunde anbringa den på glasrutor på motorfordon⁽⁶⁷⁾. Domstolen verkar ha godtagit detta argument. Mer specifikt konstaterade domstolen att "... eventuella intressenter, vare sig de är näringsidkare eller privatpersoner, i praktiken saknar intresse av att köpa solskyddsfilm, eftersom de vet att det är förbjudet att anbringa den på vindrutan och på glasrutorna intill passagerarsätena på motorfordon"⁽⁶⁸⁾. Till följd av detta fann domstolen att Portugal hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 34 EUF-fördraget.

Det andra målet är *kommissionen mot Italien*⁽⁶⁹⁾ där kommissionen bad domstolen slå fast att Italien, genom att behålla sina bestämmelser

⁽⁵⁷⁾ Se exempelvis generaladvokat Jacobs förslag till avgörande i domen av den 9 februari 1995 i mål C-412/93, *Leclerc-Siplec* (REG 1995, s. I-179, s. I-182,) och generaladvokat Geelhoeds förslag till avgörande i domen av den 15 juli 2004 i mål C-239/02, *Douwe Egberts* (REG 2004, s. I-7007, s. I-7010).

⁽⁵⁸⁾ Se exempelvis dom av den 9 juli 1997 i de förenade målen C-34/95 och C-36/95, *De Agostini Agostini och TV-Shop* (REG 1997, s. I-3843).

⁽⁵⁹⁾ Jämför dom av den 9 februari 1995 i mål C-412/93, *Leclerc-Siplec* (REG 1995, s. I-179), dom av den 9 juli 1997 i de förenade målen C-34/95 och C-36/95, *De Agostini och TV-Shop* (REG 1997, s. I-3843), dom av den 8 mars 2001 i mål C-405/98, *Gourmet International Products* (REG 2001, s. I-1795) och dom av den 15 december 1993 i mål C-292/92, *Hünemann med flera* (REG 1993, s. I-6787).

⁽⁶⁰⁾ Dom av den 15 juli 2004 i mål C-239/02, *Douwe Egberts* (REG 2004, s. I-7007), punkt 53.

⁽⁶¹⁾ För diskriminering av inhemska ekonomiska aktörer och andra medlemsstaters ekonomiska aktörer se dom av den 11 december 2003 i mål C-322/01, *Deutscher Apothekerverband* (REG 2003, s. I-14887), punkt 74 och dom av den 13 januari 2000 i mål C-254/98, *TK-Heimdienst* (REG 2000, s. I-151), punkt 26. Se även dom av den 27 maj 1986 i de förenade målen 87/85 och 88/85, *Legia och Gyselinx* (REG 1986, s. 1707), punkt 15, och dom av den 23 oktober 1997 i mål C-189/95, *Franzén* (REG 1997, s. I-5909), punkt 71.

⁽⁶²⁾ Se dom av den 25 mars 2004 i mål C-71/02, *Karner* (REG 2004, s. I-3025) (förbud mot att ange att varor kommer från ett konkursföretag), dom av den 23 februari 2006 i mål C-441/04, *A-Punkt Schmuckhandel* (REG 2006, s. I-2093) (hemförsäljning) och det liknande resonemanget i domen av den 26 maj 2005 i mål C-20/03, *Burmanjer med flera* (REG 2005, s. I-4133).

⁽⁶³⁾ Generaladvokatens förslag till avgörande i de förenade målen C-158/04 och C-159/04, *Alfa Vita Vassilopoulos och Carrefour-Marinopoulos* (REG 2006, s. I-8135), punkterna 27–29.

⁽⁶⁴⁾ Dom av den 18 september 2003 i mål C-416/00, *Morellato* (REG 2003, s. I-9343), punkt 36 (generaladvokat Maduro anger att det verkar som om kravet på att produkten måste ändras infördes först i det sista skedet av saluföringen av produkten. Till följd av detta berördes inte importerade produkters tillträde till den nationella marknaden.).

⁽⁶⁵⁾ Dom av den 10 februari 2009 i mål C-110/05, *kommissionen mot Italien* (REG 2009, s. I-519).

⁽⁶⁶⁾ Dom av den 4 oktober 2008 i mål C-265/06, *kommissionen mot Portugal* (REG 2008, s. I-2245).

⁽⁶⁷⁾ Punkt 15.

⁽⁶⁸⁾ Punkt 33.

⁽⁶⁹⁾ Dom av den 10 februari 2009 i mål C-110/05, *kommissionen mot Italien* (REG 2009, s. I-519).

om förbud mot att använda släpvagnar på motorcyklar, hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 34 EUF-fördraget. Vad gäller släpvagnar som är speciellt tillverkade för motorcyklar konstaterade domstolen att möjligheterna att använda dessa släpvagnar på något annat sätt än tillsammans med motorcyklar är marginella ⁽⁷⁰⁾. Konsumenter som visste att de inte fick lov att använda sin motorcykel tillsammans med en släpvagn som är speciellt tillverkad för motorcyklar skulle i praktiken sakna intresse av att köpa en sådan släpvagn. Därför utgjorde det berörda förbudet, i den mån att dess effekt var att hindra tillträdet till den italienska marknaden, en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget. I det specifika målet fann domstolen emellertid att åtgärden var motiverad av trafiksäkerhetsskäl som ett obligatoriskt krav.

Det tredje målet, mål C-142/05 ⁽⁷¹⁾, *Mickelsson och Roos*, rörde en begäran om förhandsavgörande i vilken frågan ställdes om artiklarna 34 och 36 EUF-fördraget utgjorde ett hinder för de svenska bestämmelserna om användning av vattenskoter. Enligt de svenska bestämmelserna var det förbjudet att använda vattenskoter på annan plats än allmän farled eller vattenområde för vilket länsstyrelsen hade meddelat tillåtande föreskrift, och överträdelser bestraffades med böter. Domstolen började med att upprepa de tre fall som nämndes i domen i mål 110/05 (*kommissionen mot Italien*, punkt 37). Domstolen förklarade att när de nationella bestämmelserna om anvisning av vattenområden och farleder där vattenskotrar får användas leder till att användarna hindras att bruka varorna på avsett sätt eller kraftigt begränsar deras användning, vilket det ankommer på den nationella domstolen att kontrollera, utgör sådana bestämmelser ett hinder för dessa varors tillträde till den ifrågavarande nationella marknaden och därmed en åtgärd med verkan motsvarande den som kvantitativa importrestriktioner har. Domstolen konstaterade att det vid tidpunkten för omständigheterna i målet vid den nationella domstolen inte hade meddelats föreskrifter som anvisade de vattenområden där vattenskotrar fick användas. Vattenskotrar fick därför endast användas i allmänna farleder. Domstolen fortsatte med att

konstatera att de tilltalade i målet vid den nationella domstolen, liksom kommissionen, dock har hävdade att dessa farleder är avsedda för tung yrkessjöfart som innebär en fara vid framförandet av vattenskotrar, och att den övervägande delen av Sveriges vatten inte utgör allmän farled ⁽⁷²⁾. Man skulle därför kunna hävda att förbudet i fråga i praktiken blockerade tillträdet till marknaden. I punkt 39 konstaterade domstolen emellertid följande: "En sådan lagstiftning som vattenskoterförordningen kan i princip anses vara proportionerlig, under förutsättning att de behöriga nationella myndigheterna är skyldiga att vidta sådana genomförandeåtgärder, att dessa myndigheter faktiskt har utövat den behörighet som de getts i detta avseende, att de har anvisat de vattenområden som uppfyller kraven i vattenskoterförordningen och, slutligen, att sådana åtgärder har vidtagits inom rimlig tid från det att denna förordning trädde i kraft" ⁽⁷³⁾. I punkt 40 konstaterade domstolen att den nationella lagstiftningen i fråga kan motiveras av målet att skydda miljön, om ovan angivna förutsättningar är uppfyllda. Domstolen antyder således att denna typ av lagstiftning kan motiveras om ovan nämnda förutsättningar är uppfyllda.

3.2 Principen om ömsesidigt erkännande

Det finns fortfarande många tekniska hinder för den fria rörligheten för varor i EU. Exempel på detta är när nationella myndigheter tillämpar nationella bestämmelser om de villkor som produkter från andra medlemsstater, där de lagligen tillverkas och saluförs, ska uppfylla (exempelvis villkor som rör *form, storlek, vikt, sammansättning, utformning, märkning och förpackning*). Om man i dessa bestämmelser inte tillämpar EU:s sekundärrätt utgör de tekniska hinder som omfattas av artiklarna 34 och 36 EUF-fördraget. Detta är fallet även om bestämmelserna gäller för alla produkter utan åtskillnad.

Enligt "principen om ömsesidigt erkännande" ⁽⁷⁴⁾ finns det fortfarande olika nationella tekniska regler på den inre marknaden. Principen innebär att trots de tekniska skillnaderna i de olika nationella regler som gäller i

EU kan den medlemsstat dit varan ska införas inte på sitt territorium förbjuda försäljning av produkter som inte omfattas av harmonisering på EU-nivå och som lagligen saluförs i en annan medlemsstat, även om de tillverkades enligt tekniska bestämmelser och kvalitetsbestämmelser som skiljer sig från dem som de inhemska produkterna måste uppfylla. Det enda undantaget till denna princip är restriktioner som kan motiveras av de skäl som beskrivs i artikel 36 EUF-fördraget (skydd för den allmänna moralen eller den allmänna säkerheten, skydd för människors, djurs, och växters hälsa och liv etc.) eller på grundval av krav av sådant allmänt intresse som enligt domstolens rättspraxis går före, samt står i proportion till syftet.

Principen om ömsesidigt erkännande på det icke-harmoniserade området består därför av en regel och ett undantag.

- Den allmänna regeln är att trots förekomsten av en nationell teknisk bestämmelse i bestämmelsemedlemsstaten har produkter som lagligen tillverkas och saluförs i en annan medlemsstat en grundläggande rätt till fri rörlighet enligt EUF-fördraget.
- Undantaget är att produkter som lagligen tillverkas och saluförs i en annan medlemsstat inte har denna rätt om bestämmelsemedlemsstaten kan visa att den måste använda sig av sina egna tekniska bestämmelser för de berörda produkterna på grundval av de skäl som anförs i artikel 36 EUF-fördraget eller enligt de tvingande hänsyn som utvecklats i domstolens rättspraxis, samt med förbehåll för att proportionalitetsprincipen uppfylls.

Fram till alldeles nyligen var det största problemet med tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande utan tvekan den allmänna rättsosäkerhet som rådde om bevisbördan. EU har därför antagit förordning (EG) nr 764/2008 om förfaranden för tillämpning av vissa nationella tekniska regler på produkter som lagligen saluförts i en annan medlemsstat och om upphävande av beslut nr 3052/95/EG ⁽⁷⁵⁾.

⁽⁷⁰⁾ Dom av den 10 februari 2009 i mål C-110/05, *kommissionen mot Italien* (REG 2009, s. I-519), punkterna 51 och 55.

⁽⁷¹⁾ Dom av den 4 juni 2009 i mål C-142/05, *Mickelsson och Roos* (ännu ej offentliggjord i rättsfallsamlingen).

⁽⁷²⁾ Punkt 25.

⁽⁷³⁾ Punkt 39.

⁽⁷⁴⁾ Principen har sitt ursprung i EG-domstolens berömda *Cassis de Dijon*-dom av den 20 februari 1979 (dom av den 20 februari 1979 i mål 120/78 *Rewe-Zentral*, (REG 1979, s. 649) och lade grunden för en ny utveckling på den inre marknaden för varor. Även om den i början inte uttryckligen nämndes i domstolens rättspraxis är den nu fullt erkänd (se exempelvis domen av den 10 februari 2009 i mål C-110/05, *kommissionen mot Italien* (REG 2009, s. I-519), punkt 34).

⁽⁷⁵⁾ EUT L 218, 13.08.2008, s. 21. För närmare detaljer se punkt 8.3 i denna handledning.

3.3 Typiska handelshinder

Handelshinder ser ut på de mest skilda sätt. Ibland rör det sig om mycket tydliga åtgärder som särskilt inriktas på importerade produkter eller behandlar inhemska produkter fördelaktigt och ibland rör det sig om oförväntade bieffekter av allmänna politiska beslut. De senaste decennierna har vissa typiska kategorier framträtt i rättspraxis och den praktiska tillämpningen av artiklarna 34–36 EUF-fördraget i samband med överträdelseförfaranden. Ett antal av dessa beskrivs nedan.

3.3.1 NATIONELLA IMPORTBESTÄMMELSER (IMPORTLICENSER, INSPEKTIONER OCH KONTROLL)

Nationella åtgärder som direkt rör import av produkter från andra medlemsstater försvårar importen och betraktas därför regelbundet som åtgärder med motsvarande verkan enligt artikel 34 EUF-fördraget. Skyldigheten att skaffa en importlicens innan man importerar en vara är ett tydligt exempel. Eftersom denna typ av formella förfaranden kan ge upphov till förseningar utgör en sådan skyldighet en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget även om licenserna automatiskt beviljas och den berörda medlemsstaten inte avser att förbehålla sig rätten att neka att bevilja en licens⁽⁷⁶⁾.

Inspektioner och kontroller, såsom veterinärkontroller, sanitära kontroller, fytosanitära kontroller och andra kontroller, inklusive tullkontroller på importerade (och exporterade) produkter anses vara åtgärder med motsvarande verkan enligt artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget⁽⁷⁷⁾. Sådana inspektioner försvårar import och export och gör denna dyrare på grund av de förseningar som inspektionerna medför och de extra transportkostnader som näringsidkaren därför kan drabbas av.

När den inre marknaden inrättades den 1 januari 1993 försvann de återkommande gränskontrollerna av varor. Nuförtiden får medlemsstaterna inte utföra kontroller vid gränserna om dessa inte utgör en del av ett allmänt kontroll-

system som sker i liknande omfattning inom det nationella territoriet och/eller om de utför stickprovskontroller. Om sådana kontroller, oavsett var de äger rum, emellertid innebär en systematisk kontroll av importerade produkter anses de fortfarande utgöra åtgärder med motsvarande verkan⁽⁷⁸⁾, vilka endast i undantagsfall kan anses vara motiverade och i så fall bara om strikta villkor har uppfyllts.

3.3.2 SKYLDIGHET ATT UTSE EN REPRESENTANT ELLER TILLHANDAHÅLLA LAGERLOKALER I DEN IMPORTERANDE MEDLEMSSTATEN

Domstolen har slagit fast att skyldigheten för en importör att ha **hemvist eller säte** i en medlemsstat strider mot rätten till fri rörlighet för varor på den inre marknaden. Domstolen fann att man genom att ålägga företag i andra medlemsstater att bekosta inrättandet av en filial i importmedlemsstaten gör det svårt, för att inte säga omöjligt, för vissa företag, särskilt små och medelstora företag, att få tillträde till denna medlemsstats marknad⁽⁷⁹⁾. På samma sätt strider skyldigheten att utse **en representant eller agent**, filial, kontor eller lager mot artikel 34 EUF-fördraget.

Vissa medlemsstater har försökt att motivera dessa villkor genom att hävda att de behövs för att se till att bestämmelserna om allmänhetens intresse tillvaratas på ett ordentligt sätt, inklusive i vissa fall straffrättsligt skadeståndsansvar. Domstolen har avvisat detta argument. Den konstaterade att även om varje medlemsstat har rätt att inom sitt territorium vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa skyddet av den allmänna ordningen är sådana åtgärder endast motiverade om det kan slås fast att de är nödvändiga för att uppfylla legitima behov av allmänt intresse och att ett sådant skydd inte kan uppnås med hjälp av medel som innebär en mindre restriktion av rätten till fri rörlighet för varor⁽⁸⁰⁾. Domstolen konstaterade därför att "även om straffrättsliga påföljder kan ha en avskräckande verkan när det gäller det beteende som de avser kan denna verkan inte garanteras och stärks under alla omständig-

heter inte ... enbart av närvaron på det nationella territoriet av en person som är en laglig representant för tillverkaren"⁽⁸¹⁾. Domstolen ansåg därför att kravet på att det ska finnas en representant på det nationella territoriet inte utgör ett så stort allmänt intresse att det räcker för att motivera ett undantag till förbudet i artikel 34 EUF-fördraget.

Nationella krav som reglerar lagerhållning eller förvaring av importerade varor kan också utgöra en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget om dessa nationella åtgärder påverkar importerade produkter på ett diskriminerande sätt jämfört med inhemska produkter. Detta innefattar alla regler som förbjuder, begränsar eller kräver **lagerhållning** av endast importerade varor. Domstolen fann att en nationell bestämmelse med krav på att importerad vinbaserad sprit ska lagras minst sex månader för att kunna få en viss kvalitetsbeteckning utgör en åtgärd med motsvarande verkan som en kvantitativ restriktion⁽⁸²⁾.

Liknande hinder för handeln med varor skulle kunna skapas av varje nationell bestämmelse som helt eller delvis begränsar användningen av förvaringsmöjligheter till enbart inhemska produkter, eller gör lagerhållningen av importerade produkter föremål för villkor som är annorlunda än dem som gäller för inhemska produkter och som är svårare att uppfylla. En nationell bestämmelse som främjar lagerhållning av inhemskt tillverkade produkter skulle kunna utgöra hinder för den fria rörligheten för varor enligt artikel 34 EUF-fördraget.

3.3.3 NATIONELLA PRISKONTROLLER OCH ERSÄTTNINGAR

Även om det inte finns några särskilda bestämmelser i fördraget om **nationella bestämmelser om priskontroll** har EG-domstolen i sin rättspraxis vid upprepade tillfällen bekräftat att artikel 34 EUF-fördraget är tillämplig på nationella priskontrollbestämmelser.

Sådana bestämmelser omfattar en rad åtgärder: minimi- och maxpris, frysta priser, en lägsta och

⁽⁷⁶⁾ Dom av den 15 mars 2007 i mål C-54/05, *kommissionen mot Finland* (REG 2007, s. I-2473), punkt 31 eller dom av den 15 december 1971 i de förenade målen 51/71–54/71, *International Fruit Company* (REG 1971, s. 3369).

⁽⁷⁷⁾ Dom av den 8 juli 1975 i mål 4/75, *Rewe Zentralfinanz* (REG 1975, s. 843).

⁽⁷⁸⁾ Dom av den 15 april 1997 i mål C-272/95 *Rewe-Zentralfinanz, Deutsches Milch-Kontor II* (REG 1997, s. I-1905).

⁽⁷⁹⁾ Dom av den 2 mars 1983 i mål 155/82, *kommissionen mot Belgien* (REG 1983, s. 531), punkt 7.

⁽⁸⁰⁾ Dom av den 2 mars 1983 i mål 155/82, *kommissionen mot Belgien* (REG 1983, s. 531), punkt 12. Se även dom av den 2 oktober 2003 i mål C-12/02, *Grilli* (REG 2003, s. I-11585), punkterna 48 och 49 och dom av den 29 februari 1996 i mål C-193/94, *Skanavi och Chryssanthakopoulos* (REG 1996, s. I-929), punkterna 36–38.

⁽⁸¹⁾ Dom av den 2 mars 1983 i mål 155/82, *kommissionen mot Belgien* (REG 1983, s. 531), punkt 15.

⁽⁸²⁾ Dom av den 12 oktober 1978 i mål 13/78, *Eggers* (REG 1978, s. 1935).

högsta gräns för vinstmarginaler och system med fastställda priser.

Minimipriser: Ett minimipris knutet till ett visst belopp är, oavsett om det utan åtskillnad tillämpas för inhemska och importerade produkter, kan begränsa importen genom att hindra att det lägre inköpspriset avspeglas i detaljhandelsledets försäljningspris och på så sätt hindrar importörer från att utnyttja sin konkurrensfördel, en åtgärd med motsvarande verkan enligt artikel 34 EUF-fördraget. Konsumenterna kan inte utnyttja detta pris⁽⁸³⁾. Numera har man emellertid delvis harmoniserat detta område och nationella bestämmelser om minimipriser på tobak bör exempelvis bedömas i ljuset av direktiv 95/59/EG av den 27 november 1995 om andra skatter än omsättningsskatter som påverkar förbrukningen av tobaksvaror. Enligt domstolens rättspraxis strider fastställandet av sådana minimipriser mot artikel 9.1 i direktivet⁽⁸⁴⁾.

Maxpriser: Även om ett maxpris som utan åtskillnad tillämpas på både inhemska och importerade produkter inte i sig utgör en åtgärd med motsvarande verkan som en kvantitativ restriktion kan det få sådana följder om priset fastställs på en nivå som gör försäljningen av de importerade varorna antingen omöjlig eller svårare än försäljningen av den inhemska produkten⁽⁸⁵⁾.

Frysta priser: I ett mål som rörde en nationell bestämmelse med krav på att alla prisändringar skulle anmälas till myndigheterna senast två månader innan de trädde i kraft har domstolen bekräftat att frysta priser som utan åtskillnad tillämpas på nationella produkter och importerade produkter inte i sig utgör en åtgärd med motsvarande verkan som en kvantitativ restriktion. De kan emellertid få en sådan konkret effekt om priserna ligger på en sådan nivå att saluföringen av importerade varor blir antingen omöjlig eller svårare än saluföringen av inhemska produkter⁽⁸⁶⁾. Detta är fallet om importörer inte kan saluföra produkter utan att gå med förlust.

Gränser för lägsta och högsta vinstmarginaler där ett visst belopp snarare än en procentsats av inköpspriset fastställs utgör inte en åtgärd med motsvarande verkan i den mening som avses i artikel 34 EUF-fördraget. Detsamma gäller för en fast vinstmarginal i detaljhandelsledet, som är en andel av detaljhandelspriset som tillverkaren fritt har fastställt, åtminstone när det utgör tillräcklig ersättning för detaljhandlaren. En maximal vinstmarginal som fastställs till ett enda belopp som utan åtskillnad tillämpas på både inhemska och importerade produkter och som inte tar hänsyn till importkostnaderna omfattas däremot av artikel 34 EUF-fördraget⁽⁸⁷⁾.

Sedan domstolens dom i målet *Keck och Mithouard*, som rörde fransk lagstiftning i vilken återförsäljning med förlust förbjöds, verkar det som om nationella bestämmelser om priskontroller faller inom begreppet "försäljningsformer". Därigenom faller de utanför tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget om de gäller för alla relevanta handelsaktörer på det nationella territoriet och om de i lika hög grad, både rättsligt och i praktiken, påverkar saluföringen av inhemska produkter och produkter från andra medlemsstater. Att "priskontroller" är en typ av "försäljningsform" bekräftas av domstolens dom i målet *Belgapom*, där den belgiska lagstiftningens förbud mot försäljning med förlust och försäljning till endast en mycket liten vinst ansågs falla utanför tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget.

Ersättning för läkemedel: enligt den allmänna regeln innebär EU-rätten ingen begränsning av medlemsstaternas behörighet att själva utforma sina sociala trygghetssystem⁽⁸⁸⁾ och i avsaknad av harmonisering på EU-nivå avgör varje medlemsstats lagar under vilka omständigheter personer har rätt till socialförsäkringsförmåner. Dessa lagar kan emellertid påverka möjligheterna att saluföra produkter och därigenom importmöjligheterna. Till följd av detta kan ett nationellt beslut om ersättning av läkemedel ha en negativ inverkan på importen av dessa läkemedel och därigenom utgöra ett hinder för den fria rörligheten för varor.

Från domen i målet *Duphar* följer dessutom att bestämmelser i nationell lagstiftning som styr ersättning av läkemedel inom ramen för nationella hälso- och sjukvårdssystem är förenliga med artikel 34 EUF-fördraget om fastställandet av vilka produkter som ska ersättas och de som inte ska ersättas inte innehåller någon diskriminering på grundval av produktens ursprung och genomförs på grundval av objektiva och kontrollerbara kriterier. Dessutom ska *det vara möjligt att ändra förteckningarna över ersättningsberättigade produkter närhelst detta krävs för att de fastställda kriterierna ska vara uppfyllda*. De "objektiva och kontrollerbara kriterier" som domstolen hänvisar till kan utgöras av förekomsten på marknaden av *andra, billigare produkter med samma terapeutiska verkan, att produkterna i fråga kan saluföras fritt och inte måste förskrivas av läkare, eller att det med hänsyn till skyddet av folkhälsan är motiverat att av läkemedelsterapeutiska skäl inte utge någon kostnadsersättning för produkterna*.

I direktiv 89/105/EG om insyn i de åtgärder som reglerar prissättningen på humanläkemedel och deras inordnande i de nationella sjukförsäkringssystemen anges förfaringsmässiga regler för att fastställa nationella ersättningsbeslut.

I domen i målet *Decker*⁽⁸⁹⁾ fann domstolen att nationella bestämmelser enligt vilka ersättning för kostnaden för sjukvårdsprodukter är föremål för ett förhandstillstånd av den behöriga institutionen i en medlemsstat när produkter köps i en annan medlemsstat utgör en begränsning av den fria rörligheten för varor i den mening som avses i artikel 34 EUF-fördraget eftersom försäkringstagarna uppmuntras att köpa dessa produkter i sitt hemland i stället för i en annan medlemsstat och på så sätt begränsar importen av dessa produkter till andra medlemsstater.

3.3.4 NATIONELLA FÖRBUD MOT VISSA PRODUKTER/ÄMNEN

Ett förbud mot saluföring av en specifik produkt eller ämne är den mest restriktiva åtgärd som en medlemsstat kan anta i samband med fri rörlig-

⁽⁸³⁾ Dom av den 29 januari 1985 i mål 231/83, *Cullet* (REG 1985, s. 305) och dom av den 24 januari 1978 i mål 82/77, *Van Tiggele* (REG 1978, s. 25).

⁽⁸⁴⁾ Dom av den 19 oktober 2000 i mål C-216/98, *kommissionen mot Grekland* (REG 2000, s. I-8921) och dom av den 27 februari 2002 i mål C-302/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2002, s. I-2055).

⁽⁸⁵⁾ Dom av den 26 februari 1976 i mål 65/75, *Tasca* (REG 1976, s. 291), dom av den 26 februari 1976 i de förenade målen 88/75–90/75, *Sadam* (REG 1976, s. 323), dom av den 29 november 1983 i mål 181/82, *Roussel* (REG 1983, s. 3849) och dom av den 16 november 1977 i mål 13/77, *GB-Inno mot ATAB* (REG 1977, s. 2115).

⁽⁸⁶⁾ Dom av den 6 november 1979 i de förenade målen 16/79–20/79, *Danis* (REG 1979, s. 3327).

⁽⁸⁷⁾ Dom av den 5 juni 1985 i mål 116/84, *Roelstraete* (REG 1985, s. 1705) och dom av den 2 juli 1987 i mål 188/86, *Lefèvre* (REG 1987, s. 2963).

⁽⁸⁸⁾ Se dom av den 7 februari 1984 i mål 238/82, *Duphar* (REG 1984, s. 523) och dom av den 17 juni 1997 i mål C-70/95, *Sodemare med flera* (REG 1997, s. I-3395).

⁽⁸⁹⁾ Dom av den 28 april 1998 i mål C-120/95, *Decker* (REG 1998, s. I-1831).

het för varor. De flesta varor som är föremål för nationella förbud är livsmedel⁽⁹⁰⁾, inklusive vitaminer och andra kosttillskott och kemikalier⁽⁹¹⁾.

De motiveringar som oftast åberopas av medlemsstaterna för dessa stränga åtgärder är skydd för människors, djurs och växters hälsa och liv i enlighet med artikel 36 EUF-fördraget, och de tvingande hänsyn som utvecklats i domstolens rättspraxis, exempelvis skyddandet av miljön. Ofta kombineras dessa motiv. Den medlemsstat som införde ett nationellt förbud mot en produkt/ett ämne måste visa att åtgärden är nödvändig och, i förekommande fall, att saluföringen av de berörda produkterna utgör en allmän folkhälsorisk och att bestämmelserna är förenliga med proportionalitetsprincipen. I detta ingår att medlemsstaten måste tillhandahålla alla relevanta bevis, exempelvis tekniska, vetenskapliga, statistiska och näringsmässiga uppgifter, samt all övrig relevant information⁽⁹²⁾.

Det är dessutom upp till medlemsstaten att visa att det angivna syftet inte kan uppnås med andra medel som innebär mindre restriktioner för handeln inom EU⁽⁹³⁾. När det gäller det franska förbudet mot tillsats av koffein i drycker över en viss nivå konstaterade domstolen att "lämplig märkning, som ger konsumenterna upplysningar om de berikade livsmedlens art, vilka ingredienser som ingår däri samt deras egenskaper, skulle emellertid kunna möjliggöra för konsumenterna, vilka skulle kunna utsättas för ett alltför högt intag av ett näringsämne som tillsatts i dessa livsmedel, att själva avgöra om de skall konsumera dessa"⁽⁹⁴⁾. Domstolen fann därför att förbudet mot tillsats av koffein över en viss gräns inte nödvändigtvis var erforderligt av konsumentskyddsskäl.

Domen i målet om *danska vitaminer*⁽⁹⁵⁾ rörde Danmarks förvaltningspraxis att förbjuda berikning av livsmedel med vitaminer och mineraler om det inte kan styrkas att detta näringsberikande uppfyller ett behov hos den danska befolkningen. Domstolen höll ursprungligen med om att det var upp till Danmark att själv fatta beslut om dess grad av skydd för människors hälsa och liv, med hänsyn till proportionalitetsprincipen. Domstolen konstaterade emellertid att det ålåg Danmark att "i varje enskilt fall, mot bakgrund av de nationella kostvanorna och med hänsyn till resultaten av internationell vetenskaplig forskning, visa att den nationella lagstiftningen är nödvändig för att effektivt skydda de intressen som anges i nämnda bestämmelse och särskilt att saluföringen av de aktuella produkterna medför en verklig risk för folkhälsan"⁽⁹⁶⁾. Efter att ha bedömt den aktuella danska förvaltningspraxisen fann domstolen att åtgärden "medför ... att gemenskapsrätten inte iaktas i fråga om identifieringen och utvärderingen av en verklig risk för folkhälsan. Enligt gemenskapsrätten krävs en grundlig utvärdering i varje enskilt fall av de effekter som tillsatser av de aktuella vitaminerna och mineralerna skulle kunna medföra"⁽⁹⁷⁾.

I allmänhet har domstolen haft en restriktiv hållning till denna typ av åtgärder. På områden där forskarna är oense om en specifik produkts eller ämnes inverkan på exempelvis folkhälsan eller miljön har det varit svårare för domstolen att avvisa sådana förbud⁽⁹⁸⁾. I dessa fall spelar även den så kallade försiktighetsprincipen⁽⁹⁹⁾ en viktig roll i domstolens övergripande bedömning av målet.

I stället för ett direkt förbud kan medlemsstater av folkhälsoskäl ibland endast kräva förhandstillstånd för att tillsätta ämnen som har godkänts i en annan medlemsstat. I så fall uppfyller medlemsstaterna endast sina skyldigheter enligt EU-rätten om dessa förfaranden är lättillgängliga och kan slutföras inom rimlig tid och om det går att väcka talan i domstol mot förbudet mot en produkt. Detta förfarande måste uttryckligen föreskrivas i en åtgärd med allmän tillämpning som är bindande för de nationella

myndigheterna. De utmärkande dragen för detta "förenklade förfarande" fastställdes av domstolen i domen i målet C-344/90⁽¹⁰⁰⁾.

3.3.5 TYPGODKÄNNANDE

Genom typgodkännandevillkoren fördefinieras de regleringsmässiga, tekniska och säkerhetsmässiga villkor en produkt måste uppfylla. Typgodkännandet begränsas därför inte till en särskild bransch eftersom sådana villkor existerar för så olika produkter som marin utrustning, mobiltelefoner, passagerarbilar och sjukvårdsutrustning.

Rent generellt krävs ett typgodkännande innan en produkt får lov att släppas ut på marknaden. Produkten har ofta en märkning som anger att den uppfyller kraven på typgodkännande. CE-märkningen bekräftar exempelvis att dessa krav uppfylls, antingen genom tillverkarnas egen deklARATION eller genom certifiering från en tredje part.

Medan gemensamma EU-omfattande typgodkännandekrav vanligtvis underlättar saluföringen av produkter på den inre marknaden tenderar nationellt typgodkännande på områden som inte är harmoniserade att skapa hinder för handeln med varor. Olika produktstandarder gör det svårt för tillverkarna att saluföra samma produkt i olika medlemsstater och kan leda till högre efterlevnadskostnader. Skyldigheter som kräver nationellt typgodkännande innan en produkt placeras på marknaden ses därför som åtgärder med motsvarande verkan⁽¹⁰¹⁾.

Samtidigt som medlemsstaterna av hälsoskäl har rätt att kräva att en produkt som redan har godkänts i en annan medlemsstat ska genomgå en ny prövning och ett nytt godkännande, måste importmedlemsstaten ta hänsyn till prov och kontroller som har utförts i exportmedlemsstaten/exportmedlemsstaterna som ger likvärdiga garantier⁽¹⁰²⁾.

⁽⁹⁰⁾ Dom av den 14 juli 1983 i mål 174/82, *Sandoz* (REG 1983, s. 2445), dom av den 5 februari 2004 i mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277), dom av den 19 juni 2003 i mål C-420/01, *kommissionen mot Italien* (REG 2003, s. I-6445), dom av den 23 september 2003 i mål C-192/01, *kommissionen mot Danmark* (REG 2003, s. I-9693), dom av den 2 december 2004 i mål C-41/02, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2005, s. I-11375) och dom av den 15 november 2007 i mål C-319/05, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2007, s. I-9811).

⁽⁹¹⁾ Dom av den 11 juli 2000 i mål C-473/98, *Toolex* (REG 2000, s. I-5681).

⁽⁹²⁾ Dom av den 5 februari 2004 i mål C-270/02, *kommissionen mot Italien* (REG 2004, s. I-1559).

⁽⁹³⁾ Dom av den 20 maj 1976 i mål 104/75, *De Peijper* (REG 1976, s. 613).

⁽⁹⁴⁾ Dom av den 5 februari 2004 i mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277), punkt 75.

⁽⁹⁵⁾ Dom av den 23 september 2003 i mål C-192/01, *kommissionen mot Danmark* (danska vitaminer) (REG 2003, s. I-9693).

⁽⁹⁶⁾ Ibid. punkt 46.

⁽⁹⁷⁾ Ibid. punkt 56.

⁽⁹⁸⁾ Dom av den 11 juli 2000 i mål C-473/98, *Toolex* (REG 2000, s. I-5681) och dom av den 5 februari 2004 i mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277).

⁽⁹⁹⁾ Se vidare punkt 6.1.2.

⁽¹⁰⁰⁾ Dom av den 16 juli 1992 i mål C-344/90, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1992, s. I-4719).

⁽¹⁰¹⁾ Dom av den 9 maj 1985 i mål 21/84, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1985, s. 1355).

⁽¹⁰²⁾ Dom av den 16 oktober 2003 i mål C-455/01, *kommissionen mot Italien* (REG 2003, s. I-12023).

I domen i målet *kommissionen mot Portugal* ⁽¹⁰³⁾ hade ett företag nekats erforderligt tillstånd av tillsynsmyndigheten för att installera importerade polyetenrör, med motiveringen att rören inte hade godkänts av den nationella tillsynsmyndigheten. De certifikat som företaget hade, och som hade utfärdats av ett italienskt provningsinstitut, erkändes inte. Domstolen konstaterade att myndigheterna (i detta fall de portugisiska) är skyldiga att beakta intyg som utfärdats av certifieringsorgan i andra medlemsstater, särskilt om dessa organ har godkänts av medlemsstaten för detta syfte. Om de portugisiska myndigheterna inte hade tillgång till tillräckliga uppgifter för att verifiera de berörda intygen hade de kunnat få dessa uppgifter från exportmedlemsstatens myndigheter. Den nationella tillsynsmyndighet som en ansökan om godkännande av en produkt har ingetts till måste agera aktivt.

3.3.6 TILLSTÅNDSFÖRFARANDE

Nationella system med krav på ett förhandstillstånd innan en produkt får saluföras begränsar tillträdet till importmedlemsstatens marknad och måste därför anses utgöra en åtgärd med motsvarande verkan som en kvantitativ importrestriktion i den mening som avses i artikel 34 EUF-fördraget ⁽¹⁰⁴⁾. Domstolen har angett ett antal villkor för när ett sådant föregående myndighetstillstånd kan vara motiverat ⁽¹⁰⁵⁾.

- Det måste grundas på objektiva kriterier som inte är diskriminerande och som är kända på förhand, så att myndigheternas utrymme för skönsmässig bedömning begränsas på så sätt att det förhindras att bedömningen blir godtycklig.
- Det får inte innebära att kontroller som redan har utförts inom ramen för andra förfaranden – antingen i samma stat eller i en annan medlemsstat – genomförs två gånger.

- Ett förfarande för förhandstillstånd är endast nödvändigt om en kontroll i efterhand skulle anses ske för sent för att kunna säkerställa att kontrollen faktiskt är effektiv och för att göra det möjligt att uppnå det eftersträvade målet.
- Förfarandet får inte vara sådant att det kan avskräcka de berörda marknadsaktörerna från att genomföra sina planer på grund av den tid det pågår och de oproportionerligt stora kostnader det medför.

3.3.7 TEKNISKA BESTÄMMELSER SOM INNEHÅLLER KRAV PÅ VARORS UTFORMNING (VIKT, SAMMANSÄTTNING, UTFORMNING, MÄRKNING, FORM, STORLEK OCH FÖRPACKNING)

Krav som importerade produkter måste uppfylla när det gäller form, storlek, vikt, sammansättning, utformning, märkning eller uppsättning kan innebära att tillverkare och importörer tvingas anpassa produkterna i fråga till de gällande reglerna i den medlemsstat som produkterna saluförs i, exempelvis genom att ändra märkningen av importerade produkter ⁽¹⁰⁶⁾. Med tanke på att sådana krav på hur varorna ska vara utformade är direkt kopplade till själva produkten anses de inte utgöra säljformer utan åtgärder med motsvarande verkan enligt artikel 34 EUF-fördraget.

Följande åtgärder har exempelvis ansetts utgöra en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget:

- Ett krav på att margarin ska säljas i fyrkantiga förpackningar för att särskilja det från smör ⁽¹⁰⁷⁾.
- En medlemsstats förbud mot saluföring av ädelmetallarbeten utan erforderliga (officiella nationella) stämplarna ⁽¹⁰⁸⁾.

- Ett förbud mot saluföring av videoband och dvd-skivor via postorderförsäljning och över Internet som inte har försetts med uppgift om åldersgräns för visning i enlighet med ett beslut om klassificering som har fattats av en högre regional myndighet eller av en nationell organisation för självkontroll ⁽¹⁰⁹⁾.

3.3.8 REKLAMRESTRIKTIONER

Vid många tillfällen före domen i målet *Keck och Mithouard* konstaterade domstolen att nationella åtgärder för att införa reklamrestriktioner omfattades av artikel 34 EUF-fördraget. Ett sådant mål var *Oosthoek* (mål 286/81) som rörde ett förbud mot förmånserbudanden av varor i säljfrämjande syfte. I domen i detta mål konstaterade domstolen att "en lagstiftning som begränsar eller förbjuder vissa former av reklam och vissa säljfrämjande metoder kan, även om den inte direkt påverkar importen, begränsa importvolymen eftersom den påverkar möjligheterna att avsätta de importerade varorna" ⁽¹¹⁰⁾.

Sedan domen i målet *Keck och Mithouard* har domstolen i vissa avseenden intagit en annan inställning (dvs. betraktat reklamrestriktioner som försäljningsform), men i andra avseenden har både generaladvokater och domstolen behållit samma inställning (dvs. reklamens inneboende betydelse för den fria rörligheten för varor). Som förklarades ovan i målet *Keck och Mithouard*, fortsätter "bestämmelser som fastställer vilka krav varor ska uppfylla" att behandlas enligt domen i målet *Cassis de Dijon* och anses därför av sig själva falla inom tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget utan att det finns behov av att även avgöra om de har en diskriminerande verkan ⁽¹¹¹⁾, medan försäljningsformer måste genomgå ett diskrimineringsstest. Som generaladvokat Maduro påpekade var domstolen tvungen att förtydliga den distinktion som gjordes i domen i målet *Keck och Mithouard* ⁽¹¹²⁾. Vissa bestämmelser som verkar falla inom kategorin försäljningsformer behand-

⁽¹⁰³⁾ Dom av den 10 november 2005 i mål C-432/03, *kommissionen mot Portugal* (REG 2005, s. I-9665).

⁽¹⁰⁴⁾ Se exempelvis dom av den 7 juni 2007 i mål C-254/05, *kommissionen mot Belgien* (REG 2007, s. I-4269), dom av den 10 november 2005 i mål C-432/03, *kommissionen mot Portugal* (REG 2005, s. I-9665), punkt 41 och dom av den 4 december 2008 i mål C-249/07, *kommissionen mot Nederländerna* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen), punkt 26.

⁽¹⁰⁵⁾ Se dom av den 22 januari 2002 i mål C-390/99, *Canal Satélite Digital* (REG 2002, s. I-607).

⁽¹⁰⁶⁾ Dom av den 3 juni 1999 i mål C-33/97, *Colim* (REG 1999, s. I-3175), punkt 37 och dom av den 8 september 2003 i mål C-416/00, *Morellato* (REG 2003, s. I-9343), punkt 29 och 30.

⁽¹⁰⁷⁾ Dom av den 10 november 1982 i mål 261/81, *Rau mot De Smedt* (REG 1982, s. 3961).

⁽¹⁰⁸⁾ Dom av den 21 juni 2001 i mål C-30/99, *kommissionen mot Irland* (REG 2001, s. I-4619).

⁽¹⁰⁹⁾ Dom av den 14 februari 2008 i mål C-244/06, *Dynamic Medien* (REG 2008, s. I-505). I denna dom ansågs emellertid handelshindren vara motiverade på grund av skyddet för minderåriga.

⁽¹¹⁰⁾ Punkt 15. Se även domar före domen i målet *Keck och Mithouard*: dom av den 7 mars 1990 i mål 362/88, *GB-INNO-BM* (REG 1990, s. I-667) och dom av den 25 juli 1991 i de förenade målen C-1/90 och C-176/90, *Aragonesa de Publicidad Exterior och Publivia* (REG 1991, s. I-4151).

⁽¹¹¹⁾ P. Oliver, *Free Movement of Goods in the European Community*, 2003, s. 124.

⁽¹¹²⁾ Förslag till avgörande i de förenade målen C-158/04 och C-159/04, *Alfa Vita Vassilopoulos och Carrefour-Marinopoulos* (REG 2006, s. I-8135) punkterna 26–29.

las följaktligen som bestämmelser som rör produkter. Detta gäller framför allt reklamåtgärder där det kan anses att dessa påverkar de villkor som varorna måste uppfylla⁽¹¹³⁾. Domstolens vanligaste strategi efter domen i målet *Keck och Mithouard* har emellertid baserats på att restriktioner som rör reklam och säljfrämjande åtgärder ska anses utgöra "försäljningsformer"⁽¹¹⁴⁾ och att de, om de inte har diskriminerande verkan, därför faller utanför tillämpningsområdet för artikel 34 EUF-fördraget.

Domstolens inställning i mål som rör reklam verkar baseras på tre huvudpunkter. För det första konstaterar den att vissa säljfrämjande metoder är försäljningsformer. För det andra undersöker den reklamrestriktionens räckvidd (om det rör sig om ett direkt förbud eller inte). För det tredje undersöker den om det förekommer diskriminering (om den nationella restriktionen i fråga påverkar saluföringen av varor från andra medlemsstater på ett annat sätt än saluföringen av inhemska varor). I ett antal mål verkar domstolen koppla restriktionens omfattning (total eller partiell) till diskriminering. Om restriktionen är total anses den med andra ord kunna ha större inverkan på importerade produkter⁽¹¹⁵⁾ och om den är partiell bedöms den påverka inhemska och importerade produkter på samma sätt⁽¹¹⁶⁾. Det bör emellertid betonas att domstolen i domarna i målen *Dior*⁽¹¹⁷⁾ och *Gourmet International Products*⁽¹¹⁸⁾ angav att vissa reklamförbud inte nödvändigtvis har en större inverkan på importerade produkter⁽¹¹⁹⁾.

3.3.9 PANTSKYLDIGHETER

Pant- och retursystem, särskilt inom dryckessektorn, har de senaste åren gett upphov till en rad diskussioner mot bakgrund av miljölagsstiftningen och reglerna för den inre markna-

den. För marknadsaktörer som är verksamma i flera medlemsstater gör sådana system det ofta omöjligt för dem att sälja samma produkt i samma förpackning i flera medlemsstater. I stället tvingas tillverkare och importörer anpassa förpackningarna till varje enskild medlemsstats behov, vilket ofta innebär merkostnader. Dessa åtgärder inverkar därför på själva produkten och inte enbart på den specifika försäljningsformen. Effekterna av sådana system, dvs. uppdelningen av marknader, strider ofta helt mot själva grundtanken bakom den inre marknaden. Nationella krav kan i den meningen därför betraktas som handelshinder enligt artikel 34 EUF-fördraget.

Trots att de kan betraktas som handelshinder kan dessa bestämmelser ändå vara motiverade av miljöskyddsskäl. I två domar om det tyska obligatoriska systemet för engångsförpackningar för drycker bekräftade domstolen att enligt gällande gemenskapsrätt har medlemsstaterna rätt att välja mellan ett pant- och ett retursystem, ett integrerat insamlingsystem eller en kombination av dessa båda system⁽¹²⁰⁾. Om en medlemsstat väljer ett system med pant och individuell returnering måste vissa villkor uppfyllas för att systemet ska vara förenligt med bestämmelserna i direktiv 94/62/EG om förpackningar och förpackningsavfall och artiklarna 34–36 EUF-fördraget. Medlemsstaten måste exempelvis se till att systemet är helt funktionsdugligt, omfattar hela territoriet och är öppet för varje tillverkare eller distributör på ett icke-diskriminerande sätt. Dessutom måste det finnas en tillräckligt lång övergångsperiod så att tillverkare och distributörer kan anpassa sig till de nya kraven och på så sätt garantera att systemet fungerar på ett smidigt sätt.

I domen i mål C-302/86⁽¹²¹⁾ analyserade domstolen ett pant- och retursystem för öl- och

läskförpackningar som Danmark hade infört och där i princip endast de tillåtna standardiserade förpackningarna kunde användas. Även om domstolen tillät pant- och retursystemet eftersom det ansågs vara ett oundgängligt inslag i ett system vars syfte är att säkerställa återanvändning av förpackningar, och det därför måste anses nödvändigt för att uppnå miljömålen, ansåg domstolen att såväl begränsningen till standardiserade förpackningar som tillståndskravet var oproportionerliga.

3.3.10 URSPRUNGSANGIVELSE, KVALITETSMÄRKNING, INCITAMENT ATT KÖPA NATIONELLA PRODUKTER

Generellt sett utgör en statlig skyldighet att märka en produkt med ursprungsdeklaration en åtgärd av motsvarande verkan och därmed en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget. I de fall då medlemsstaterna själva driver eller stöder en säljfrämjande kampanj som innefattar kvalitets-/ursprungsmärkning har domstolen slagit fast att sådana program, åtminstone potentiellt, har restriktiva effekter för den fria rörligheten för varor mellan medlemsstaterna. Ett sådant program, som har inrättats för att främja distributionen av vissa produkter tillverkade i ett visst land eller i en viss region och där reklamen betonar de relevanta produkternas ursprung kan uppmuntra konsumenter att köpa dessa produkter i stället för importerade produkter⁽¹²²⁾. Samma regel gäller för märkning som inte anger tillverkningslandet utan att produkten uppfyller nationella standarder⁽¹²³⁾.

En medlemsstats bestämmelser om ursprungs-/kvalitetsmärkning kan accepteras om den berörda produkten verkligen har kvaliteter och särdrag som beror på att den har sitt ursprung i ett specifikt geografiskt område⁽¹²⁴⁾, eller

⁽¹¹³⁾ Dom av den 6 juli 1995 i mål C-470/93, *Mars* (REG 1995, s. I-1923), punkt 13 (åtgärd som leder till extra förpacknings- och reklamkostnader). Se även domen av den 26 juni 1997 i mål C-368/95, *Familiapress* (REG 1997, s. I-3689), punkt 11.

⁽¹¹⁴⁾ Se dom av den 15 december 1993 i mål C-292/92, *Hünemund med flera* (REG 1993, s. I-6787) (förbud mot reklam för "läkemedelsprodukter" utanför apotek) och dom av den 9 februari 1995 i mål C-412/93, *Leclerc-Siplec* (REG 1995, s. I-179) (restriktioner för tv-reklam) samt P. Oliver, *Free Movement of Goods in the European Community*, 2003, punkt 7.43.

⁽¹¹⁵⁾ Se i detta sammanhang dom av den 8 mars 2001 i mål C-405/98, *Gourmet International Products* (REG 2001, s. I-1795), dom av den 9 juli 1997 i de förenade målen C-34/95–C-36/95, *De Agostini och TV-Shop* (REG 1997, s. I-3843) och dom av den 15 juli 2004 i mål C-239/02, *Douwe Egberts* (REG 2004, s. I-7007 (förbud mot hänvisningar till "viktminskning" och "medicinska rekommendationer, intyg, citat och utlåtanden eller till förklaringar om godkännanden").

⁽¹¹⁶⁾ Se i detta sammanhang dom av den 15 december 1993 i mål C-292/92, *Hünemund med flera* (REG 1993, s. I-6787) och dom av den 25 mars 2004 i mål C-71/02, *Karner* (REG 2004, s. I-3025) (förbud mot hänvisningar till att varor kommer från ett konkursbo).

⁽¹¹⁷⁾ Dom av den 4 november 1997 i mål C-337/95, *Dior* (REG 1997, s. I-6013).

⁽¹¹⁸⁾ Dom av den 8 mars 2001 i mål C-405/98, *Gourmet International Products* (REG 2001, s. I-1795).

⁽¹¹⁹⁾ P. Oliver och S. Enchelmaier, *Free Movement of Goods: Recent Developments in the Case Law* (2007) CML Rev. 649, s. 675.

⁽¹²⁰⁾ Domarna av den 14 december 2004 i mål C-463/01 *kommissionen mot Tyskland* (REG 2004, s. I-11705) och mål C-309/02 *Radlberger Getränkegesellschaft och S. Spitz* (REG 2004, s. I-11763).

⁽¹²¹⁾ Dom av den 20 september 1988 i mål 302/86, *kommissionen mot Danmark* (REG 1988, s. 4607).

⁽¹²²⁾ Dom av den 5 november 2002 i mål C-325/00, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2002, s. I-9977) ("aus deutschen Landen frisch auf den Tisch"), av den 6 mars 2003 i mål C-6/02, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2003, s. I-2389) och av den 17 juni 2003 i mål C-255/03, *kommissionen mot Belgien*, (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen).

⁽¹²³⁾ Dom av den 13 mars 2008 i mål C-227/06, *kommissionen mot Belgien* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen).

⁽¹²⁴⁾ Dom av den 20 februari 1975 i mål 12/74, *kommissionen mot Tyskland* (REG 1975, s. 181).

om ursprunget har en särskild betydelse för det ifrågavarande områdets tradition⁽¹²⁵⁾. En sådan skyldighet kan dessutom motiveras i de fall där konsumenterna annars skulle vilseledas, exempelvis av produktens förpackning eller märkning.

Åtgärder för att uppmuntra eller premiera inköp av enbart nationella produkter utgör åtgärder av motsvarande verkan enligt artikel 34 EUF-fördraget. Det mest berömda målet med ett sådant incitament att köpa nationella produkter var *Buy Irish*⁽¹²⁶⁾, som innefattade en storskalig kampanj som uppmuntrade till köp av inhemska varor i stället för importerade produkter. Domstolen beslutade att denna kampanj utgjorde en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget eftersom den var ett tydligt försök att minska importflödet.

Medlemsstater kan tillåta organisationer att uppmuntra till köp av särskilda typer av frukt och grönsaker, exempelvis genom att nämna deras särskilda egenskaper, även om sorterna är typiska nationella produkter så länge de inte råder konsumenterna att köpa inhemska produkter enbart på grund av dessa produkters nationella ursprung⁽¹²⁷⁾.

3.3.11 SKYLDIGHET ATT ANVÄNDA DET NATIONELLA SPRÅKET

Språkkrav på områden som inte har harmoniserats utgör ett hinder för handeln inom EU i den mening som avses i artikel 34 EUF-fördraget eftersom produkter från andra medlemsstater måste få annan märkning, vilket medför extra förpackningskostnader⁽¹²⁸⁾. Detta krav kan ta sig många olika uttryck i samband med varor: innehållsdeklarationer, reklamtexter, garantier, tekniska instruktioner, användarinstruktioner etc.

Kravet på att använda ett visst språk i de skeden som föregår försäljning till slutkonsument kan inte motiveras utifrån konsumentskyddsskäl, eftersom denna typ av krav inte är nödvändigt. Tillverkare, importörer, grossister och återförsäljare, som är de enda personer som hanterar

varorna, bedriver sin verksamhet på ett språk som de behärskar väl, eller på ett språk som gör det möjligt för dem att erhålla den information de behöver.

Försäljning till slutkonsument är en annan sak. Skillnaden i förhållningssätt är förstäligen med tanke på att konsumenten – till skillnad från marknadsaktörerna, för vilka denna typ av kunskap hänger ihop med verksamheten eller som har möjlighet att få tag på den information de behöver – inte kan förväntas att utan svårigheter förstå andra medlemsstaters språk.

I sin dom i målet C-366/98, *Geffroy*⁽¹²⁹⁾, konstaterade domstolen att artikel 34 EUF-fördraget "ska tolkas så, att den utgör hinder för att det i en ... nationell lagstiftning ... föreskrivs att ett visst språk ska användas vid märkning av livsmedel, utan att det lämnas utrymme för användning av ett annat språk som köparen har lätt att förstå eller för andra åtgärder för att säkerställa att köparen är informerad".

I sin dom i mål C-85/94, *Piageme*⁽¹³⁰⁾, om bedömningen av huruvida ett språk är lätt att förstå för konsumenterna, konstaterade domstolen att många olika faktorer måste vägas in, däribland "den eventuella likheten mellan ord i olika språk, den berörda befolkningens allmänna kunskaper i mer än ett språk eller förekomsten av särskilda omständigheter som en omfattande informationskampanj eller en bred spridning av produkten, förutsatt att det kan fastställas att konsumenten har blivit tillräckligt informerad".

Av den allmänna proportionalitetsprincipen följer att medlemsstater kan anta nationella åtgärder med krav på att viss information om inhemska eller importerade produkter måste ges på ett språk som är lätt att förstå för konsumenterna. Denna nationella åtgärd får dessutom inte utesluta möjligheten att använda sig av andra sätt att informera konsumenterna på, exempelvis utformning, symboler och piktogram⁽¹³¹⁾. En åtgärd av detta slag måste sammanfattningsvis alltid begränsas till den information som medlemsstaten har förklarat obligatorisk och där

andra metoder än översättning inte skulle ge konsumenterna den information de behöver. Denna proportionalitetsprincip måste emellertid bedömas från fall till fall.

3.3.12 RESTRIKTIONER FÖR DISTANSFÖRSÄLJNING (INTERNETFÖRSÄLJNING, POSTORDER ETC.)

Tack vare utvecklingen av informations- och kommunikationstekniken sker handeln med varor i allt större utsträckning via dessa kanaler. Därför är det inte förvånande att den roll som artikel 34 EUF-fördraget spelat vid Internettransaktioner som innebär överföring av varor från en medlemsstat till en annan har lett till mål vid domstolen.

De frågor som hänsköts till domstolen i målet *Deutscher Apothekerverband*⁽¹³²⁾ uppstod i nationella rättsprocesser om Internetförsäljning av humanläkemedel till en annan medlemsstat än den där *DocMorris* var etablerad. Vid den aktuella tidpunkten var det enligt tysk lag förbjudet att sälja läkemedel via postorder. Läkemedel fick endast säljas av apotek.

Den första frågan som den nationella domstolen hänsköt till domstolen var huruvida artikel 34 EUF-fördraget utgör hinder för ett förbud mot kommersiell import av humanläkemedel som endast får säljas på apotek i den berörda medlemsstaten, vars import sker genom distansförsäljning från godkända apotek i andra medlemsstater på grundval av individuella beställningar som slutkonsumenterna gjort på Internet.

Domstolen behandlade inledningsvis denna nationella restriktion som en försäljningsform. Enligt domen i målet *Keck och Mithouard* omfattas en försäljningsform av artikel 34 EUF-fördraget om den har diskriminerande verkan. För att avgöra om åtgärden har diskriminerande verkan pekar domstolen på en koppling mellan restriktionen och förekomsten av diskriminering. För det första betonade domstolen i linje med domen i målet *De Agostini och TV-Shop*

⁽¹²⁵⁾ Dom av den 7 juni 1981 i mål 113/80, *kommissionen mot Irland* (REG 1981, s. 1625).

⁽¹²⁶⁾ Dom av den 24 november 1982 i mål 249/81, *kommissionen mot Irland* (REG 1982, s. 4005).

⁽¹²⁷⁾ Dom av den 13 december 1983 i mål 222/82, *Apple and Pear Development Council* (REG 1983, s. 4083).

⁽¹²⁸⁾ Dom av den 3 juni 1999 i mål C-33/97, *Colim* (REG 1999, s. I-3175).

⁽¹²⁹⁾ Dom av den 12 september 2000 i mål C-366/98, *Geffroy* (REG 2000, s. I-6579).

⁽¹³⁰⁾ Dom av den 12 oktober 1995 i mål C-85/94, *Piageme* (REG 1995, s. I-2955).

⁽¹³¹⁾ Dom av den 3 juni 1999 i mål C-33/97, *Colim* (REG 1999, s. I-3175), punkterna 41–43.

⁽¹³²⁾ Dom av den 11 december 2003 i mål C-322/01, *Deutscher Apothekerverband* (REG 2003, s. I-14887).

(om vikten av reklam för försäljningen av varan i fråga) ⁽¹³³⁾ efter nödvändiga anpassningar betydelsen av Internet för försäljningen av en vara. Därefter övergick den till att förklara varför ett sådant totalförbud utgör ett större hinder för apotek utanför Tyskland än för de tyska apoteken och att åtgärden därför utgör en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget.

Domstolen konstaterade i synnerhet att för de apotek som inte är etablerade i Tyskland skulle Internet däremot bli ett viktigare medel för att "direkt nå" den tyska marknaden ⁽¹³⁴⁾. Domstolen förklarade att ett förbud som slår hårdare mot apotek utanför Tyskland skulle kunna medföra att marknadstillträdet för varor från andra medlemsstater försvåras i större utsträckning än vad som är fallet för inhemska varor.

Domstolen gick därefter igenom möjliga motiveringar. När det gällde receptfria läkemedel ansåg domstolen inte att någon av de åberopade motiveringarna kunde rättfärdiga ett absolut förbud mot distansförsäljning av receptfria läkemedel.

När det gäller receptbelagda läkemedel påpekade domstolen till att börja med att det med hänsyn till försörjningen till allmänheten krävs en strängare kontroll av receptbelagda läkemedel. Med hänsyn till de risker som är förbundna med användningen av dessa läkemedel konstaterade domstolen att ett förbud mot distansförsäljning kan motiveras av behovet av att på ett effektivt och ansvarsfullt sätt kunna

kontrollera äktheten av läkarecept och att därigenom kunna säkerställa att läkemedlet lämnas ut antingen till kunden själv eller till en person som av kunden har getts befogenhet att hämta ut det ⁽¹³⁵⁾. Domstolen ansåg vidare att förbudet kan motiveras med hänsyn till den ekonomiska balansen i socialförsäkringssystemet eller till behovet av att hälsovårdssystemet hålls intakt ⁽¹³⁶⁾.

3.3.13 RESTRIKTIONER FÖR IMPORT AV VAROR FÖR PERSONLIGT BRUK

Artikel 34 EUF-fördraget ger inte bara företag rätt att importera varor i kommersiella syften utan ger även privatpersoner rätt att importera varor för eget bruk, vilket framgår av domen i målet Schumacher ⁽¹³⁷⁾. Målet rörde en privatperson som för sitt eget personliga bruk beställde läkemedel från Frankrike. Tullmyndigheterna i Tyskland, där personen i fråga var bosatt, vägrade emellertid att klarera den berörda produkten. I en begäran om förhandsavgörande bad den nationella domstolen EG-domstolen att avgöra om lagstiftning som förbjöd en privatperson att för eget bruk importera ett läkemedel som var tillåtet i importmedlemsstaten, som var receptfritt där och som hade köpts på ett apotek i en annan medlemsstat, stred mot artiklarna 34 och 36 EUF-fördraget. Domstolen påpekade inledningsvis att denna lagstiftning utgjorde en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget. Efter att ha undersökt möjliga motiveringar konstaterade den att

åtgärden inte kunde motiveras av skyddet för folkhälsan. Den förklarade att inköp av läkemedel på ett apotek i en annan medlemsstat utgjorde en garanti som var likvärdig ett inhemskt apotek. Denna slutsats stöddes även av att villkoren för att bli farmaceut och villkoren för att utöva detta yrke regleras av EU:s sekundärrätt.

Som det framgår av domen i målet *Escalier och Bonnarel* ⁽¹³⁸⁾ kan emellertid privatpersoner som importerar varor för eget bruk även bli föremål för vissa skyldigheter som även gäller för dem som importerar dessa varor i kommersiellt syfte. I detta mål hade en rättegång inletts mot två personer som anklagades för att inneha, och avse att använda, växtskyddsmedel avsett för jordbruksanvändning som inte var godkänt för försäljning. De åtalade hävdade att de nationella tillståndsförfarandena inte kunde tillämpas på jordbrukare som inte importerade produkter i kommersiellt syfte utan bara för eget bruk. Domstolen konstaterade att medlemsstaterna är skyldiga att låta importen av växtskyddsmedel till respektive medlemsstat underkastas ett prövningsförfarande. Detta kan bestå av ett så kallat förenklat förfarande, vars syfte är att pröva om ett växtskyddsmedel kräver ett godkännande för försäljning eller om växtskyddsmedlet ska anses redan vara godkänt i importmedlemsstaten ⁽¹³⁹⁾. Domstolen påpekade att dessa principer gäller oberoende av syftet med importen och dessutom även är tillämpligt på jordbrukare som importerar växtskyddsmedel enbart för att användas vid driften av deras jordbruk.

⁽¹³³⁾ Dom av den 9 juli 1997 i de förenade målen C-34/95–C-36/95, *De Agostini och TV-Shop* (REG 1997, s. I-3843), punkterna 43 och 44. Generaladvokat Geelhoed (dom av den 15 juli 2004 i mål C-239/02, *Douwe Egberts*, REG 2004, s. I-7007, punkt 68) ställer detta resonemang i kontrast till domstolens resonemang i domen av den 15 december 1993 i mål C-292/92, *Hünemund med flera* (REG 1993, s. I-6787) och domen av den 9 februari 1995 i mål C-412/93, *Leclerc-Siplec* (REG 1995, s. I-179). Han hävdade att reklamförbudet i dessa två mål hade begränsad omfattning. Han påpekade att domstolen i dessa två mål hade fäst vikt vid att restriktionerna i fråga inte påverkade andra näringsidkares möjligheter att göra reklam för de berörda produkterna med andra medel. "Den funktion hos reklamen som innebär att varorna ska kunna få tillträde till marknaden förblev med andra ord intakt".

⁽¹³⁴⁾ Dom av den 11 december 2003 i mål C-322/01, *Deutscher Apothekerverband* (REG 2003, s. I-14887), punkt 74.

⁽¹³⁵⁾ Punkt 119.

⁽¹³⁶⁾ Punkt 123.

⁽¹³⁷⁾ Dom av den 7 mars 1989 i mål 215/87, *Schumacher* (REG 1989, s. 617).

⁽¹³⁸⁾ Dom av den 8 november 2007 i de förenade målen C-260/06 och C-261/06, *Escalier och Bonnarel* (REG 2007, s. I-9717).

⁽¹³⁹⁾ Punkt 32.

4. Andra specifika frågor i samband med artikel 34 EUF-fördraget

4.1 Parallellimport av läkemedel och växtskyddsmedel

Parallell handel med produkter är en laglig form av handel på den inre marknaden. Den är "parallell" i den meningen att den omfattar produkter som i stort sett är desamma som de produkter som saluförs via tillverkarnas eller de ursprungliga leverantörernas/återförsäljarnas distributionsnät, men som äger rum utanför (ofta vid sidan om) dessa nät. Parallellhandel uppstår till följd av prisskillnader på läkemedel⁽¹⁴⁰⁾ eller växtskyddsmedel⁽¹⁴¹⁾, när exempelvis medlemsstater fastställer eller på andra sätt kontrollerar priset på de produkter som säljs på deras respektive marknader. Parallellhandel skapar i princip sund konkurrens och lägre priser för konsumenten och är en direkt följd av utvecklingen av den inre marknaden, som garanterar fri rörlighet för varor.

Även om osäkerheten i samband med läkemedel och växtskyddsmedel och den inledande saluföringen av dessa produkter regleras i EU-lagstiftningen har lagenligheten när detta gäller parallellhandeln med dessa produkter slagits fast i domar från domstolen som har grundats på fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor.

För läkemedel och växtskyddsmedel gäller följande: När de behöriga myndigheterna redan har tillgång till den information som krävs för skyddandet av folkhälsan eller miljön från första gången produkten släpptes ut på marknaden i denna medlemsstat måste den parallellimport

terande produkten beviljas en licens som baseras på ett proportionellt "förenklat" förfarande (motsvarande förfarandet för godkännande för försäljning) under förutsättning att

- den importerade produkten har godkänts för försäljning i ursprungsmedlemsstaten, och
- den importerade produkten i huvudsak är identisk med en produkt som redan har godkänts för försäljning i bestämmedlemsstaten.

För att skapa en balans mellan rättigheterna för dem som bedriver parallellhandel och behovet av att skydda vissa mål av allmänt intresse, exempelvis folkhälsa och miljö, har kommissionen i följande texter gett vägledning om vad som gäller för parallellimport:

- Riktlinjer för parallellhandel med växtskyddsmedel inom EU och EES, utarbetade av Ständiga kommittén för växtskydd (2001)⁽¹⁴²⁾.
- Kommissionens meddelande om parallellimport av **farmaceutiska specialiteter** för vilka godkännande för försäljning redan beviljats (2003)⁽¹⁴³⁾.

Inom ramen för arbetet med att ändra EU-lagstiftningen om **växtskyddsmedel**⁽¹⁴⁴⁾ föreslogs det 2007 att man snabbt skulle inkludera bestämmelser för att reglera parallellimport av dessa produkter. Ikraftträdandet av förslaget till *Europaparlamentets och rådets förordning*

om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden kommer att innebära att parallellimport av växtskyddsmedel harmoniseras på EU-nivå och inte längre kommer att omfattas av artikel 34 EUF-fördraget.

Dessutom måste man göra en distinktion mellan parallellimport och återimport. När det gäller läkemedel innebär detta transaktioner där läkemedel importerats till en medlemsstat där de har godkänts för försäljning efter att tidigare ha köpts på ett apotek i en annan medlemsstat från en grossist i importmedlemsstaten. I detta avseende konstaterade domstolen att en vara som har tillverkats i en medlemsstat för att därefter exporteras och sedan återimporteras till samma stat, utgör en importerad vara på samma sätt som en vara som är tillverkad i en annan medlemsstat⁽¹⁴⁵⁾. Domstolen påpekade emellertid att detta inte gäller när det av objektiva faktorer framgår att de aktuella varorna har exporterats uteslutande för att återimporteras i syfte att kringgå aktuell lagstiftning⁽¹⁴⁶⁾.

4.2 Bilregistrering

Enligt befintlig lagstiftning krävs det i allmänhet tre steg för att registrera ett motorfordon. För det första krävs ett godkännande av motorfordonets tekniska egenskaper, vilket i många fall utgörs av EG-typgodkännandet. Vissa typer av motorfordon omfattas emellertid fortfarande av nationella godkännandeförfaranden. För det andra krävs en provning av begagnade fordons trafiksäkerhet som syftar till att skydda människors liv och hälsa genom att man kontrollerar

⁽¹⁴⁰⁾ Dom av den 12 november 1996 i mål C-201/94, *Smith & Nephew* (REG 1996, s. I-5819).

⁽¹⁴¹⁾ Dom av den 11 mars 1999 i mål C-100/96, *British Agrochemicals Association* (REG 1999, s. I-1499) och dom av den 21 februari 2008 i mål C-201/06, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2008, s. I-735), punkt 33.

⁽¹⁴²⁾ 6.12.2001, *Sanco/223/2000 rev. 9*.

⁽¹⁴³⁾ KOM(2003)839 slutlig: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sv/com/2003/com2003_0839sv01.pdf

⁽¹⁴⁴⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden, KOM(2006) 388 slutlig.

⁽¹⁴⁵⁾ Dom av den 11 december 2003 i mål C-322/01, *Deutscher Apothekerverband* (REG 2003, s. I-14887), punkt 127. Se i detta sammanhang även dom av den 10 januari 1985 i mål 229/83, *Leclerc med flera* (REG 1985, s. 1), punkt 26 och dom av den 27 juni 1996 i mål C-240/95, *Schmit* (REG 1996, s. I-3179), punkt 10.

⁽¹⁴⁶⁾ Dom av den 11 december 2003 i mål C-322/01, *Deutscher Apothekerverband* (REG 2003, s. I-14887), punkt 129.

att motorfordonet är i gott skick vid registrering. För det tredje krävs en registrering av motorfordonet, dvs. ett administrativt godkännande av att fordonet får tas i bruk i vägtrafik, som innefattar identifikation av fordonet och tilldelning av ett registreringsnummer.

År 2007 uppdaterade kommissionen sitt tolkningsmeddelande om förfaranden för registrering av motorfordon med ursprung i en annan medlemsstat ⁽¹⁴⁷⁾. I detta meddelande anges i detalj vilka minimivillkor som måste uppfyllas vid bilregistrering.

När det gäller motorfordon som tidigare har varit registrerade i en annan medlemsstat får den medlemsstat där fordonet ska registreras endast begära att följande dokument visas upp:

- (1) Originalen eller en kopia på det registreringsbevis som utfärdats i en annan medlemsstat: Det harmoniserade registreringsbevis som utfärdas av en medlemsstat ska erkännas i de övriga medlemsstaterna för ny registrering av fordonet i en annan medlemsstat ⁽¹⁴⁸⁾. Många fordon som registrerades före 2004 har emellertid fortfarande det icke-harmoniserade registreringsbeviset.
- (2) EG-intyg eller nationellt intyg om överensstämmelse: Alla serietillverkade passagerarbilar som har godkänts efter 1996 omfattas i princip av EG-typgodkännandet ⁽¹⁴⁹⁾. I detta förfarande certifieras att en typ av fordon uppfyller alla tillämpliga säkerhets- och

miljökrav i EU. EG-typgodkännandet gäller i samtliga medlemsstater. Tillverkaren, i egenskap av innehavare av EG-typgodkännandet, utfärdar ett EG-intyg om överensstämmelse som visar att fordonet har tillverkats i överensstämmelse med den godkända typen. Nya typgodkända fordon som har ett giltigt intyg om överensstämmelse kan undantas från kravet på en ny besiktning av deras tekniska särdrag och behöver inte uppfylla ytterligare tekniska konstruktions- eller funktionskrav, såvida de inte har modifierats efter det att de lämnade fabriken.

Motorfordon som inte är typgodkända har nationella typgodkännanden eller har genomgått nationella godkännandeförfaranden. Tidigare omfattades nationella godkännandeförfaranden för motorfordon som redan hade fått ett nationellt godkännande i en annan medlemsstat och motorfordon som redan hade registrerats i en annan medlemsstat av tillämpningsområdet för artiklarna 34 och 36 EUF-fördraget ⁽¹⁵⁰⁾. I det nya typgodkännanddirektivet 2007/46/EG har nationella och enskilda godkännandeförfaranden nu harmoniserats. Även om godkännandets giltighet är begränsad till den medlemsstat som utfärdade godkännandet måste en annan medlemsstat tillåta försäljning, registrering eller ibruktagande av fordonet så länge som den inte har rimliga skäl att tro att de tekniska bestämmelser som låg till grund för godkännandet inte motsvarar medlemsstatens egna.

De nationella myndigheterna får inte kräva ett EG-intyg om överensstämmelse för fordon som tidigare har varit registrerade i en annan medlemsstat om det tidigare registreringsbeviset för fordonet fullt ut överensstämmer med förlagan i direktiv 1999/37/EG. De nationella myndigheterna kan emellertid kräva ett EG-intyg om överensstämmelse för ett fordon som tidigare har varit registrerat i en annan medlemsstat när de inte med tillräcklig precision kan identifiera motorfordonet med hjälp av det icke harmoniserade registreringsbeviset från den andra medlemsstaten. Om motorfordonet inte har något EG-intyg om överensstämmelse kan de nationella myndigheterna kräva ett nationellt intyg om överensstämmelse.

- (3) Bevis på att mervärdesskatten betalats, om fordonet är nytt i mervärdesskattesammanhang.
- (4) Ett intyg om att fordonet är försäkrat.
- (5) Ett intyg om trafiksäkerhet om provning av trafiksäkerheten är obligatorisk för alla nya registreringar av motorfordon som tidigare har varit registrerade i samma eller i en annan medlemsstat. Trafiksäkerhetsprovning före registrering måste åtminstone uppfylla samma förfarandemässiga villkor som godkännandet av fordonets tekniska särdrag ⁽¹⁵¹⁾.

I en dom nyligen bekräftade domstolen att ett allmänt förbud mot registrering av importerade begagnade bilar utgör en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget ⁽¹⁵²⁾.

⁽¹⁴⁷⁾ Tolkningsmeddelande från kommissionen om förfaranden för registrering av motorfordon med ursprung i en annan medlemsstat (EUT C 68, 24.3.2007, s. 15).

⁽¹⁴⁸⁾ I enlighet med artikel 4 i rådets direktiv 1999/37/EG av den 29 april 1999 om registreringsbevis för fordon (EGT L 138, 1.6.1999, s. 57).

⁽¹⁴⁹⁾ Denna fråga regleras genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/46/EG av den 5 september 2007 om fastställande av en ram för godkännande av motorfordon och släpvagnar till dessa fordon samt av system, komponenter och separata tekniska enheter som är avsedda för sådana fordon (EUT L 263, 9.10.2007, s. 1). Direktiv 2007/46/EG ersätter rådets direktiv 70/156/EEG av den 6 februari 1970 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om typgodkännande av motorfordon och släpvagnar till dessa fordon.

⁽¹⁵⁰⁾ Dom av den 11 juni 1987 i mål 406/85, *Gofette och Gilliard* (REG 1987, s. 2525).

⁽¹⁵¹⁾ Dom av den 12 juni 1986 i mål 50/85, *Schloh mot Auto contrôle technique* (REG 1986, s. 1855) och dom av den 21 mars 2000 i mål C-451/99, *Cura Anlagen* (REG 2000, s. I-3193).

⁽¹⁵²⁾ Dom av den 11 december 2008 i mål C-524/07, kommissionen mot Österrike (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen).

5. Exporthinder

(artikel 35 EUF-fördraget)

I artikel 35 EUF-fördraget anges att "kvantitativa exportrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna".

5.1 "Export"

Inom ramen för artikel 35 EUF-fördraget avses med termen "export" handel mellan medlemsstater, dvs. export från en medlemsstat till andra medlemsstater. Den avser inte export till ett land utanför EU.

5.2 Kvantitativa restriktioner och åtgärder med motsvarande verkan

Även om artiklarna 35 EUF-fördraget och 34 EUF-fördraget har mycket liknande lydelse finns det en avgörande skillnad mellan artiklarna genom att artikel 35 EUF-fördraget i huvudsak endast är tillämplig på åtgärder som utgör diskriminering mot varor. Denna princip slogs fast i domen i målet *Groenveld*⁽¹⁵³⁾. I denna dom angav domstolen att artikel 35 EUF-fördraget "riktar sig mot nationella åtgärder vars föremål eller verkningar specifikt hindrar exportflödena och således medför att handeln inom en medlemsstat behandlas annorlunda än dess exporthandel så att den nationella produktionen eller handeln inom den berörda staten tillförsäkras en särskild fördel till skada för produktion och handel i andra medlemsstater".

Det finns flera skäl till denna snäva tolkning av artikel 35 EUF-fördraget. När det gäller import kan icke-diskriminerande åtgärder för det första innebära att en dubbel börda läggs på importörer eftersom de måste följa bestämmelserna i både sitt eget land och i importlandet. Sådana åtgärder anses därför med rätta omfattas av EU-lagstiftningens bestämmelser om skydd för den inre marknaden. Detta gäller inte exportörer, som endast är tvungna att följa samma bestämmelser som har fastställts för den inhemska marknaden och exportmarknaden. Om tillämpningsområdet för artikel 35 EUF-fördraget skulle vara för omfattande skulle det även komma att omfatta restriktioner som egentligen inte har något med handeln inom EU att göra⁽¹⁵⁴⁾.

I domen i målet *Rioja* var den olika behandlingen en följd av bättre tillverknings- eller handelsvillkor för inhemska företag⁽¹⁵⁵⁾. I domen i målet *Parma* verkställdes detta genom att företag i regionen gavs en särskild fördel eftersom användningen av den skyddade ursprungsbe-teckningen "Prosciutto di Parma" för saluföring av skinka i skivor underställdes villkoret att produkten ska skivas och förpackas inom produktionsområdet⁽¹⁵⁶⁾. Sådana fördelar för den inhemska marknaden leder till konkurrensnackdelar för företag i andra medlemsstater på grund av de merkostnader som kan uppstå eller svårigheterna att upphandla vissa produkter, vilka är nödvändiga för att konkurrera med den inhemska marknaden.

I vissa av sina beslut avseende artikel 35 EUF-fördraget har domstolen inte använt sig av det

sista kravet i den princip som anges i domen i målet *Groenveld* ("till skada för produktion och handel i andra medlemsstater")⁽¹⁵⁷⁾. En sådan prövning, som domstolen har tillämpat i en rad domar⁽¹⁵⁸⁾, ligger i linje med utvecklingen när det gäller fri rörlighet för arbetstagare⁽¹⁵⁹⁾ och tjänster⁽¹⁶⁰⁾.

I vissa mål hänvisade domstolen dessutom inte heller till kravet på att ge den nationella produktionen en särskild fördel⁽¹⁶¹⁾. I ett förslag till avgörande⁽¹⁶²⁾ prövade domstolen nyligen den belgiska lagstiftning enligt vilken säljaren förbjuds att begära förskott eller betalning under den 7 dagar långa "ängervecka" under vilken en konsument kan dra sig ur ett distansavtal. Även om förbudet är tillämpligt på alla näringsidkare som bedriver verksamhet i medlemsstaten anser domstolen att det har en större inverkan på exporten av medlemsstatens varor än på försäljningen av varor på medlemsstatens inhemska marknad. Intressant nog begränsar hindrets effekter framför allt den verksamhet som bedrivs av de företag som är etablerade i exportmedlemsstaten och inte i bestämmelsemedlemsstaten.

Överlag verkar domstolens allmänna inställning vara att artikel 35 EUF-fördraget omfattar handelshinder som har en konkret och specifik inverkan på export och som gör att handel inom en medlemsstat och export behandlas annorlunda.

⁽¹⁵³⁾ Dom av den 8 november 1979 i mål 15/79, *Groenveld*, (REG 1979, s. 3409). Se även dom av den 2 oktober 2003 i mål C-12/02, *Grilli* (REG 2003, s. I-11585), punkt 41.

⁽¹⁵⁴⁾ P. Oliver och S. Enchelmaier: *Free movement of goods: Recent developments in the case law*, 44 CML Rev. (2007), 686.

⁽¹⁵⁵⁾ Dom av den 9 juni 1992 i mål C-47/90, *Delhaize mot Promalvin* (Rioja) (REG 1992, s. I-3669) (i denna dom utelämnade domstolen kravet på att tillhandahålla en särskild fördel för nationell produktion i sitt resonemang, även om detta klart framgick av de faktiska omständigheterna).

⁽¹⁵⁶⁾ Dom av den 20 maj 2003 i mål C-108/01, *Consorzio del Prosciutto di Parma och Salumificio S. Rita* (REG 2003, s. I-5121).

⁽¹⁵⁷⁾ Dom av den 14 juli 1981 i mål 155/80, *Oebel* (REG 1981, s. I-1993).

⁽¹⁵⁸⁾ Dom av den 9 juni 1992 i mål C-47/90, *Delhaize mot Promalvin* (REG 1992, s. I-3669), punkt 12, av den 24 mars 1994 i mål C-80/92, *kommissionen mot Belgien* (REG 1994, s. I-1019), punkt 24, av den 25 juni 1998 i mål C-203/96, *Dusseldorp med flera* (REG 1998, s. I-4075) och av den 23 maj 2000 i mål C-209/98, *Sydhavnens Sten & Grus* (REG 2000, s. I-3743), punkt 34.

⁽¹⁵⁹⁾ Dom av den 15 december 1995 i mål C-415/93, *Bosman* (REG 1995, s. I-4921) och av den 26 januari 1999 i mål C-18/95, *Terhoeve* (REG 1999, s. I-345).

⁽¹⁶⁰⁾ Dom av den 10 maj 1995 i mål C-384/93, *Alpine Investments* (REG 1995, s. I-1141).

⁽¹⁶¹⁾ Dom av den 16 maj 2000 i mål C-388/95, *Belgien mot Spanien* (REG 2000, s. I-3123), punkt 41.

⁽¹⁶²⁾ Dom av den 16 december 2008 i mål C-205/07, *Gysbrechts och Santurel Inter* (REG 2008, s. I-9947).

6. Motiveringar för handelshinder

6.1 Artikel 36 EUF-fördraget

I artikel 36 EUF-fördraget anges de skäl medlemsstaterna kan använda sig av för att motivera nationella åtgärder som hindrar gränsöverskridande handel: "Bestämmelserna i artiklarna 34 och 35 ska inte hindra sådana förbud mot eller restriktioner för import, export eller transitering som grundas på hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet eller intresset att skydda människors och djurs hälsa och liv, att bevara växter, att skydda nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde eller att skydda industriell och kommersiell äganderätt".

I domstolens rättspraxis anges ytterligare så kallade tvingande hänsyn (exempelvis miljöskydd) som en medlemsstat också kan använda sig av för att försvara nationella åtgärder.

EG-domstolen har gjort en snäv tolkning av förteckningen över undantag i artikel 36 EUF-fördraget, vilka alla gäller icke-ekonomiska intressen⁽¹⁶³⁾. Dessutom måste alla åtgärder respektera proportionalitetsprincipen. Bevisbördan för att motivera de åtgärder som antas enligt artikel 36 EUF-fördraget ligger hos medlemsstaterna⁽¹⁶⁴⁾, men när en medlemsstat lägger fram övertygande bevis är det upp till kommissionen att visa att de vidtagna åtgärderna inte är lämpliga i just det fallet⁽¹⁶⁵⁾.

Man kan inte förlita sig på artikel 36 EUF-fördraget för att motivera avsteg från den harmo-

niserade EU-lagstiftningen⁽¹⁶⁶⁾. Om det saknas harmoniserad EU-lagstiftning är det å andra sidan upp till medlemsstaterna att definiera sina egna skyddsnivåer. Om det finns delvis harmonisering ges medlemsstaterna ofta i själva harmoniseringslagstiftningen uttryckligen tillåtelse att behålla eller införa hårdare åtgärder så länge dessa är förenliga med fördraget. I sådana fall måste domstolen göra en bedömning av hur de berörda bestämmelserna förhåller sig till artikel 36 EUF-fördraget.

Även om en åtgärd kan motiveras enligt ett av undantagen i artikel 36 EUF-fördraget får den "inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller innefatta en förtäckt begränsning av handeln mellan medlemsstaterna". Den andra delen av artikel 36 EUF-fördraget är tänkt att förhindra missbruk från medlemsstaternas sida. Som domstolen har slagit fast "är målet med artikel [36] andra meningen att hindra att restriktioner för handeln som grundas på de skäl som anges i första meningen missbrukas och utnyttjas för att diskriminera varor från andra medlemsstater eller indirekt skydda vissa inhemska produkter"⁽¹⁶⁷⁾, dvs. att anta protektionistiska åtgärder.

6.1.1 ALLMÄN MORAL, ALLMÄN ORDNING OCH ALLMÄN SÄKERHET

Medlemsstater får förbjuda en produkt av **moraliska** skäl. Även om det är upp till varje enskild medlemsstat att fastställa normerna för att göra det möjligt för varor att uppfylla de nationella bestämmelserna på det moraliska området kvarstår faktum att denna sköns-

signa bedömning måste utföras på ett sätt som är förenligt med skyldigheterna i EU-rätten. Varje förbud mot import av produkter vars saluföring är begränsad men inte förbjuden ska anses diskriminerande och strida mot bestämmelserna om "fri rörlighet för varor". De flesta av de mål där domstolen har godtagit moraliska skäl som motivering har rört obscena, oanständiga artiklar⁽¹⁶⁸⁾, medan den i andra mål där den allmänna moralen också åberopades fann andra sammanlänkade motiveringar (allmänhetens intresse i mål som rör vadslagning⁽¹⁶⁹⁾, skydd av minderårig i samband med saluföring av videoband och dvd-skivor⁽¹⁷⁰⁾).

Allmän ordning tolkas mycket strikt av domstolen och har sällan godtagits som skäl för undantag enligt artikel 36 EUF-fördraget. Ett sådant undantag godtas exempelvis inte om det är avsett som en allmän skyddsklausul eller enbart är tänkt att användas i protektionistiskt, ekonomiskt syfte. Om ett annat undantag i artikel 36 EUF-fördraget skulle vara tillämpligt tenderar domstolen att använda detta eller motiveringen om allmän ordning tillsammans med andra möjliga motiveringar⁽¹⁷¹⁾. Hänsyn till allmän ordning har endast godtagits i ett enda undantagsfall. En medlemsstat begränsade importen och exporten av samlarmynt i guld. Domstolen konstaterade att åtgärden var berättigad med hänsyn till allmän ordning, eftersom den rör skyddet av rätten att prägla mynt, vilken traditionellt anses vara ett av en stats grundläggande intressen⁽¹⁷²⁾.

Allmän säkerhet som motivering har åberopats inom ett särskilt område, nämligen på EU:s ener-

⁽¹⁶³⁾ Dom av den 28 april 1998 mål C-120/95, *Decker* (REG 1998, s. I-1831) och av den 10 juli 1984 i mål 72/83, *Campus Oil* (REG 1984, s. 2727).

⁽¹⁶⁴⁾ Dom av den 8 november 1979 i mål 251/78, *Denkavit Futtermittel* (REG 1979, s. 3369).

⁽¹⁶⁵⁾ Dom av den 14 december 2000 i mål C-55/99, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2000, s. I-11499).

⁽¹⁶⁶⁾ Dom av den 11 juli 2000 i mål C-473/98, *Toolex* (REG 2000, s. I-5681) och av den 5 oktober 1977 i mål 5/77, *Tedeschi mot Denkavit* (REG 1977, s. 1555).

⁽¹⁶⁷⁾ Dom av den 14 december 1979 i mål 34/79, *Henn och Darby* (REG 1979, s. 3795), punkt 21 och av den 25 juli 1991 i de förenade målen C-1/90 och C-176/90, *Aragonesas de Publicidad Exterior och Publivia* (REG 1991, s. I-4151), punkt 20.

⁽¹⁶⁸⁾ Dom av den 11 mars 1986 i mål 121/85, *Conegate* (REG 1986, s. 1007) och av den 14 december 1979 i mål 34/79, *Henn och Darby* (REG 1979, s. 3795).

⁽¹⁶⁹⁾ Dom av den 24 mars 1994 i mål C-275/92, *Schindler* (REG 1994, s. I-1039), punkt 58 och citerad rättspraxis, och av den 21 september 1999 i mål C-124/97, *Läära med flera* (REG 1999, s. I-6067), punkt 33.

⁽¹⁷⁰⁾ Dom av den 14 februari 2008 i mål C-244/06, *Dynamic Medien* (REG 2008, s. I-505).

⁽¹⁷¹⁾ Domstolen har medgett att bestämmelser, "vilka har till syfte att genom styrning av alkoholkonsumtionen förebygga de samhälleliga, sociala och medicinska skadeverkningarna av alkoholhaltiga ämnen och därigenom motverka alkoholmissbruk, bidrar till att skydda folkhälsan och allmän ordning i enlighet med artikel 36 EUF-fördraget" – dom av den 28 september 2006 i mål C-434/04, *Ahokainen och Leppik*, (REG 2006, s. I-9171), punkt 28.

⁽¹⁷²⁾ Dom av den 23 november 1978 i mål 7/78, *Thompson* (REG 1978, s. 2247).

gimarknad, men beslutet bör begränsas till de aktuella fallen och äger inte allmän tillämplighet. I ett sådant fall beslutade en medlemsstat att importörer av petroleumprodukter var tvungna att köpa upp till 35 % av sitt behov av dessa produkter från ett statligt petroleumbolag till priser som fastställdes av regeringen. Domstolen slog fast att denna åtgärd var tydligt protektionistisk och utgjorde en överträdelse av artikel 34 EUF-fördraget. Den ansågs emellertid kunna motiveras av hänsyn till den allmänna säkerheten, dvs. för att kunna behålla ett livskraftigt raffinaderi som kan garantera försörjningen i kristider⁽¹⁷³⁾.

Domstolen har även godtagit motiveringar av hänsyn till den allmänna säkerheten i mål som har rört handel med strategiskt känsliga varor⁽¹⁷⁴⁾ och varor med dubbla användningsområden⁽¹⁷⁵⁾, på grund av risken för "... en allvarlig störning i förhållandet till annat land eller av den fredliga samexistensen mellan folken, vilket skulle kunna påverka en medlemsstats allmänna säkerhet". I dessa mål angav domstolen att tillämpningsområdet för artikel 36 EUF-fördraget omfattar både inre säkerhet (exempelvis upptäckten och förhindrandet av brott och trafikreglering) och yttre säkerhet⁽¹⁷⁶⁾.

6.1.2 SKYDD FÖR MÄNNISKORS, DJURS OCH VÄXTERS LIV OCH HÄLSA (FÖRSIKTIGHETSPRINCIPEN)

Domstolen har slagit fast att "bland den egen- dom och de intressen som skyddas av artikel [36] intar människors hälsa och liv förstaplatsen och det tillkommer medlemsstaterna att inom de ramar som föreskrivs i fördraget avgöra i vilken omfattning skyddet härav ska säkerställas och särskilt hur strikt kontrollerna ska genomföras"⁽¹⁷⁷⁾. I samma dom konstaterade

domstolen att en sådan reglering eller praxis inte omfattas av undantaget i artikel 36 EUF-fördraget, om människors hälsa och liv kan skyddas lika effektivt genom åtgärder som i mindre omfattning begränsar handeln inom EU.

Skyddet av människor, djurs och växters hälsa och liv är den populäraste motivering som medlemsstaterna använder sig av för att motivera hinder för den fria rörligheten för varor. Även om domstolens rättspraxis är mycket omfattande på detta område finns det vissa principiella regler som måste respekteras. Folkhälsoskyddet kan inte åberopas om åtgärdens verkliga syfte är att skydda den inhemska marknaden, även om det i avsaknad av harmonisering är upp till en medlemsstat att avgöra skyddsgraden. De åtgärder som antas måste vara proportionerliga, dvs. begränsade till vad som krävs för att uppnå det legitima målet om att skydda folkhälsan. Åtgärderna i fråga måste dessutom vara välgrundade – och grundas på tillräckliga bevis, data (tekniska, vetenskapliga, statistiska, näringsmässiga) samt övrig relevant information⁽¹⁷⁸⁾.

Tillämpning av "försiktighetsprincipen": Försiktighetsprincipen användes första gången av domstolen i domen i målet *National Farmers' Union*⁽¹⁷⁹⁾, även om denna princip var implicit i tidigare rättspraxis. I domen i målet *National Farmers Union* angav domstolen att "då det råder osäkerhet om förekomsten eller omfattningen av de risker människors hälsa utsätts för, måste institutionerna tillåtas vidta skyddsåtgärder utan att behöva vänta på att det fullt ut visas att riskerna faktiskt förekommer och hur allvarliga de är". Principen definierar under vilka omständigheter en lagstiftare på nationell nivå, EU-nivå eller internationell nivå kan anta åtgärder för att skydda konsumenter

mot hälsorisker som med tanke på det osäkra forskningsläget eventuellt kan kopplas till en produkt eller tjänst.

Domstolen har konsekvent angett att medlemsstaterna måste göra en riskbedömning innan de vidtar försiktighetsåtgärder enligt artikel 34 och 36 EUF-fördraget⁽¹⁸⁰⁾. Domstolen verkar för det mesta nöja sig med att det råder ett osäkert forskningsläge och när detta har fastställts låter den i stor utsträckning medlemsstaterna eller institutionerna avgöra vilka åtgärder som bör vidtas⁽¹⁸¹⁾. Åtgärderna kan emellertid inte baseras på "rent hypotetiska överväganden"⁽¹⁸²⁾.

När medlemsstater vill behålla eller införa åtgärder för att skydda hälsan enligt artikel 36 EUF-fördraget ligger bevisbördan hos medlemsstaterna⁽¹⁸³⁾. I flera mål har domstolen nyligen bekräftat att detta även gäller när försiktighetsprincipen berörs⁽¹⁸⁴⁾. I sina domar har domstolen betonat att verkliga risker måste styrkas på grundval av de senaste internationella forskningsresultaten. Det är således medlemsstaterna som inledningsvis måste visa att försiktighetsåtgärder kan vidtas enligt artikel 36 EUF-fördraget. Medlemsstaterna behöver emellertid inte visa en tydlig koppling mellan bevisen och risken. I stället räcker det att visa att det råder vetenskaplig osäkerhet på området. Det är sedan upp till EU-institutionerna att bedöma medlemsstatens argument⁽¹⁸⁵⁾.

6.1.3 SKYDD AV NATIONELLA SKATTER AV KONSTNÄRLIGT, HISTORISKT ELLER ARKEOLOGISKT VÄRDE

Medlemsstaternas skyldighet att skydda sina nationella skatter och kulturarv kan motivera

⁽¹⁷³⁾ Dom av den 10 juli 1984 i mål 72/83, *Campus Oil* (REG 1984, s. 2727).

⁽¹⁷⁴⁾ Dom av den 4 oktober 1991 i mål C-367/89, *Richardt* (REG 1991, s. I-4621).

⁽¹⁷⁵⁾ Domarna av den 17 november 1995 i mål C-83/94, *Leifer med flera* (REG 1995, s. I-3231) och mål C-70/94, *Werner* (REG 1995, s. I-3189).

⁽¹⁷⁶⁾ Dom av den 4 oktober 1991 i mål C-367/89, *Richardt* (REG 1991, s. I-4621).

⁽¹⁷⁷⁾ Dom av den 20 maj 1976 i mål 104/75, *De Peijper* (REG 1976, s. 613).

⁽¹⁷⁸⁾ Dom av den 5 februari 2004 i mål C-270/02, *kommissionen mot Italien* (REG 2004, s. 1559) och av den 15 november 2007 i mål C-319/05, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2007, s. I-9811).

⁽¹⁷⁹⁾ Dom av den 5 maj 1998 i mål C-157/96, *National Farmers' Union med flera* (REG 1998, s. I-2211).

⁽¹⁸⁰⁾ Dom av den 4 december 2008 i mål C-249/07, *kommissionen mot Nederländerna* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen), punkterna 50 och 51, av den 2 december 2004 i mål C-41/02, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2004, s. I-11375), av den 23 september 2003 i mål C-192/01, *kommissionen mot Danmark* (REG 2003, s. I-9693) och av den 5 februari 2004 i mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277).

⁽¹⁸¹⁾ Jämför dom av den 26 maj 2003 i mål C-132/03, *Codacons och Federconsumatori* (REG 2005, s. I-4167), punkt 61, och av den 9 september 2003 i mål C-236/01, *Monsanto Agricoltura Italie med flera* (REG 2003, s. I-8105), punkt 111.

⁽¹⁸²⁾ Dom av den 9 september 2003 i mål C-236/01, *Monsanto Agricoltura Italie med flera* (REG 2003, s. I-8105), punkt 106, av den 2 december 2004 i mål C-41/02, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2004, s. I-11375), punkt 52, av den 23 september 2003 i mål C-192/01, *kommissionen mot Danmark* (REG 2003, s. I-9693), punkt 49 och av den 5 februari 2004 i mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277), punkt 56.

⁽¹⁸³⁾ Se exempelvis dom av den 30 november 1983 i mål 227/82, *Van Bennekom* (REG 1983, s. 3883), punkt 40, och av den 12 mars 1987 i mål 178/84, *kommissionen mot Tyskland* (Reinheitsgebot) (REG 1987, s. 1227), punkt 46.

⁽¹⁸⁴⁾ Dom av den 2 december 2004 i mål C-41/02, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2004, s. I-11375), punkt 47, av den 23 september 2003 i mål C-192/01, *kommissionen mot Danmark* (REG 2003, s. I-9693), punkt 46, och av den 5 februari 2004 i mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277), punkt 53.

⁽¹⁸⁵⁾ Kommissionen har antagit ett meddelande om försiktighetsprincipen, KOM(2000) 1 slutlig.

åtgärder som utgör ett hinder för import eller export.

Den exakta definitionen av "nationell skatt" är öppen för tolkning och även om det tydligt framgår att en sådan måste ha "konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde" är det upp till medlemsstaterna att avgöra vad som ryms inom denna kategori. Ett användbart redskap är icke desto mindre direktiv 93/7/EEG⁽¹⁸⁶⁾, som reglerar återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium. Även om det i direktivet bekräftas att det är upp till medlemsstaterna att definiera sina nationella skatter kan direktivets bestämmelser och bilagor vid eventuella tveksamheter vara till hjälp vid tolkningen. I direktivet anges att nationella skatter kan inkludera

- offentliga samlingar förtecknade hos museer, arkiv eller biblioteks bevarade samlingar,
- tavlor, målningar, skulpturer,
- böcker,
- transportmedel och
- arkiv.

I direktivet försöker man definiera vilka föremål som faller inom direktivets tillämpningsområde genom att i bilagan hänvisa till särskiljande kännetecken som äganderätten till föremålen och deras ålder och värde. Men det framgår tydligt att det finns andra faktorer som bör övervägas vid definitionen av en "nationell skatt", exempelvis en bedömning av den kontextuella karaktären där man tar hänsyn till den enskilda medlemsstatens kulturarv. Det är förmodligen därför som det anges att bilagan till direktivet "inte är avsedd att definiera föremål som klassas som nationella skatter enligt artikel [36 EUF-fördraget], utan endast kategorier av föremål som kan klassas som sådana".

Direktiv 93/7/EEG infördes i anslutning till avskaffandet av kontrollerna vid de nationella

gränserna, även om det bara omfattar restitution av varor som redan har exporterats på ett olagligt sätt och inte fastställer några kontrollåtgärder avsedda att förhindra sådan olaglig export. I förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål går man ett steg längre genom att införa enhetliga kontroller av export av skyddade varor. Dessa gäller emellertid endast vid export till länder utanför EU⁽¹⁸⁷⁾.

Följaktligen har medlemsstaterna infört olika restriktioner för export av antikviteter och andra kulturföremål, och dessa restriktioner – liksom tillhörande förvaltningspraxis, exempelvis ifyllandet av deklarerationer och tillhandahållandet av styrkande dokumentation – anses i allmänhet vara motiverade enligt artikel 36 EUF-fördraget. Medlemsstaters försök att motverka export av konstskatter genom att införa skatter har emellertid inte ansetts motiverade eftersom en sådan avgift utgör en åtgärd med motsvarande verkan som en tull (artikel 30 EUF-fördraget) vilket gör att artikel 36 EUF-fördraget inte kan åberopas som motivering⁽¹⁸⁸⁾.

6.1.4 SKYDD AV INDUSTRIELL OCH KOMMERSIELL ÄGANDERÄTT

De viktigaste typerna av industriell och kommersiell äganderätt är patent, varumärken och upphovsrätt. Av rättspraxis om förenligheten mellan utövandet av industriell äganderätt och artiklarna 34–36 EUF-fördraget framgår två principer.

Den första principen är att fördraget inte påverkar de industriella äganderättigheter som har tilldelats i enlighet med medlemsstatens lagstiftning. Nationell lagstiftning om förvärv, överföring och upphävande av sådana rättigheter är därför laglig. Denna princip är emellertid inte tillämplig om det förekommer ett mått av diskriminering i de nationella bestämmelserna⁽¹⁸⁹⁾.

Den andra principen är att den industriella äganderätten inte längre gäller när en produkt lagligt har distribuerats på marknaden i en medlemsstat av rättsinnehavaren eller med

dennes medgivande. Rättsinnehavaren kan där efter inte motsätta sig importen av produkten till den medlemsstat där den först släpptes på marknaden. Detta är känt som principen om konsumtion av rättigheter. Denna princip hindrar inte rättsinnehavaren till uppförande eller uthyrning från att få royalties för varje uppförande eller uthyrning⁽¹⁹⁰⁾.

Nuförtiden omfattas båda dessa aspekter i huvudsak av harmoniserad lagstiftning, exempelvis direktiv 89/104/EG om varumärken.

Det bör påpekas att vid sidan av patent, varumärken, upphovsrätt och formskydd omfattas även geografiska beteckningar av industriell och kommersiell äganderätt i den mening som avses i artikel 36 EUF-fördraget⁽¹⁹¹⁾.

6.2 Tvingande hänsyn

I *Cassis de Dijon*-domen fastställde domstolen tvingande hänsyn i en icke uttömmande förteckning över skyddade intressen inom ramen för artikel 34 EUF-fördraget. I denna dom slog domstolen fast att dessa tvingande hänsyn särskilt rör effektiv skattekontroll, skydd för folkhälsan, god handelssed och konsumentskydd.

De tvingande hänsyn som domstolen fastställde i *Cassis de Dijon*-domen kan bara åberopas för att motivera de olika tillämpliga bestämmelserna. I teorin kan man därför inte åberopa andra skäl än de som anges i artikel 36 EUF-fördraget för att motivera diskriminerande åtgärder. Samtidigt som domstolen har funnit sätt att komma runt denna uppdelning utan att motsäga tidigare praxis⁽¹⁹²⁾ anses denna uppdelning konstgjord och domstolen tenderar nu att förenkla detta och behandla de tvingande hänsynen på samma sätt som motiveringarna i artikel 36 EUF-fördraget⁽¹⁹³⁾.

6.2.1 MILJÖSKYDD

Även om miljöskydd inte uttryckligen nämns i artikel 36 EUF-fördraget har domstolen framhållit att det utgör en dominerande tvingande hän-

⁽¹⁸⁶⁾ Rådets direktiv 93/7/EEG av den 15 mars 1993 om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium.

⁽¹⁸⁷⁾ Rådets förordning (EG) nr 116/2009 av den 18 december 2008 om export av kulturföremål, EUT L 39, 10.2.2009, s. 1–6.

⁽¹⁸⁸⁾ Dom av den 10 december 1968 i mål 7/68, *kommissionen mot Italien* (REG 1968, s. 423).

⁽¹⁸⁹⁾ Dom av den 18 februari 1992 i mål C-235/89, *kommissionen mot Italien* (REG 1992, s. I-777).

⁽¹⁹⁰⁾ Dom av den 14 juli 1981 i mål 187/80, *Merck mot Stephar* (REG 1981, s. 2063), av den 5 december 1996 i de förenade målen C-267/95 och C-268/95, *Merck mot Primecrown* (REG 1996, s. I-6285) och av den 8 juni 1971 i mål 78/70, *Deutsche Grammophon mot Metro* (REG 1971, s. 487).

⁽¹⁹¹⁾ Dom av den 10 november 1992 i mål C-3/91, *Exportur mot LOR* (REG 1992, s. I-5529) och av den 26 maj 2000 i mål C-388/95, *Belgien mot Spanien* (REG 2000, s. I-3123).

⁽¹⁹²⁾ I domen av den 9 juli 1992 i mål C-2/90, *kommissionen mot Belgien* (REG 1992, s. I-4431), fann domstolen att en åtgärd som kunde betraktas som diskriminerande ändå inte var diskriminerande på grund av målets särskilda karaktär och tillät det angivna miljöskälet. I domen av den 15 november 2005 i mål C-320/03, *kommissionen mot Österrike* (REG 2005, s. I-9871), beslutade sig domstolen för att betrakta en åtgärd som tillämplig utan åtskillnad i stället för indirekt diskriminerande.

⁽¹⁹³⁾ P. Oliver, *Free movement of goods in the European Community*, 2003, 8.3–8.10.

syn. Domstolen anser att "... miljöskyddet utgör 'en av gemenskapens viktigaste målsättningar', och som sådan kan rättfärdiga vissa inskränkningar i principen om fri rörlighet för varor" (194).

Domstolen har funnit att en rad olika nationella åtgärder kan motiveras av miljöskyddsskäl:

- Förbud mot import av avfall från en annan medlemsstat (195).
- Ett pant- och retursystem för förpackningar (196).
- Totalförbud mot användning av vissa kemikalier men med dispens när inget säkert alternativ finns (197).
- Att ålägga elförsörjningsföretag att köpa all producerad el från förnybara energikällor inom ett begränsat försörjningsområde (198).

Det finns även en stark koppling mellan miljöskyddet och skyddet av människors liv och hälsa (199). I takt med den vetenskapliga utvecklingen och allmänhetens ökade medvetenhet åberopas detta skäl allt oftare. Att miljömotive- ringar åberopas oftare innebär inte att domstolen anser att detta skäl är tillräckligt för att motivera vilken åtgärd som helst. De senaste åren har domstolen vid flera tillfällen bekräftat att folkhälso- och miljöskäl inte alltid är tillräckliga för att hindra den fria rörligheten för varor. I flera domar har domstolen bekräftat kommissionens ståndpunkt att de nationella åtgärderna inte stod i proportion till syftena eller att det saknades bevis för att den påstådda risken förelåg (200).

6.2.2 KONSUMENTSKYDD

Vissa hinder för handeln inom EU som uppstår på grund av skillnader mellan nationella bestämmelser måste godtas, i den utsträckning sådana bestämmelser utan åtskillnad är tillämpliga på inhemska produkter och på importerade produkter och kan rättfärdigas som nödvändiga på grund av tvingande hänsyn i fråga om konsumentskydd och god handelssed. För att de ska tillåtas krävs emellertid att dessa bestämmelser står i proportion till det mål som ska uppnås och att målet inte kan uppnås genom åtgärder som medför en mindre begränsning av handeln inom EU (201). Den vägledande principen i domstolens rättspraxis är att när importerade produkter liknar inhemska produkter är det tillräckligt att genom lämplig märkning, som kan krävas enligt nationell lagstiftning, förse konsumenten med den information som krävs för produkten. Ingen motivering på grund av konsumentskyddsskäl kan tillåtas för onödigt restriktiva åtgärder (202).

6.2.3 ANDRA TVINGANDE HÄNSYN

Domstolen har vid olika tillfällen erkänt andra "tvingande hänsyn" som kan motivera hinder för den fria rörligheten.

Förbättrade arbetsvillkor: Även om arbetsmiljöfrågor omfattas av rubriken om folkhälsan i artikel 36 EUF-fördraget utgör förbättrade arbetsvillkor en "tvingande hänsyn" även i avsaknad av hälsoskäl (203).

Kulturella syften (204): I ett mål som rörde fransk lagstiftning för att främja filmskapande verkade domstolen erkänna att kultur under vissa villkor kan utgöra en "tvingande hänsyn" som kan åberopas för att motivera import- eller exporthinder.

Upprätthållande av pressens mångfald (205): Efter ett förhandsavgörande om ett österrikiskt förbud mot tidskrifter som låter sina läsare ta del av pristävlingar konstaterade domstolen att upprätthållandet av pressens mångfald kan utgöra en tvingande hänsyn som kan motivera hinder för den fria rörligheten för varor. Det konstateras nämligen att denna mångfald bidrar till att bevara yttrandefriheten, som är skyddad i artikel 10 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och som ingår bland de grundläggande rättigheter som garanteras i EU:s rättsordning.

Den ekonomiska balansen i systemet för social trygghet: Enbart ekonomiska mål kan inte motivera ett hinder för den fria rörligheten. I domen i mål C-120/95, *Decker*, om en medlemsstats vägran att betala ut ersättning för ett par glasögon med korrektionsglas som hade inköpts hos en optiker i en annan medlemsstat, medgav domstolen att risken för att den ekonomiska balansen i systemet för social trygghet allvarligt rubbas kan vara tvingande hänsyn av allmänintresse som kan motivera ett hinder för den fria rörligheten av varor.

Trafiksäkerhet: I flera domar har domstolen även funnit att trafiksäkerhet utgör tvingande hänsyn av allmänintresse som kan motivera ett hinder för den fria rörligheten av varor (206).

(194) Dom av den 20 september 1988 i mål 302/86, *kommissionen mot Danmark* (REG 1988, s. 4607), punkt 8.

(195) Dom av den 9 juli 1992 i mål C-2/90, *kommissionen mot Belgien* (REG 1992, s. I-4431).

(196) Dom av den 20 september 1988 i mål 302/86, *kommissionen mot Danmark* (REG 1988, s. 4607).

(197) Dom av den 11 juli 2000 i mål C-473/98, *Toolex* (REG 2000, s. I-5681).

(198) Dom av den 13 mars 2001 i mål C-379/98, *PreussenElektra* (REG 2001, s. I-2099).

(199) I vissa mål verkar domstolen ha betraktat miljöskydd som en del av folkhälsan och artikel 36 EUF-fördraget. Se exempelvis domen av den 3 december 1998 i mål C-67/97, *Bluhme* (REG 1998, s. I-8033).

(200) Se exempelvis domarna i 1) mål C-319/05, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2007, s. I-9811), 2) mål C-186/05, *kommissionen mot Sverige* (ej offentliggjord i rättsfalls-samlingen), 3) mål C-297/05, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2007, s. I-7467), 4) mål C-254/05, *kommissionen mot Belgien* (REG 2007, s. I-4269), 5) mål C-432/03, *kommissionen mot Portugal* (REG 2005, s. I-9665), 6) mål C-114/04, *kommissionen mot Tyskland*, (ej offentliggjord i rättsfallssamlingen), 7) mål C-212/03, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2005, s. I-4213), 8) mål C-463/01, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2004, s. I-11705), 9) mål C-41/02, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2004, s. I-11375), 10) mål C-497/03, *kommissionen mot Österrike*, (ej offentliggjord i rättsfallssamlingen), 11) mål C-150/00, *kommissionen mot Österrike* (REG 2004, s. I-3887), 12) mål C-387/99, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2004, s. I-3751), 13) mål C-24/00, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2004, s. I-1277), 14) mål C-270/02, *kommissionen mot Italien* (REG 2004, s. I-1559), 15) mål C-122/03, *kommissionen mot Frankrike* (REG 2003, s. I-15093), 16) mål C-358/01, *kommissionen mot Spanien* (REG 2003, s. I-13145), 17) mål C-455/01, *kommissionen mot Italien* (REG 2003, s. I-12023), 18) mål C-192/01, *kommissionen mot Danmark* (REG 2003, s. I-9693 och 19) mål C-420/01, *kommissionen mot Italien* (REG 2003, s. I-6445).

(201) Dom av den 20 februari 1979 i mål 120/78, *Rewe-Zentral* (REG 1979, s. 649), punkt 8, av den 26 november 1996 i mål C-313/94, *Graffione* (REG 1996, s. I-6039), punkt 17, och av den 12 oktober 2000 i mål C-3/99, *Ruwet* (REG 2000, s. I-8749), punkt 50.

(202) Dom av den 5 december 2000 i mål C-448/98, *Guimont* (REG 2000, s. I-10663) om den franska lagstiftningen om att reservera beteckningen Emmenthal för en viss sorts ost med kant och av den 10 november 1982 i mål 261/81, *Rau mot De Smedt* (REG 1982, s. 3961) om det belgiska kravet på att margarin måste säljas i fyrkantiga förpackningar.

(203) I domen av den 14 juli 1981 i mål 155/80, *Oebel* (REG 1981, s. 1993), slog domstolen fast att förbudet mot nattbakning var ett legitimt ekonomiskt och socialpolitiskt beslut inom vad som uppenbart var en känslig sektor.

(204) Dom av den 11 juli 1985 i de förenade målen 60/84–61/84, *Cinéthèque* (REG 1985, s. 2605).

(205) Dom av den 26 juni 1997 i mål C-368/95, *Familiapress* (REG 1997, s. I-3689).

(206) Dom av den 15 mars 2007 i mål C-54/05, *kommissionen mot Finland* (REG 2007, s. I-2473), punkt 40 och citerad rättspraxis.

Brottsbekämpning: I ett mål om ett portugisiskt förbud mot anbringande av solskyddsfilm på glasrutor på bilar⁽²⁰⁷⁾ fann domstolen att brottsbekämpning och trafiksäkerhet kan utgöra sådana tvingande skäl av allmänintresse som kan motivera hinder för den fria rörligheten för varor.

Skyddet av djurs välbefinnande: I domen i mål C-219/07 konstaterade domstolen att skyddet av djurs välbefinnande utgör ett legitimt mål av allmänintresse vars betydelse bland annat har tagit sig uttryck i medlemsstaternas antagande av protokollet om djurskydd och djurens välfärd, vilket fogats till fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen⁽²⁰⁸⁾.

Såsom nämns ovan är förteckningen över tvingande hänsyn inte uttömmande och domstolen kan finna att andra "tvingande hänsyn" kan motivera ett hinder för den fria rörligheten för varor.

6.3 Proportionalitetsprövning

För att kunna motiveras enligt artikel 36 EUF-fördraget eller ett av de tvingande hänsynen i domstolens rättspraxis måste en medlemsstat följa proportionalitetsprincipen⁽²⁰⁹⁾. Åtgärden i fråga måste vara nödvändig för att uppnå det förklarade syftet, syftet kan inte uppnås med mindre omfattande förbud eller restriktioner, eller förbud eller restriktioner som i lägre grad inverkar på handeln inom EU.

De åtgärder som en medlemsstat väljer ska begränsas till det eftersträvade syftet och

vara proportionerliga i förhållande till detta syfte⁽²¹⁰⁾.

I avsaknad av harmoniserade bestämmelser på EU-nivå bör det uppmärksammas att det är upp till medlemsstaterna att avgöra vilken grad av skydd de tänker införa för de eftersträvade legitima syftena. På vissa områden⁽²¹¹⁾ har domstolen gett medlemsstaterna ett visst "utrymme för skönsmässig bedömning" när det gäller de antagna åtgärderna och skyddsgraden, vilka kan variera mellan medlemsstaterna.

Trots denna relativa frihet att fastställa skyddsgraden/skyddsnivån kan endast den *omständigheten att en medlemsstat har valt ett annat skyddssystem än en annan medlemsstat inte påverka bedömningen av om de bestämmelser som har antagits på området är nödvändiga och proportionerliga. Bestämmelserna ska endast bedömas med hänsyn till de ändamål som de nationella myndigheterna i den berörda medlemsstaten eftersträvar och den skyddsnivå som de avser att säkerställa*⁽²¹²⁾.

En viktig beståndsdel i analysen av en medlemsstats motivering är därför om det finns alternativa åtgärder som i mindre utsträckning skulle hindra handeln. Medlemsstaterna är skyldiga att välja "det minst restriktiva alternativet" och underlåtenhet att göra detta utgör en överträdelse av proportionalitetsprincipen. Vid flera tillfällen har domstolen funnit att medlemsstaters åtgärder inte var proportionerliga eftersom det fanns alternativ att tillgå⁽²¹³⁾. I samband med detta är medlemsstaterna dessutom skyldiga att eftersträva målet på ett sammanhängande och systematiskt sätt och undvika

inkonsekvenser mellan de åtgärder som har valts och de som inte har valts⁽²¹⁴⁾. I domen i mål C-249/07 specificerade exempelvis domstolen några inkonsekvenser i undantagssystemet som visade på systemets brist på objektivitet och diskriminerande karaktär⁽²¹⁵⁾. Om en medlemsstat kan visa att antagandet av den alternativa åtgärden skulle få skadliga effekter för andra legitima intressen måste detta beaktas vid bedömningen av proportionaliteten⁽²¹⁶⁾.

6.4 Bevisbörda

Det är upp till den medlemsstat som hävdar att den har ett skäl som motiverar hinder för den fria rörligheten för varor att specifikt visa att det föreligger ett skäl av allmänt intresse och att behovet av restriktionen i fråga och att restriktionen står i proportion till det eftersträvade syftet. De skäl som en medlemsstat kan åberopa ska åtföljas av ändamålsenlig bevisning eller en bedömning av lämpligheten och proportionaliteten av denna åtgärd samt närmare uppgifter till stöd för dess argument⁽²¹⁷⁾. I detta sammanhang räcker det inte bara med ett uttalande om att åtgärden är motiverad enligt ett av de godtagna skälen eller att det saknas en analys av eventuella alternativa åtgärder⁽²¹⁸⁾.

Domstolen har emellertid nyligen konstaterat att bevisbördan inte får innebära ett krav på att en medlemsstat, med säkerhet, ska visa att ingen annan upptänkt åtgärd gör det möjligt att uppnå nämnda mål på samma villkor⁽²¹⁹⁾.

⁽²⁰⁷⁾ Dom av den 10 april 2008 i mål C-265/06, *kommissionen mot Portugal* (REG 2008, s. I-2245), punkt 38.

⁽²⁰⁸⁾ Dom av den 19 juni 2008 i mål C-219/07, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers och Andibel* (REG 2008, s. I-4475), punkt 27.

⁽²⁰⁹⁾ Dom av den 22 januari 2002 i mål C-390/99, *Canal Satélite Digital* (REG 2000, s. I-607), punkt 33, av den 7 juni 2007 i mål C-254/05, *kommissionen mot Belgien* (REG 2007, s. 4269), punkt 33 och citerad rättspraxis, och av den 24 april 2008 i mål C-286/07, *kommissionen mot Luxemburg* (ännu ej offentliggjord i rättsfallsamlingen), punkt 36.

⁽²¹⁰⁾ Dom av den 15 november 2007 i mål C-319/05, *kommissionen mot Tyskland* (vitlöck) (REG 2007, s. I-9811), punkt 87 och citerad rättspraxis.

⁽²¹¹⁾ Det gäller särskilt målet om att skydda människors hälsa och liv, som betraktas som den viktigaste tillgången eller intresset som skyddas i artikel 36 EUF-fördraget. Detta "utrymme för skönsmässig bedömning" har även åberopats i samband med åtgärder som är nödvändiga för att upprätthålla allmän ordning, allmän moral och allmän säkerhet. För exempel som rör hälsoskäl se dom av den 11 september 2003 i mål C-322/01, *Deutscher Apothekerverband*, (REG 2003, s. I-14887), punkt 103 och citerad rättspraxis, för skäl som rör allmän moral se dom av den 14 december 1979 i mål 34/79, *Henn och Darby* (REG 1979, s. 3795) och av den 14 februari 2008 i mål C-244/06, *Dynamic Medien*, (REG 2008, s. I-505), för åtgärder som rör folkhälsoskäl och allmän ordning se dom av den 28 september 2006 i mål C-434/04, *Ahokainen och Leppik* (REG 2006, s. I-9171), för åtgärder mot vadslagning och motiveringar på grundval av allmän moral, allmän ordning och allmän säkerhet se dom av den 26 oktober i mål C-65/05, *kommissionen mot Grekland* (REG 2006, s. I-10341), för åtgärder som rör djurskydd se dom av den 19 juni 2008 i mål C-219/07, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers och Andibel* (REG 2008, s. I-4475).

⁽²¹²⁾ Dom av den 21 september 1999 i mål C-124/97, *Läära med flera* (REG 1999, s. I-6067), punkt 36.

⁽²¹³⁾ Se dom av den 20 maj 1976 i mål 104/75, *De Peijper* (REG 1976, s. 613), av den 15 mars 2007 i mål C-54/05, *kommissionen mot Finland* (REG 2007, s. I-2473), punkt 46, och av den 20 september 2007 i mål C-297/05, *kommissionen mot Nederländerna* (REG 2007, s. I-7467), punkt 79 där domstolen anger vilka alternativ som finns till de omtvistade åtgärderna.

⁽²¹⁴⁾ Se dom av den 17 juli 2008 i mål C-500/06, *Corporación Dermoeestética* (REG 2008, s. I-5785), punkt 39, och av den 10 mars 2009 i mål C-169/07, *Hartlauer* (REG 2009, s. I-1719), punkt 55.

⁽²¹⁵⁾ Dom av den 4 december 2008 i mål C-249/07, *kommissionen mot Nederländerna* (ej offentliggjord i rättsfallsamlingen), punkterna 47–50.

⁽²¹⁶⁾ Se generaladvokat Maduros förslag till avgörande i domen av den 28 september i mål C-434/04, *Ahokainen och Leppik* (REG 2006, s. I-9171), punkt 25.

⁽²¹⁷⁾ Dom av den 8 maj 2003 i mål C-14/02, *ATRAL* (REG 2003, s. I-4431), punkt 69, och av den 7 juni 2007 i mål C-254/05, *kommissionen mot Belgien* (REG 2007, s. I-4269), punkt 36.

⁽²¹⁸⁾ Dom av den 10 april 2008 i mål C-265/06, *kommissionen mot Portugal* (REG 2008, s. I-2245), punkterna 40–47.

⁽²¹⁹⁾ Dom av den 10 februari 2009 i mål C-110/05, *kommissionen mot Italien* (REG 2009, s. I-519), punkt 66.

7. Förhållande till andra friheter och artiklar i EUF-fördraget som rör fri rörlighet för varor

7.1 Artikel 45 EUF-fördraget – Fri rörlighet för arbetstagare

I artikel 45 EUF-fördraget (f.d. artikel 39 EG) anges att fri rörlighet för arbetstagare ska säkerställas inom EU. Denna fria rörlighet innebär avskaffandet av all diskriminering av arbetstagare från medlemsstaterna på grund av nationalitet vad gäller anställning och arbets- och anställningsvillkor, liksom skattebestämmelser och sociala förmåner. I artikel 45 EUF-fördraget förbjuds inte bara diskriminering på grund av nationalitet utan även nationella bestämmelser som är tillämpliga oavsett arbetstagarnas nationalitet men som hindrar deras rörlighet.

Problem som rör rörligheten för arbetstagarnas personliga tillhörigheter skulle teoretiskt kunna bedömas enligt artikel 34 EUF-fördraget eller artikel 45 EUF-fördraget. Domstolen behandlade denna fråga i domen i målet *Weigel* ⁽²²⁰⁾ som rörde överföringen av ett gift pars motorfordon från deras eget land (Tyskland) till den medlemsstat i vilken maken hade fått anställning (Österrike). När paret registrerade sina motorfordon i Österrike var paret tvungna att betala en överdrivet hög registreringsavgift. Paret hävdade att denna avgift hindrade dem från att utöva sina rättigheter enligt artikel 45 EUF-fördraget.

Domstolen höll i princip med om detta när den konstaterade att "[skatten] kan ha en negativ inverkan på de migrerande arbetstagarnas beslut att utöva sin rätt till fri rörlighet" ⁽²²¹⁾. Av

andra skäl avvisade domstolen parets argument att skatten utgjorde en överträdelse av artikel 45 EUF-fördraget. Det är värt att notera att domstolen inte uttalade sig i frågan huruvida restriktioner av denna typ enbart borde hanteras enligt artikel 34 EUF-fördraget ⁽²²²⁾. Dessutom råder det fortfarande osäkerhet om i vilka situationer det skulle vara fördelaktigare att tillämpa artikel 45 EUF-fördraget än artikel 34 EUF-fördraget, med tanke på att den förstnämnda bestämmelsen bara gäller för en medlemsstats medborgare.

Det bör noteras att enligt domstolens rättspraxis utgör nationella bestämmelser med krav på registrering och/eller beskattning av en företagsbil i den medlemsstat där den arbetstagare som använder bilen är bosatt, även om den arbetsgivare som har ställt bilen till förfogande är etablerad i en annan medlemsstat och även om fordonen i huvudsak används i den medlemsstat där arbetsgivaren är etablerad, en överträdelse av artikel 45 EUF-fördraget ⁽²²³⁾, eftersom sådana bestämmelser kan leda till att arbetstagare hindras från att utnyttja vissa fördelar som tillhandahållandet av ett fordon och i slutändan avskräcka arbetstagaren från att över huvud taget arbeta i en annan medlemsstat.

7.2 Artikel 56 EUF-fördraget – Frihet att tillhandahålla tjänster

Friheten att tillhandahålla tjänster (artikel 56 EUF-fördraget, f.d. artikel 49 EG) är ytterligare en

grundläggande frihet i fördraget. Denna frihet är nära besläktad med den fria rörligheten för varor. Båda friheterna rör ekonomiska transaktioner, i huvudsak av kommersiell karaktär, mellan medlemsstater. Eftersom de ligger så nära varandra kan en nationell åtgärd ibland innebära en restriktion av både den fria rörligheten för varor (artikel 34 EUF-fördraget) och friheten att tillhandahålla tjänster (artikel 56 EUF-fördraget).

Ett visst krav som rör distribution eller försäljning av varor i grossist- eller detaljhandelsledet kan samtidigt innebära en restriktion för den fria rörligheten för varor och friheten att tillhandahålla tjänster. I domen i målet *Praktiker Bau- und Heimwerkermärkte* konstaterade domstolen att "syftet med detaljhandel är försäljning av varor till konsumenter. Denna handel inbegriper, förutom den rättsakt som försäljningen utgör, all verksamhet som näringsidkaren tar till för att locka till att en sådan rättsakt kommer till stånd. Denna verksamhet inbegriper bland annat att välja ut det varusortiment som ska bjudas ut till försäljning och att erbjuda olika prestationer som är avsedda att få konsumenten att ingå nämnda rättsakt med handlaren i fråga, hellre än med en konkurrent" ⁽²²⁴⁾.

Reklamrestriktioner (exempelvis alkoholreklam ⁽²²⁵⁾) kan å ena sidan påverka marknadsföringssektorn som tjänsteleverantörer, och å andra sidan kan restriktionernas effekt röra specifika varor och marknadspenetreringsmöjligheter och därigenom skapa hinder för handeln med produkter. Nationella bestämmelser som under vissa omständigheter förbjuder att vissa

⁽²²⁰⁾ Dom av den 29 april 2004 i mål C-387/01, *Weigel* (REG 2004, s. I-4981).

⁽²²¹⁾ *Ibid.* punkt 54.

⁽²²²⁾ P. Oliver och S. Enchelmaier: *Free movement of goods: Recent developments in the case law*, 44 CML Rev. (2007), 669.

⁽²²³⁾ Dom av den 2 oktober 2003 i mål C-232/01, *Van Lent* (REG 2003, s. I-11525) och av den 15 september 2005 i mål C-464/02, *kommissionen mot Danmark* (REG 2005, s. I-7929).

⁽²²⁴⁾ Dom av den 7 juli 2005 i mål C-418/02, *Praktiker Bau- und Heimwerkermärkte* (REG 2005, s. I-5873), punkt 34.

⁽²²⁵⁾ Jämför dom av den 8 mars 2001 i mål C-405/98, *Gourmet International Products* (REG 2001, s. I-1795).

varor auktioneras ut kan på samma sätt dels hindra auktionsförrättarens tjänsteverksamhet, dels hindra försäljningen av varor ⁽²²⁶⁾.

Domstolen ansåg att det i artikel 57 EUF-fördraget inte fastställs någon prioriteringsordning mellan friheten att tillhandahålla tjänster och de övriga grundläggande friheterna ⁽²²⁷⁾. När en nationell åtgärd påverkar mer än en grundläggande frihet prövar domstolen av rent praktiska skäl vanligtvis den åtgärden i ljuset av endast en grundläggande frihet. På grundval av detta beslutar den vilken grundläggande frihet som har företräde ⁽²²⁸⁾. I de flesta mål är det därför nödvändigt att identifiera den nationella åtgärdens huvudsyfte: om den främst rör handeln med varor är artikel 34 EUF-fördraget tillämplig, om den främst rör tillhandahållandet av tjänster är artikel 56 EUF-fördraget tillämplig. När det exempelvis gäller auktioner eller ambulerande försäljning ansåg domstolen att tjänsteaspekten var sekundär och beaktade därför inte denna aspekt vid den rättsliga bedömningen av detta mål.

Strategin att avgöra åtgärdens huvudsyfte fungerar emellertid inte alltid. I ett telekommunikationsmål ansåg domstolen att den aspekt som rör fri rörlighet för varor och den aspekt som rör tillhandahållandet av tjänster är intimt förknippade med varandra, eftersom den telekomutrustning som används och den tjänst som tillhandahålls ofta hör ihop. Frågan huruvida en restriktion för distributörer av digital-tv och utrustning för denna skulle utgöra en överträdelse av EU-rätten analyserades därför samtidigt mot bakgrund av båda artiklarna ⁽²²⁹⁾.

7.3 Artikel 63 EUF-fördraget – Fri rörlighet för kapital

Artikel 63 EUF-fördraget (f.d. artikel 56 EG) rör fri rörlighet för kapital mellan medlemsstaterna.

Syftet är att skydda den finansiella verksamheten på den inre marknaden. Samtidigt som sådana transaktioner regelbundet rör investeringar av medel ⁽²³⁰⁾, kan det inte uteslutas att det under vissa särskilda omständigheter även kan röra överföringar som görs in natura. I en dom nyligen slog domstolen fast att om en skattskyldig person yrkar skattemässigt avdrag för gåvor som skänkts till välgörenhetsorganisationer i en annan medlemsstat omfattas de av artikel 63 EUF-fördraget, även om de skänkts in natura i form av förbrukningsvaror ⁽²³¹⁾.

7.4 Artikel 37 EUF-fördraget – Statliga monopol

I första punkten i artikel 37 EUF-fördraget (f.d. artikel 31 EG) anges att: "Medlemsstaterna ska säkerställa att statliga handelsmonopol anpassas på sådant sätt att ingen diskriminering med avseende på anskaffnings- och saluföringsvillkor föreligger mellan medlemsstaternas medborgare".

Detta innebär inte att monopolen måste avskaffas, utan att de måste tillämpas på ett sådant sätt att alla möjligheter till diskriminering undanröjs. Rent allmänt är artikel 37 EUF-fördraget tillämplig när man genom en statlig åtgärd 1) beviljar exklusiva inköps- eller försäljningsrättigheter och därigenom gör det möjligt att kontrollera import eller export och 2) beviljar rättigheter till ett statligt företag, en statlig institution eller i undantagsfall till en privat organisation.

Artikel 37 EUF-fördraget har endast direkt verkan och gäller endast varor (den fria rörligheten för tjänster eller kapital omfattas således inte ⁽²³²⁾). Dessutom avser bestämmelsen i fördraget verksamheter som är intimt förknippade med monolets specifika affärsområde och är därför irrelevant för nationella bestämmelser som saknar denna koppling.

Å andra sidan kan man hävda att dessa nationella bestämmelser i stället omfattas av andra bestämmelser i fördraget, exempelvis artikel 34 EUF-fördraget. Enligt detta synsätt utgör artikel 37 EUF-fördraget ett specialfall av den allmänna bestämmelsen i artikel 34 EUF-fördraget. I domen i målet *Franzén* om det svenska alkoholmonopolet slog domstolen fast att "bestämmelserna om monolet och dess funktionssätt" ⁽²³³⁾ omfattas av artikel 37 EUF-fördraget, medan "andra nationella bestämmelser, vilka inte rör monolets funktionssätt även om de påverkar detta, [...] däremot ska undersökas mot bakgrund av [artikel 34 EUF-fördraget]" ⁽²³⁴⁾. Denna uppfattning verkar ha bekräftats i domen i målet *Hanner* om det svenska apoteksmonopolet, i vilken domstolen i samband med artikel 37 EUF-fördraget anförde att "avsikten med denna bestämmelse är att undanröja alla hinder för den fria rörligheten för varor, dock med undantag för de begränsningar i handeln som utgör en nödvändig följd av att det föreligger sådana monopol" ⁽²³⁵⁾. Mer nyligen har domstolen i domen i målet *Rosengren* förklarat följande: "Den åtgärd som är aktuell [...] påverkar visserligen den fria rörligheten för varor inom Europeiska gemenskapen, i och med att den reglerar importen av alkoholdrycker till Sverige.

Åtgärden som sådan reglerar emellertid inte [det svenska detaljhandels]monolets utövande av sin ensamrätt att bedriva detaljhandel med alkoholdrycker i Sverige. Åtgärden rör således inte monolets utövande av sin särskilda funktion, och den kan följaktligen inte anses avse monolets existens" ⁽²³⁶⁾.

Å andra sidan kan man hävda att artikel 37 EUF-fördraget och andra artiklar i fördraget verkar överlappa varandra. I de mål om fördragsbrott som rörde olika nationella el- och gasmonopol ⁽²³⁷⁾ konstaterade domstolen att det faktiskt går att tillämpa artikel 37 EUF-fördraget och

⁽²²⁶⁾ Jämför dom av den 30 april 1991 i mål C-239/90, *SCP Boscher med flera* (REG 1991, s. I-2023).

⁽²²⁷⁾ Dom av den 3 oktober 2006 i mål C-452/04, *Fidium Finanz* (REG 2006, s. I-9521), punkt 32.

⁽²²⁸⁾ Dom av den 26 maj 2005 i mål C-20/03, *Burmanjer med flera* (REG 2005, s. I-4133), punkt 34 och följande punkter.

⁽²²⁹⁾ Dom av den 22 januari 2002 i mål C-390/99, *Canal Satélite Digital* (REG 2002, s. I-607), punkterna 32 och 33. Se även dom av den 9 juli 1997 i de förenade målen C-34/95–36/95, *De Agostini och TV-Shop* (REG 1997, s. I-3843), av den 8 mars 2001 i mål C-405/98, *Gourmet International Products* (REG 2001, s. I-1795) och av den 3 oktober 2006 i mål C-452/04, *Fidium Finanz* (REG 2006, s. I-9521).

⁽²³⁰⁾ När det gäller definitionen av "rörlighet för kapital", se exempelvis dom av den 23 februari 2006 i mål C-513/03, *van Hilten-van der Heijden* (REG 2006, s. I-1957), punkt 39.

⁽²³¹⁾ Dom av den 21 januari 2009 i mål C-318/07, *Persche* (REG 2009, s. I-359), punkt 30.

⁽²³²⁾ Dom av den 30 april 1974 i mål 155/73, *Sacchi* (REG 1974, s. 409).

⁽²³³⁾ Dom av den 23 oktober 1997 i mål C-189/95, *Franzén* (REG 1997, s. I-5909), punkt 35.

⁽²³⁴⁾ *Ibid.* punkt 36.

⁽²³⁵⁾ Dom av den 31 maj 2005 i mål C-438/02, *Hanner* (REG 2005, s. I-4551), punkt 35.

⁽²³⁶⁾ Dom av den 5 juni 2007 i mål C-170/04, *Rosengren med flera* (REG 2007, s. I-4071), punkterna 21 och 22. Se även dom av den 4 oktober 2007 i mål C-186/05, *kommissionen mot Sverige* (ej offentliggjord i rättsfallssamlingen).

⁽²³⁷⁾ Dom i mål C-159/94, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1997, s. I-5815), punkt 41, i mål C-158/94, *kommissionen mot Italien* (REG 1997, s. I-5789), punkt 33 och i mål C-157/94 *kommissionen mot Nederländerna* (REG 1997, s. I-5699), punkt 24.

artikel 34 EUF-fördraget samtidigt. En sådan strategi skulle innebära att en åtgärd som rör ett statligt monopol först skulle prövas mot artikel 37 EUF-fördraget. Om den utfärdade åtgärden anses diskriminerande skulle det inte längre vara nödvändigt att pröva den mot artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget. Om det däremot konstateras att artikeln inte är diskriminerande enligt artikel 37 EUF-fördraget skulle det vara nödvändigt att pröva åtgärden enligt de allmänna bestämmelserna om fri rörlighet för varor.

7.5 Artikel 107 EUF-fördraget – Statligt stöd

I artikel 107 EUF-fördraget (f.d. artikel 87 EG) anges att stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, är oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

I detta avseende har artiklarna 34–36 EUF-fördraget ett gemensamt syfte, nämligen att garantera fri rörlighet för varor mellan medlemsstaterna under normala konkurrensvillkor⁽²³⁸⁾. Eftersom de har olika inriktning hindrar inte den omständighet att en statlig åtgärd anses utgöra statligt stöd det statliga stödprogrammet från att granskas utifrån andra EU-bestämmelser som artiklarna 34–36 EUF-fördraget⁽²³⁹⁾. Bara den omständighet att en statlig åtgärd som sådan påverkar handeln inom EU är samtidigt inte tillräcklig för att åtgärden samtidigt ska betraktas som en åtgärd med motsvarande verkan enligt artikel 34 EUF-fördraget. Domstolen skiljer i stället mellan aspekter som är intimt förknippade med stödets system och aspekter som kan separeras från villkor och åtgärder som, även om de utgör en del av stödordningen, kan betraktas som icke nödvändiga för dess mål eller funktion⁽²⁴⁰⁾. Endast det sistnämnda fallet omfattas av artiklarna 34–36 EUF-fördraget.

7.6 Artikel 30 EUF-fördraget – Tullunionen

Medan artikel 34 EUF-fördraget icke omfattar tullmässiga handelshinder är alla tullar och avgifter med motsvarande verkan förbjudna enligt artikel 30 EUF-fördraget (f.d. artikel 25 EG).

Enligt domstolens fasta rättspraxis utgör en avgift, om än minimal, som införs ensidigt, oavsett dess benämning eller utformning, och som läggs på inhemska eller utländska varor på grund av att dessa passerar gränsen, men som inte är en tull i egentlig mening, en avgift med motsvarande verkan enligt artikel 30 EUF-fördraget⁽²⁴¹⁾. En sådan avgift omfattas emellertid inte av denna klassificering om den ingår i ett allmänt system för interna skatter och avgifter och om den systematiskt enligt samma kriterier utgår för nationella produkter och importerade och exporterade produkter⁽²⁴²⁾.

Även när avgift utan åtskillnad tas ut på nationella produkter och på importerade produkter men beskattningen av de nationella produkterna direkt eller indirekt kompenseras, till exempel om dess intäkter är avsedda att finansiera verksamhet som endast gynnar de nationella avgiftsbelagda produkterna, medan de importerade produkterna inte kompenseras i samma grad, kan skatten klassificeras som en tull eller avgift med motsvarande verkan eftersom denna "skatt" i praktiken endast betalas av importörer⁽²⁴³⁾.

Domstolen har ägnat särskild uppmärksamhet åt så kallade "dolda avgifter", dvs. nationella ordningar som inte är uppenbara men som i praktiken utgör en avgift med motsvarande verkan. Domstolen fann exempelvis att avgifter borde betraktas som avgifter med motsvarande verkan i ett mål där tysk lagstiftning innebar att transport av avfall till en annan medlemsstat blev föremål för ett obligatoriskt bidrag till solidaritetsfonden för återsändande av avfall⁽²⁴⁴⁾,

och i ett annat mål där man i den belgiska lagstiftningen hade infört skatter på importerade diamanter⁽²⁴⁵⁾ för att ge socialförsäkring åt belgiska gruvarbetare. Rent allmänt ses varje avgift som är knuten till korsandet av en gräns – oavsett dess syfte, belopp eller diskriminerande eller protektionistiska karaktär – som en avgift med motsvarande verkan.

7.7 Artikel 110 EUF-fördraget – Skattebestämmelser

Artikel 110 EUF-fördraget (f.d. artikel 90 EG) kompletterar bestämmelserna om avskaffande av tullar och avgifter med motsvarande verkan. Bestämmelsen har till syfte att säkerställa den fria rörligheten för varor mellan medlemsstaterna på normala konkurrensvillkor, genom att varje form av skydd som kan följa av att diskriminerande interna skatter tillämpas på varor med ursprung i andra medlemsstater avskaffas⁽²⁴⁶⁾. Artikel 110 EUF-fördraget anses utgöra ett specialfall i förhållande till artikel 34 EUF-fördraget, vilket innebär att mål som omfattas av artikel 110 EUF-fördraget medför att artikel 34 EUF-fördraget inte kan tillämpas. Så var fallet i beslutet i målet *Kawala*⁽²⁴⁷⁾, där domstolen beslutade att en registreringsavgift för importerade begagnade bilar var av fiskal karaktär och därför omfattas av artikel 110 EUF-fördraget och att artikel 34 EUF-fördraget därför inte var tillämplig.

En överträdelse av artikel 110 EUF-fördraget första stycket har begåtts om skatten på en importerad produkt och den avgift som tas ut på en liknande inhemsk produkt beräknas på olika sätt på grundval av kriterier som leder till, om än bara i vissa fall, att högre skatt tas ut på den importerade produkten.

Domstolen definierade liknande produkter som produkter som har liknande särdrag och fyller samma behov ur konsumenternas synvinkel. I domen i målet *kommissionen mot Frankrike*⁽²⁴⁸⁾

⁽²³⁸⁾ Dom av den 5 juni 1986 i mål 103/84, *kommissionen mot Italien* (REG 1986, s. 1759), punkt 19.

⁽²³⁹⁾ Dom av den 23 april 2002 i mål C-234/99, *Nygård* (REG 2002, s. I-3657), punkt 56 och av den 11 juli 1991 i mål C-351/88, *Laboratori Bruneau* (REG 1991, s. I-3641), punkt 7.

⁽²⁴⁰⁾ Dom av den 22 mars 1977 i mål 74/76, *Ianelli* (REG 1977, s. 557), punkt 17.

⁽²⁴¹⁾ Dom av den 1 juli 1969 i mål 24/68, *kommissionen mot Italien* (REG 1969, s. 193) och av den 29 september 2000 i de förenade målen C-441/98 och C-442/98, *Michailidis* (REG 2000, s. I-7145), punkt 15.

⁽²⁴²⁾ Dom av den 27 februari 2003 i mål C-389/00, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2003, s. I-2001).

⁽²⁴³⁾ Dom av den 17 september 1997 i mål C-28/96, *Facenda Pública* (REG 1997, s. I-4939).

⁽²⁴⁴⁾ Dom av den 27 februari 2003 i mål C-389/00, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2003, s. I-2001).

⁽²⁴⁵⁾ Dom av den 1 juli 1969 i de förenade målen 2/69 och 3/69, *Social Fonds voor de Diamantarbeiders* (REG 1969, s. 211).

⁽²⁴⁶⁾ Dom av den 15 oktober 2006 i de förenade målen C-290/05 och C-333/05, *Nádasdi* (C-290/05) och *Németh* (C-333/05) (REG 2006, s. I-10115), punkt 45.

⁽²⁴⁷⁾ Dom av den 10 december 2007 i mål C-134/07, *Kawala* (REG 2007, s. I-10703).

⁽²⁴⁸⁾ Dom av den 27 februari 1980 i mål 168/78, *kommissionen mot Frankrike* (REG 1980, s. 347).

konstaterade domstolen till följd av sitt resonemang att sprit som framställs av spannmål, exempelvis whisky, rom, gin och vodka, liknar sprit som framställs av vin och frukt, exempelvis cognac, calvados och armagnac.

Om villkoren för direkt diskriminering inte uppfylls kan beskattningen vara indirekt diskriminerande på grund av de effekter den leder till. Praktiska svårigheter kan inte motivera att man tillämpar interna skatter eller avgifter som är diskriminerande i förhållande till produkter från andra medlemsstater ⁽²⁴⁹⁾.

Artikel 110 andra stycket är avsett att fånga upp nationella skattebestämmelser som indirekt syftar till att skydda inhemska produkter genom att tillämpa ojämliga skattesatser för utländska varor som inte är exakt likadana som de inhemska varorna, men som trots detta konkurrerar med dessa. I målet *kommissionen mot Förenade kungariket* ⁽²⁵⁰⁾ tog Förenade kungariket ut en punktskatt på vissa viner som var ungefär fem gånger så hög som skatten på öl. Förenade kungariket framställer stora mängder öl, men mycket lite vin. Efter att ha fastställt att lätta viner verkligen konkurrerade med öl fann domstolen att Förenade kungariket hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 110 EUF-fördraget andra stycket, genom att lägga på en förhållandevis högre punktskatt på lätta viner av färiska druvor än på öl.

När en avgift tas ut på inhemska och importerade varor och ersättningen är avsedd att finansiera verksamhet som endast kommer den inhemska produkten till del, och därigenom delvis kompenserar den skattebörda som läggs på dessa produkter, utgör en sådan avgift diskriminerande beskattning enligt artikel 110 EUF-fördraget ⁽²⁵¹⁾.

7.8 Artikel 114 EUF-fördraget – Tillnärmning av lagstiftning

Artikel 114 EUF-fördraget (f.d. artikel 100a EEG) infördes ursprungligen i fördraget genom Europeiska enhetsakten. I denna artikel ges EU befogenhet att "besluta om åtgärder för tillnärmning av sådana bestämmelser i lagar och andra författningar i medlemsstaterna som syftar till att upprätta den inre marknaden". Tillämpningsområdet för denna bestämmelse har getts en vid tolkning av domstolen ⁽²⁵²⁾. Man skulle kunna säga att tobaksreklamdomen ⁽²⁵³⁾ var av avgörande betydelse. I denna dom fann domstolen att EU-lagstiftaren hade antagit lagstiftning som inte var tillåten på EU-nivå ⁽²⁵⁴⁾. Vid prövningen av det omtvistade direktivets giltighet påpekade domstolen att de åtgärder som avses i artikel 114 EUF-fördraget syftar till att förbättra villkoren för upprättandet av den inre marknaden och dess funktion. Om villkoren för att tillämpa artikel 114 EUF-fördraget är uppfyllda "är gemenskapslagstiftaren inte förhindrad att återropa denna rättsliga grund till följd av att skyddet för folkhälsan är avgörande för de val som ska göras" ⁽²⁵⁵⁾. Domstolen prövade direktivets giltighet på två punkter. För det första undersökte den om direktivet faktiskt bidrog till att undanröja hinder för den fria rörligheten för varor och friheten att tillhandahålla tjänster. För det andra undersökte den om direktivet bidrog till att undanröja snedvridning av konkurrensen.

Ovannämnda dom ger upphov till några intressanta frågor om bland annat förhållandet mellan artikel 34 EUF-fördraget och artikel 114 EUF-fördraget. När det gäller detta förhållande påpekade J. Usher att om – vilket slogs fast i domen i målet *Gourmet International Products* – ett nationellt reklamförbud kan motiveras enligt

artikel 36 EUF-fördraget, inställer sig frågan om artikel 114 EUF-fördraget är utformad för att uppfylla detta syfte och framför allt om den kan användas för att ersätta ett sådant nationellt förbud med ett förbud på [EU-]nivå ⁽²⁵⁶⁾. Det återstår att se exakt hur detta förhållande mellan dessa två bestämmelser skulle kunna utvecklas på en mer integrerad, global konkurrensinriktad inre marknad.

Hur det än är med den saken kan en medlemsstat, när EU-lagstiftaren väl antar åtgärder på grundval av artikel 114 EUF-fördraget, i undantagsfall, på grundval av/med stöd av specifika problem, göra undantag från de fullständigt harmoniserade bestämmelserna på grundval av artikel 114.4–114.9 EUF-fördraget. Medlemsstaten måste underrätta kommissionen om den åtgärd som planeras och visa att denna är både nödvändig och specifik för dess territorium. Kommissionen kommer sedan att senast sex månader efter anmälan att godkänna eller avvisa de berörda nationella bestämmelserna efter att ha kontrollerat att de inte innebär godtycklig diskriminering eller dolda restriktioner för handeln mellan medlemsstater. Dessutom kontrollerar kommissionen att de nationella bestämmelserna inte hindrar den inre marknadens funktion ⁽²⁵⁷⁾. Domstolen har angett vissa riktlinjer om tillämpningen av dessa bestämmelser och har antagit en snäv syn på tolkningen av undantagen i dem ⁽²⁵⁸⁾.

7.9 Artiklarna 346, 347 och 348 EUF-fördraget

I artikel 346 EUF-fördraget (f.d. artikel 296 EG) ges medlemsstaterna tillåtelse att vidta åtgärder för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel så

⁽²⁴⁹⁾ Dom av den 8 november 2007 i mål C-221/06, *Stadtgemeinde Frohnleiten och Gemeindebetriebe Frohnleiten* (REG 2007, s. I-9643).

⁽²⁵⁰⁾ Dom av den 12 juli 1983 i mål 170/78, *kommissionen mot Förenade kungariket* (REG 1983, s. 2265).

⁽²⁵¹⁾ Dom av den 17 september 1997 i mål C-28/96, *Facenda Pública* (REG 1997, s. I-4939) och av den 17 juli 2008 i mål C-206/06, *Essent Network Noord* (REG 2008, s. I-5497).

⁽²⁵²⁾ Se exempelvis dom av den 13 juli 1995 i mål C-350/92, *Spanien mot rådet* (REG 1995, s. I-1985) och av den 11 juni 1991 i mål C-300/89, *kommissionen mot rådet* (titandioxid) (REG 2001, s. I-2867).

⁽²⁵³⁾ Dom av den 5 oktober 2000 i mål C-376/98, *Tyskland mot parlamentet och rådet* (tobaksreklam) (REG 2000, s. I-8419). Denna dom rörde giltigheten av direktiv 98/43 och dess förbud mot alla former av reklam och sponsring i EU till förmån för tobaksvaror.

⁽²⁵⁴⁾ Det kan emellertid inte uteslutas att det omtvistade direktivet skulle ha kunnat antas enligt artikel 308 EG (efter Lissabon se artikel 352 EUF-fördraget [f.d. artikel 308 EG]).

⁽²⁵⁵⁾ Dom av den 5 oktober 2000 i mål C-376/98, *Tyskland mot parlamentet och rådet* (REG 2000, s. I-8419), punkt 88.

⁽²⁵⁶⁾ J. Usher, kommentarer till mål C-376/98 [2001] CML Rev. 1519, 1538. Se i detta sammanhang även G. Davies ("Can Selling Arrangements be harmonised"? [2005] EL Rev. 370), där det argumenteras för en vid tolkning av tillämpningsområdet för artikel 114 EUF-fördraget och hävdar att positiv harmonisering inte bara bör vara en spegling av negativ harmonisering. Han påpekar att det i fördraget klart framgår att den inre marknaden ska vara en marknad som även respekterar andra värden än handelsvärden.

⁽²⁵⁷⁾ Se exempelvis kommissionens beslut av den 18 juli 2001 om de nationella bestämmelser som anmäls av Tyskland rörande säkerhetsövervakning av läkemedel, EUT L 202, 27.7.2001, s. 46. Kommissionens beslut av den 14 september 1994, EGT L 316, 9.12.1994, s. 43, kommissionens beslut av den 26 februari 1996, EGT L 69, 19.3.1996, s. 32, kommissionens beslut av den 21 december 1998, EGT L 3, 7.1.1999, s. 13, och sju kommissionsbeslut av den 26 oktober 1999, EGT L 329, 22.12.1999.

⁽²⁵⁸⁾ Se dom av den 17 maj 1994 i mål C-41/93, *Frankrike mot kommissionen* (REG 1994, s. I-1829) och av den 1 juni 1999 i mål C-319/97, *Kortas* (REG 1999, s. I-3143). Se i detta sammanhang även dom av den 20 mars 2003 i mål C-3/00, *Danmark mot kommissionen* (REG 2003, s. I-2643) i vilken domstolen upphävde kommissionens beslut.

länge som sådana åtgärder inte försämrar konkurrensvillkoren på den inre marknaden vad gäller varor som inte är avsedda speciellt för militära ändamål. Om kommissionen eller en medlemsstat anser att en medlemsstat missbrukar sina befogenheter kan den berörda medlemsstaten undersökas av kommissionen som vid behov kan väcka talan mot denna stat vid EG-domstolen.

Det är viktigt att framhålla att i allmänhet ska avsteg från EU-bestämmelserna tolkas strikt. Mer specifikt måste sådana undantag respektera proportionalitetsprincipen ⁽²⁵⁹⁾. Även om det enligt artikel 346 EUF-fördraget under vissa omständigheter är motiverat med undantag från en strikt tillämpning av fördragsbestämmelserna innebär den övriga EU-rättens företrädare framför nationell rätt, liksom gemenskapsbestämmelsernas ändamålsenliga verkan, att tillämpningen av denna bestämmelse begränsas ⁽²⁶⁰⁾. Domstolen kan pröva gränserna för medlemsstaternas underliggande utrymme för skönsmässig bedömning på grundval av proportionalitetsprincipen ⁽²⁶¹⁾ och respekten för de allmänna principerna ⁽²⁶²⁾.

Enligt artikel 347 EUF-fördraget (f.d. artikel 297 EG) får medlemsstaterna vidta åtgärder vid allvarliga interna störningar som påverkar upprätthållandet av lag och ordning, i händelse av krig eller vid en allvarlig internationell spänning. Enligt denna artikel ska medlemsstaterna samråda med varandra för att genom gemensamma åtgärder hindra att den inre marknadens funktion påverkas. I likhet med artikel 346 EUF-fördraget måste de åtgärder som vidtas respektera proportionalitetsprincipen.

I artikel 348 EUF-fördraget (f.d. artikel 298 EG) ges kommissionen rätt att ingripa om användningen av artiklarna 346 eller 347 EUF snedvrider konkurrensvillkoren.

7.10 Artikel 351 EUF-fördraget

I artikel 351 EUF-fördraget (f.d. artikel 307 EG) hänvisas till de rättigheter och förpliktelser som följer av avtal som medlemsstaterna ingått före 1958, eller före deras anslutning. Den allmänna regeln är att dessa inte ska påverkas av bestämmelserna i fördraget.

I förhållande till artikel 34 EUF-fördraget utforskade domstolen i domen i mål C-324/93 ⁽²⁶³⁾ gränserna för medlemsstaternas möjligheter att anta åtgärder som strider mot deras förpliktelser enligt denna artikel. Problemet rörde en vägran att bevilja importtillstånd för att föra in diacetylmorfin (klassat som narkotika enligt 1961 års konvention om ersättande av äldre konventioner rörande narkotika) till Storbritannien. Domstolen fann att "en sådan åtgärd skulle kunna följa av en internationell konvention, som ingåtts före fördraget eller en medlemsstats anslutning, och att en medlemsstat med stöd av artikel [351] skulle kunna låta åtgärden förbli i kraft trots att den är av hinderande slag, leder inte till att åtgärden faller utanför tillämpningsområdet för artikel [34], eftersom artikel [351] kan tillämpas först då en medlemsstat genom konventionen tilläggis en förpliktelse som är oförenlig med fördraget".

Slutsatsen är att medlemsstaterna måste avstå från att anta åtgärder som strider mot EU-rätten, framför allt bestämmelserna om fri rörlighet för varor, när de inte är skyldiga att anta sådana åtgärder enligt det internationella avtal som de är signatärstater till.

⁽²⁵⁹⁾ Se generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers förslag till avgörande av den 10 februari 2009 i målen C-284/05, *kommissionen mot Finland*, C-294/05, *kommissionen mot Sverige*, C-372/05, *kommissionen mot Tyskland*, C-387/05, *kommissionen mot Italien* och C-409/05, *kommissionen mot Grekland* (ännu ej offentliggjort i rättsfallsamlingen), punkt 124. Se i detta sammanhang även tolkningsmeddelandet om tillämpningen av artikel 296 i fördraget på området för försvarsupphandlingar (KOM(2006) 779).

⁽²⁶⁰⁾ Punkt 125.

⁽²⁶¹⁾ Se i detta sammanhang dom av den 15 maj 1986 i mål 222/84, *Johnston* (REG 1986, s. 1651).

⁽²⁶²⁾ Generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers förslag till avgörande i målen C-284/05, C-294/05, C-372/05, C-387/05 och C-409/05, punkt 141.

⁽²⁶³⁾ Dom av den 28 mars 1985 i mål C-324/93, *Evans Medical och Macfarlan Smith* (REG 1995, s. I-563).

8. Närbesläktade sekundärlagstiftningsinstrument

8.1 Direktiv 98/34/EG – om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter

Sedan 1984 har direktiv 83/189/EEG, som efter kodifiering har blivit direktiv 98/34/EG, förpliktat EU:s medlemsstater att underrätta kommissionen och deras motparter om alla utkast till tekniska bestämmelser som rör produkter och sedan 1999 även om informationssamhällets tjänster innan de antas i deras nationella lagstiftning.

Kommissionen och medlemsstaterna använder sig av ett system med förebyggande kontroller. Under frysningsperioder måste kommissionen i minst tre månader avstå från att anta sina anmälda förslag till bestämmelser. Denna period kan förlängas i upp till 18 månader om åtgärden i fråga skulle kunna skapa omotiverade handelshinder eller där harmoniseringsåtgärder pågår på EU-nivå på det område som omfattas av det anmälda förslaget.

Genom detta förfarande undanröjs följaktligen alla hinder för en smidig fungerande inre marknad innan de uppstår och man undviker på så sätt retroaktiva åtgärder, vilket alltid innebär en större börda. De nationella förslagen anpassas till EU-rätten innan de antas och kan även läggas på frysnings en viss tid för att underlätta diskussioner på EU-nivå.

Enligt EG-domstolens rättspraxis (se domarna i målen *CIA Security International* och *Unile-*

ver ⁽²⁶⁴⁾), får en teknisk föreskrift som inte har anmälts på förslagsstadiet eller som har antagits under den obligatoriska frysningsperioden inte antas och därmed inte verkställas av nationella domstolar mot enskilda personer. Denna fasta rättspraxis har bekräftats igen helt nyligen ⁽²⁶⁵⁾.

8.2 Förordning (EG) nr 2679/98 – "Jordgubbsförordningen"

I förordning (EG) nr 2679/98 om den inre marknadens sätt att fungera i samband med den fria rörligheten för varor mellan medlemsstaterna anges specialförfaranden för att hantera allvarliga hinder för den fria rörligheten för varor mellan medlemsstater som orsakar stora förluster för de enskilda personer som är berörda och som kräver omedelbara åtgärder. Dessa hinder kan exempelvis vara ett resultat av nationella myndigheters passivitet vid enskilda personers våldsanvändning eller våldsamma blockering av gränser, eller en medlemsstats åtgärder, exempelvis en institutionaliserad bojkott av importerade produkter.

Genom förordningen tillhandahålls ett varningsförfarande och ett förfarande för informationsutbyte mellan medlemsstaterna och kommissionen. Medlemsstaterna påminns dessutom om sin skyldighet att anta nödvändiga och proportionerliga åtgärder för att garantera den fria rörligheten för varor och att underrätta kommissionen om detta. Kommissionen ges även befogenhet att skicka ett

meddelande till den berörda medlemsstaten och begära att dessa åtgärder ska antas inom en mycket snäv tidsram ⁽²⁶⁶⁾.

8.3 Förordning (EG) nr 764/2008 – Förordningen om "ömsesidigt erkännande"

År 2008 antog EU en förordning om förfaranden för tillämpning av vissa nationella tekniska regler på produkter som lagligen saluförts i en annan medlemsstat. Huvudsyftet med denna förordning är att definiera de nationella myndigheternas och företagets rättigheter och skyldigheter när de förre avser att neka ömsesidigt erkännande eller vägrar marknadstillträde för en produkt som lagligen saluförts i en annan medlemsstat. Medlemsstaten lägger bevisbördan på de nationella myndigheterna som avser att neka marknadstillträdet. De måste skriftligen fastställa det tekniska och vetenskapliga skälet för sin avsikt att neka produkten tillträde till den nationella marknaden. Den ekonomiska aktören ges möjlighet att motivera sin åtgärd och att lägga fram argument för de berörda myndigheterna.

Genom förordningen inrättas även "kontaktpunkter för produkter" i varje medlemsstat, som tillhandahåller information om de nationella tekniska reglerna och om tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande till företag och berörda myndigheter i andra medlemsstater.

⁽²⁶⁴⁾ Dom av den 30 april 1996 i mål C-194/94, *CIA Security International* (REG 1996, s. I-2201) och av den 26 september 2000 i mål C-443/98, *Unilever* (REG 2000, s. I-7535).

⁽²⁶⁵⁾ Dom av den 8 november 2007 i mål C-20/05, *Schwibbert* (REG 2007, s. I-9447).

⁽²⁶⁶⁾ För mer information se http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/free-movement-non-harmonised-sectors/rapid-intervention-mechanism/index_en.htm

9. Genomförande av artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget

9.1 Direkt effekt – privat verkställande

EG-domstolen har uppmärksammat att förbudet i artikel 34 EUF-fördraget är "tvingande och uttryckligt och dess genomförande kräver inte något ytterligare ingripande från medlemsstaterna eller gemenskapsinstitutionerna". Artikel 34 EUF-fördraget har därför "direkt effekt och ger upphov till rättigheter för de enskilda som det åligger de nationella domstolarna att skydda" ⁽²⁶⁷⁾.

Senare slog domstolen fast att artikel 35 EUF-fördraget också har direkt effekt och att dess bestämmelser också är "direkt tillämpliga" och "ger upphov till rättigheter för enskilda som det åligger medlemsstaternas domstolar att skydda" ⁽²⁶⁸⁾.

Enskilda kan åberopa principen om och rätten till fri rörlighet för varor genom att väcka talan vid en nationell domstol. Denna kan vägra att tillämpa en nationell bestämmelse som den anser strida mot artiklarna 34 och 35 EUF-fördraget. Nationella domstolar kan även vara tvungna att bedöma i vilken utsträckning ett import- eller exporthinder kan motiveras utifrån de tvingande hänsyn eller det allmänna intresse som anges i artikel 36 EUF-fördraget.

9.2 Solvit

Solvit är ett nätverk (www.europa.eu/solvit) som har till syfte att lösa problem orsakade av myndigheternas felaktiga tillämpning av inre marknadslagstiftning. I detta syfte har alla EES-medlemsländer inrättat sina egna Solvit-center, som kommunicerar direkt via en databas på Internet. Solvit-centren är en del av den nationella förvaltningen och arbetar för

att inom tio veckor hitta lösningar på problem som medborgare eller företag har drabbats av. Solvits arbetsordning fastställs i en rekommendation från kommissionen från 2001 ⁽²⁶⁹⁾, som även har godkänts av rådet. Europeiska kommissionen övervakar nätverket och hjälper vid behov till att påskynda handläggningen av klagomål. Under 2008 steg antalet Solvit-fall med ytterligare 22 % och för första gången nådde man upp till milstolpen 1 000 fall på ett år. Andel fall där man hittar en lösning är så hög som 83 %.

9.3 Överträdelseförfaranden enligt artiklarna 258 och 260 EUF-fördraget

9.3.1 FÖRFARANDET ENLIGT ARTIKEL 258/260

I sin roll som "fördragets väktare" kan kommissionen efter ett klagomål på eget initiativ inleda ett överträdelseförfarande mot en medlemsstat som anses ha underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt EU-rätten.

I artikel 258 EUF-fördraget (f.d. artikel 226 EG) anges de formella stegen för att inleda "överträdelseförfarandet". Det första steget är att kommissionen skickar en formell underrättelse till medlemsstaten där denna ombes att inkomma med synpunkter senast ett visst datum, vanligtvis inom två månader.

Mot bakgrund av svaret eller i avsaknad av svar från den berörda medlemsstaten kan kommissionen besluta att avge ett motiverat yttrande till medlemsstaten. I detta anges klart och tydligt varför kommissionen anser att det har skett en överträdelse av EU-rätten och medlemsstaterna

uppmannas att följa bestämmelserna inom en viss period, vanligtvis två månader.

Om medlemsstaten inte följer det motiverade yttrandet kan kommissionen besluta sig för att väcka talan vid domstolen för att få en förklaring om att det har skett en överträdelse av den fria rörligheten för varor. Om domstolen i sin slutliga dom finner att så är fallet åläggs den berörda medlemsstaten att vidta de åtgärder som krävs för att efterkomma domen.

Om medlemsstaten inte efterkommer domen kan kommissionen på nytt väcka talan vid domstolen. Förfarandet för att på nytt väcka talan vid domstolen fastställs i artikel 260 EUF-fördraget. Inom ramen för förfarandet enligt artikel 260 EUF-fördraget måste samma administrativa åtgärder vidtas som de som anges i artikel 258 EUF-fördraget, förutom att kommissionen inte behöver avge ett motiverat yttrande. Om domstolen konstaterar att den berörda medlemsstaten inte har efterkommit dess första dom kan den utdöma böter. Dessa böter är avsedda att ha en avskräckande verkan och uppmuntra medlemsstaterna att så snabbt som möjligt följa EU-rätten ⁽²⁷⁰⁾.

9.3.2 KLAGOMÅL

Alla som anser att en åtgärd som kan hänföras till en medlemsstat utgör en överträdelse av artiklarna 34–36 EUF-fördraget kan inge klagomål till Europeiska kommissionen. I själva verket inleder kommissionen en stor del av de överträdelseförfaranden som rör den fria rörligheten för varor till följd av ett klagomål. I ett meddelande från kommissionen från 2002 om klagandens ställning i ärenden om överträdelse av EU-rätten ⁽²⁷¹⁾ fastställs regler och garantier i samband med handläggningen av klagomål.

⁽²⁶⁷⁾ Dom av den 22 mars 1977 i mål 74/76, *Iannelli* (REG 1977, s. 557).

⁽²⁶⁸⁾ Dom av den 29 november 1978 i mål 83/78, *Redmond* (REG 1978, s. 2347).

⁽²⁶⁹⁾ Kommissionens rekommendation av den 7 december 2001 om principer för användning av "Solvit" — problemlösningsnätverket för den inre marknaden, K(2001) 3901, EGT L 331, 15.12.2001, s. 79–82.

⁽²⁷⁰⁾ För mer information om förfarandet enligt artiklarna 258/260 EUF-fördraget och metoden för att beräkna ekonomiska sanktioner, se http://ec.europa.eu/community_law/infringements/infringements_en.htm och http://ec.europa.eu/community_law/infringements/infringements_228_en.htm

⁽²⁷¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=Celex:52002DC0141:SV:HTML>

Klagomål ska inges skriftligen i ett brev, ett fax eller ett e-brev på något av gemenskapens officiella språk. Även om det inte är obligatoriskt rekommenderas användningen av det standardformulär för klagomål som kommissionen har utformat ⁽²⁷²⁾ eftersom man på så sätt ser till att all nödvändig information vidarebefordras till kommissionen och därmed påskyndar handläggningen av klagomålet.

Kommissionens generalsekretariat sänder ett första mottagningsbevis för alla skrivelser inom femton dagar från mottagandet. Inom en månad från mottagandet av detta mottagningsbevis beslutar kommissionen huruvida skrivelsen ska registreras.

Även om klaganden inte är formell part vid inledandet av ett eventuellt överträdelseförfarande mot en medlemsstat är det värt att notera att han eller hon ges vissa viktiga administrativa garantier.

- Kommissionen kommer inte att lämna ut klagandens identitet utan hans eller hennes uttryckliga medgivande.
- Kommissionen kommer att sträva efter att fatta beslut i sakfrågan (antingen att inleda ett överträdelseförfarande eller att avsluta ett ärende) inom tolv månader från och med det att klagomålet registreras.
- Kommissionens tjänsteavdelningar kommer löpande att hålla klaganden underrättad om hur ett eventuellt överträdelseförfarande fortskrider och den relevanta avdelningen

kommer i förväg att underrätta klaganden om denna avdelning föreslår att kommissionen ska avsluta ärendet.

Om kommissionen efter sin prövning anser att det verkligen rör sig om en överträdelse av EU-rätten kan den besluta att inleda ett överträdelseförfarande enligt artikel 258 EUF-fördraget.

Dessutom bör det noteras att kommissionen nyligen har kommit överens med ett antal medlemsstater att arbeta för att göra problemlösningsprocesserna snabbare och effektivare genom pilotprojektet "EU Pilot" ⁽²⁷³⁾. Ett av målen för detta pilotprojekt är att hitta snabba och bättre lösningar på klagomål genom kontakter med medlemsstaterna i stället för att inleda det formella överträdelseförfarandet. Om den ansvariga tjänsteavdelningen anser att ett klagomål bör behandlas enligt "EU Pilot" kommer klaganden att underrättas och tillfrågas om han eller hon går med på att hans eller hennes identitet och innehållet i klagomålet lämnas ut. Ärendet kommer sedan att överföras till den berörda medlemsstaten, som kommer att ha 10 veckor på sig för att föreslå en lämplig lösning på klagomålet.

9.3.3 KOMMISSIONENS PRIORITERINGAR OCH UTRYMME FÖR SKÖNSMÄSSIG BEDÖMNING ATT AGERA

Som fördragets väktare arbetar kommissionen hårt för att se till att EU-rätten överlag följs och för att övervaka att medlemsstaterna följer de regler och skyldigheter som anges i fördraget

eller sekundärlagstiftningen. Av olika skäl är emellertid inte rättsliga förfaranden som överträdelseförfarandet enligt artikel 258 EUF-fördraget alltid den bästa metoden för att hantera en viss fråga.

Därför är det viktigt att framhålla att kommissionen, även om den är starkt engagerad i sin roll som övervakare av att medlemsstaterna följer EU-rätten, har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller att avgöra om den ska eller inte ska inleda ett överträdelseförfarande ⁽²⁷⁴⁾.

I sitt meddelande från 2007 om tillämpningen av gemenskapsrätten ⁽²⁷⁵⁾ angav kommissionen dessutom flera sätt för hur man skulle kunna förbättra tillämpningen och verkställandet av gemenskapsrätten. Förutom ett starkare partnerskap mellan kommissionen och medlemsstaterna och fler förebyggande åtgärder angavs prioriteringar och att handläggningen av överträdelseförfaranden borde effektiviseras. Enligt dessa bestämmelser bör man framför allt prioritera överträdelseförfaranden som väcker frågor av principiell natur eller med långtgående negativa verkningar för berörda medborgare eller företag.

Även om dessa förbättringar är på god väg och erfarenheterna av de nya åtgärderna som till exempel förebyggande åtgärder och stärkt partnerskap verkar lovande kommer fördelarna med dessa bestämmelser först att visa sig med tiden. På de områden där det behövs ytterligare framsteg måste de dessutom åtföljas av kontinuerlig övervakning.

⁽²⁷²⁾ http://ec.europa.eu/community_law/your_rights/your_rights_forms_en.htm

⁽²⁷³⁾ Se "En Europeisk union som bygger på resultat – tillämpningen av gemenskapsrätten", KOM(2007) 502 slutlig, s. 9 och http://EG.europa.eu/community_law/infringements/application_monitoring_en.htm

⁽²⁷⁴⁾ Domstolens dom av den 27 november 1990 i mål C-200/88, *kommissionen mot Grekland* (REG 1990, s. I-4299) och förstainstansrättens beslut av den 12 november 1996 i mål T-47/96, *SDDDA mot kommissionen* (REG 1996, s. II-1559), punkt 42. Se även förstainstansrättens beslut av den 9 januari 2006 i mål T-177/05, *Finland mot kommissionen* (ej offentliggjord i rättsfallssamlingen), punkterna 37–40.

⁽²⁷⁵⁾ "En Europeisk union som bygger på resultat – tillämpningen av gemenskapsrätten", KOM(2007) 502 slutlig.

Bilagor

A. Viktiga meddelanden som rör artikel 34 EUF-fördraget

- Kommissionens tolkningsmeddelande om att underlätta varors tillträde till en annan medlemsstats marknad: ömsesidigt erkännande i praktiken (EUT C 265, 4.11.2003, s. 2).
- Meddelande från kommissionen om parallellimport av farmaceutiska specialiteter för vilka godkännande för försäljning redan beviljats (KOM(2003) 839 slutlig).
- Tolkningsmeddelande från kommissionen om förfaranden för registrering av motorfordon med ursprung i en annan medlemsstat (EUT C 68, 24.3.2007, s. 15).
- Den inre marknaden för varor: en hörnsten för Europas konkurrenskraft (KOM(2007) 35 slutlig).
- Dryckesförpackningar, pantsystem och fri rörlighet för varor (EUT C 107, 9.5.2009, s. 1).

B. Territoriell tillämpning

TERRITORIER DÄR ARTIKEL 34 EUF-FÖRDRAGET ÄR TILLÄMPLIG

Azorerna (portugisisk självstyrande region). Består av São Miguel, Pico, Terceira, São Jorge, Faial, Flores, Santa Maria, Graciosa och Corvo.
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Franska Guyana (fransk utomeuropeisk region).
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Guadeloupe (fransk utomeuropeisk region).
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Isle of Man (brittisk kronbesittning). Isle of Man är en självstyrande kronbesittning som (i likhet med Kanalöarna) inte är en del av EU men har begränsade förbindelser med EU när det gäller fri rörlighet för varor.
Rättslig grund: Artikel 355.5 c EUF-fördraget (f.d. artikel 299.6 c EG) och artikel 1.1 i protokoll nr 3 till fördraget om Förenade kungarikets anslutning till EU.

Kanalöarna (brittisk kronbesittning). Består av Guernsey (inklusive Alderney, Sark, Herm, Jethou, Lihou, och Brecqhou) och Jersey (inklusive Ecrehou rocks och Les Minquiers).
Rättslig grund: Artikel 355.5 c EUF-fördraget (f.d. artikel 299.6 c EG) och artikel 1.1 i protokoll nr 3 till fördraget om Förenade kungarikets anslutning till EU ⁽²⁷⁶⁾.

Kanarieöarna (spansk autonom region). Består av Tenerife, Fuerteventura, Gran Canaria, Lanzarote, La Palma, La Gomera och El Hierro.
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Madeira (portugisisk självstyrande region). Består av Madeira, Porto Santo, Desertas Islands och Savage Islands.
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Martinique (fransk utomeuropeisk region).
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Réunion (fransk utomeuropeisk region).
Rättslig grund: Artikel 355.1 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.2 EG).

Åland (finländskt självstyrande landskap).
Rättslig grund: Artikel 355.4 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.5 EG).

TERRITORIER DÄR ARTIKEL 34 EUF-FÖRDRAGET INTE ÄR TILLÄMPLIG

Akrotiri och Dhekelia (brittiska suveräna basområden).
Rättslig grund: Artikel 355.5 b EUF-fördraget (f.d. artikel 299.6 b EG).

Andorra
Rättslig grund: 1990 godkände Andorra en tullunion med EU som tillåter fri rörlighet för industrivaror mellan Andorra och EU och vice versa.

Anguilla (brittiskt utomeuropeiskt territorium).
Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Aruba (självstyrande del av Nederländerna).
Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

⁽²⁷⁶⁾ I artikel 355.5 c EUF-fördraget anges att fördragen ska tillämpas beträffande Kanalöarna och Isle of Man endast i den utsträckning det är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av den ordning för dessa öar som anges i fördraget om Förenade kungarikets anslutning till EU. I protokoll nr 3 till detta anslutningsfördrag anges att gemenskapens bestämmelser om kvantitativa restriktioner och fri rörlighet för varor ska tillämpas på Kanalöarna (och Isle of Man) på samma villkor som de som gäller för Förenade kungariket.

Bermuda (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: I enlighet med önskemål från Bermudas regering är Bermuda det enda brittiska utomeuropeiska territoriet som inte ingår i beslutet av den 27 november 2001 om associering av de utomeuropeiska länderna och territorierna ⁽²⁷⁷⁾, som genomför avdelning IV i EG-fördraget ⁽²⁷⁸⁾.

Brittiska antarktiska territoriet (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Brittiska Jungfruöarna (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Brittiska territoriet i Indiska oceanen (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Caymanöarna (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Ceuta och Melilla (autonoma städer under spansk överhöghet).

Rättslig grund: På grund av skrivningen i artiklarna 24 och 25 i fördraget om Spaniens anslutning till EU ⁽²⁷⁹⁾ och även om artikel 34 EUF-fördraget förmodligen är tillämplig på varor som förs in i dess territorier från resten av EU, verkar de inte vara tillämpliga på varor med ursprung i Ceuta och Melilla som förs in i resten av EU. Därför verkar det inte som artikel 34 EUF-fördraget omfattar varor med ursprung i Ceuta och Melilla.

Chafarinasöarna (under spansk överhöghet). Chafarinasöarna består av tre små öar och inbegriper Isla del Congreso, Isla Isabel II och Isla del Rey.

Rättslig grund: I avsaknad av en specifik hänvisning i fördraget eller dess bilaga verkar inte EUF-fördraget gälla i detta territorium.

De franska sydliga och antarktiska områdena (franskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Falklandsöarna (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Franska Polynesien (fransk utomeuropeisk territoriell enhet).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Färöarna (dansk självstyrande provins).

Även om Danmark ansvarar för de yttre förbindelserna för de 18 öar som detta territorium består av har det ett stort mått av självstyre och i EG-fördraget anges det uttryckligen att dessa öar inte omfattas av fördragets territoriella tillämpningsområde.

Rättslig grund: Artikel 355.5 a EUF-fördraget (f.d. artikel 299.6 a EG).

Gibraltar (brittiskt utomeuropeiskt territorium). Även om Förenade kungariket ansvarar för Gibaltars utrikes angelägenheter behandlas Gibraltar som ett tredjeland när det gäller all varuhandel. I artikel 355.2 EUF-FÖRDRAGET anges att fördraget inte ska tillämpas på de utomeuropeiska länder och territorier som har särskilda förbindelser med Förenade kungariket och som inte har förts upp i bilaga II till fördraget ⁽²⁸⁰⁾.

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Grönland (dansk självstyrande provins)

Grönland var ursprungligen en del av EU till följd av Danmarks anslutning till unionen. Grönlands ställning ändrades sedan till utomeuropeiskt territorium i ett särskilt fördrag. Efter att ha uppnått självstyre valde de grönländska väljarna 1985 att lämna Europeiska gemenskapen. Till följd av detta har Grönland (i likhet med Bermuda) ännu lösare band till EU än de övriga utomeuropeiska territorier som förtecknas i bilaga II till fördraget.

Heliga stolen (Vatikanstaten)

Rättslig grund: Vatikanstaten är en självständig stat som i princip själv avgör sina utrikes angelägenheter. Fördragsbestämmelserna kan därför inte automatiskt tillämpas enligt artikel 355.3 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.4 EG).

⁽²⁷⁷⁾ Rådets beslut 2001/822/EG av den 27 november 2001 om associering av de utomeuropeiska länderna och territorierna med Europeiska gemenskapen, EGT L 314, 30.11.2001, s. 1–77.

⁽²⁷⁸⁾ Bermuda är därför ännu lösare knutet till EU än de övriga utomeuropeiska territorier som förtecknas i bilaga II till fördraget.

⁽²⁷⁹⁾ EGT L 302, 1985.

⁽²⁸⁰⁾ I domen av den 23 september 2003 i mål C-30/01, *kommissionen mot Förenade kungariket* (REG 2003, s. I-9481) slog domstolen fast att Gibaltars situation avseende tillträde till medlemsstaternas marknader borde förbli densamma som före Förenade kungarikets anslutning. Produkter från Gibraltar betraktas därför inte som EU-produkter som omfattas av fri rörlighet för varor. Eftersom de inte heller omfattas av tullar inom ramen för den gemensamma tulltariffen kan de inte heller betraktas som varor som är i fri omsättning.

Island

Rättslig grund: Medlemsstaterna i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) har rätt till fri rörlighet för varor i EU i enlighet med EES-avtalet och inte enligt artikel 34 EUF-fördraget.

Liechtenstein

Rättslig grund: Medlemsstaterna i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) har rätt till fri rörlighet för varor i EU i enlighet med EES-avtalet och inte enligt artikel 34 EUF-fördraget.

Mayotte (fransk utomeuropeisk territoriell enhet).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Monaco

Rättslig grund: Monaco är en självständig stat som i princip själv avgör sina utrikes angelägenheter. Fördragsbestämmelserna kan därför inte automatiskt tillämpas enligt artikel 355.3 EUF-fördraget.

Montserrat (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Nederländska Antillerna (självstyrande del av Nederländerna). Består av Bonaire, Curacao, Saba, Sint Eustatius och Sint Maarten.

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Norge

Rättslig grund: Medlemsstaterna i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) har rätt till fri rörlighet för varor i EU i enlighet med EES-avtalet och inte enligt artikel 34 EUF-fördraget.

Nya Kaledonien och tillhörande områden (en egen typ av fransk territoriell enhet). Består av en huvudö (*Grande Terre*), Loyautéöarna, och flera mindre öar.

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Penon de Alhucemas, och Penon de Velez de la Gomera (under spansk överhöghet).

Rättslig grund: I avsaknad av en specifik hänvisning i fördraget eller dess bilaga verkar inte fördraget gälla i dessa territorier.

Pitcairn (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

S:t Helena med tillhörande områden (brittiskt utomeuropeiskt territorium). Inbegriper Ascension och Tristan da Cunha.

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Saint Pierre och Miquelon (fransk utomeuropeisk territoriell enhet).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

San Marino

Rättslig grund: San Marino är en självständig stat som i princip själv avgör sina utrikes angelägenheter. Fördragsbestämmelserna kan därför inte automatiskt tillämpas enligt artikel 355.3 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.4 EG).

Schweiz

Rättslig grund: Medlem av Europeiska frihandelssammanslutningen (Efta), men ingår inte i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Sydgeorgien och Sydsandwichöarna (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Turks- och Caicosöarna (brittiskt utomeuropeiskt territorium).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Wallis- och Futunaöarna (fransk utomeuropeisk territoriell enhet).

Rättslig grund: Artikel 355.2 EUF-fördraget (f.d. artikel 299.3 EG).

Europeiska kommissionen

Fri rörlighet för varor –Handledning för tillämpningen av fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå

2010 — 42 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-13492-0

doi:10.2769/30084

HUR HITTAR MAN EU:S PUBLIKATIONER?

Gratispublikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Hos EU-kommissionens representationer och delegationer.
Adressuppgifter finns på Internet (<http://ec.europa.eu/>) eller kan fås från fax +352 292942758.

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Avgiftsbelagda prenumerationer (t.ex. årsabonnemang på *Europeiska unionens officiella tidning* och på rättsfallssamlingen från EG-domstolen och förstainstansrätten)

- Genom en av våra återförsäljare, se http://publications.europa.eu/others/agents/index_en.htm

FRI RÖRLIGHET FÖR VAROR

HANDEDNING FÖR TILLÄMPNINGEN AV FÖRDRAGETS
BESTÄMMELSER OM FRI RÖRLIGHET FÖR VAROR

NB-31-09-160-SV-C

■ Publikationsbyrå

